

**60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN RESİMLERİNE DUYGUSAL
TİPLEMELERİN YANSIMASI**

Afife ÖZKAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS, 2014

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 24 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : AFİFE

Soyadı : ÖZKAN

Bölümü : OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: 60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN RESİMLERİNE DUYGUSAL
TİPLEMELERİN YANSIMASI

İngilizce Adı: THE EMOTIONAL STEREOTYPES REFLECTIONS TO 60-72 MONTH
YEAR OLD CHILDREN'S PAINTINGS

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Afife ÖZKAN

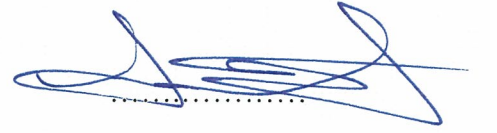
İmza:

Jüri onay sayfası

Afife ÖZKAN tarafından hazırlanan ‘‘60-72 Aylık Çocukların Resimlerine Duygusal Tiplerlerin Yansıması’’ adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği İlköğretim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Adalet KANDIR

Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Figen GÜRSOY

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN

Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 14/08/2014

Bu tezin Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Servet Karabağ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

Anne ve Babama

TEŞEKKÜR

Okul öncesi dönemde, çocukların yaptıkları resimleri değerlendiren “60-72 Aylık Çocukların Resmini Değerlendirme Formu” nun alana katkı sağlaması yönünden önemli olduğunu düşünmekteyim.

Araştırma konumun belirlenmesinde, planlanmasında ve sonlandırılmasında bana ı ışık tutan, araştırmamın her aşamasıyla bizzat ilgilenen, zaman ayıran ve engin tecrübesiyle bana yol gösteren, kendisinden çok şey öğrendiğim danışmanım Sayın Prof. Dr. Adalet KANDIR’ a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

“60-72 Aylık Çocukların Resmini Değerlendirme Formu” nu hazırlarken değerli görüşlerini benden esirgemeyerek bilgilerini benimle paylaşan Doç. Dr. Meliha YILMAZ, Doç. Dr. Ayşegül TÜRK, Doç. Dr. Münevver Can YAŞAR, Doç. Dr. Özlem ALP, Doç. Dr. Cem Oktay GÜZELLER’ ve Dr. Elçin YAZICI’ ya ve araştırmamın istatistiksel değerlendirmesinde engin bilgilerini benden esirgemeyen Ahmet GÜL’ e en derin duygularıyla teşekkür ederim.

Lisans ve yüksek lisans eğitim hayatım boyunca desteğini benden esirgemeyen, bana olan güvenini hissettirerek motivasyonumu artıran, araştırmamın değerlendirme sürecinde bana zamanını ayıran değerli arkadaşım Elif TABAK’ a, araştırma sürecinde beni yalnız bırakmayan değerli arkadaşlarım Tuğba DİNCEL, Onur ERYILMAZ, Emre PEKGÖZ ve İsmail AYDINLI’ ya, hayatımın her anında bana güvenen, sabır ve sevgi gösteren babam Yusuf ÖZKAN, annem Hatice ÖZKAN, kız kardeşlerim Selma ÖZKAN, Bahar ÖZKAN, ağabeylerim Selçuk ÖZKAN ve Cemil ÖZKAN’ a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Akademik görüşlerini aldığım adını sayamadığım değerli hocalarıma, araştırmamı uygulama aşamasında bana sınıflarını açarak yardımcı olan öğretmenlere, araştırmama katılan çocuklar ve çocukların ailelerine, meslek hayatım süresince çeşitli resimler yaparak, benim bu konuyu seçmemde en önemli faktör olan sevgili öğrencilerime teşekkürlerimi sunarım.

Afife ÖZKAN

**60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN RESİMLERİNE DUYGUSAL
TİPLEMELERİN YANSIMASI**
(Yüksek Lisans Tezi)

Afife ÖZKAN
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ağustos 2014

ÖZ

Bu araştırma, 60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansımalarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 2012-2013 eğitim öğretim yılında Çankırı il merkezindeki MEB'e bağlı resmi bağımsız anaokullarına tam gün devam eden 60-72 aylık çocuklar oluşturmuştur. Durum Çalışması niteliğinde olan araştırmanın çalışma grubunu, ölçüt örneklem yöntemi ile seçilmiş 73 çocuk oluşturmuştur. Araştırmada, çocuklar ve ailelerine ilişkin kişisel bilgileri toplamak amacıyla "Genel Bilgi Formu", çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansımalarını incelemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu" kullanılmıştır. "60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu" ile toplanan veriler "n" sayıları üzerinden değerlendirilerek içerik analizi ve puanlayıcı güvenirliğini değerlendirmek amacıyla kappa uyum analizi yapılmıştır. "60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu" nun kapsam geçerliğini değerlendirmek için ise kapsam geçerlik oranı değerleri hesaplanmıştır. Araştırmanın sonucunda, çeşitli duygu durumlarının (nötr duygu, mutluluk, mutsuzluk, öfke/kızgınlık, korku) yansıtıldığı insan figürü çizimlerinde duygu durumuna göre bir fark olmaksızın; çocukların değişik özellikteki renkleri tercih ettikleri, duygu durumuna göre fark olmayan çizimsel özellikler gösterdikleri, yarısından fazlasının olumsuz duyguların yansıtıldığı insan figürünü uzun çizdikleri, herhangi bir duygu durumunun karakterize edilmediği (Nötr Duygu) insan figürünü kısa çizdikleri, duygu durumuna göre bir fark olmaksızın insan figürünü genellikle kağıdın alt kısmına ve sol tarafına çizdikleri, çizilen insan figüründe detaya yer verdikleri, durumu/duyguyu anlaşılır şekilde ifade ettikleri, çoğunlukla aileden birini çizdikleri belirlenmiş, çocukların çok az bir kısmının çizilen insan figürlerinde harekete yer verdiği saptanmıştır.

Bilim Kodu : -
Anahtar Kelimeler : Çocuk, resim, çocuk resimleri.
Sayfa Adedi : 95 + xiv
Danışman : Prof. Dr. Adalet KANDIR

THE EMOTIONAL STEREOTYPES REFLECTIONS TO 60-72 MONTH YEAR OLD CHILDREN'S PAINTINGS

(Master's Thesis)

Afife ÖZKAN

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

September 2014

ABSTRACT

The research was conducted to examine the reflections of the emotional stereotypes to 60-72 month old children's paintings. The universe of it are 60-72 month old kids studying in full time in official kindergartens connected to the Ministry of Education in Çankırı city centre. The study group of the research in the nature of Case Study are 73 kids selected by the sampling method. In the research process, "General Information Form" is used to collect personal information relating to kids and families ; "60-72 Month Old Kid's Paintings Evaluation Form" is used to examine the emotional stereotypers reflection to kid's paintings. The information collected by "60-72 Month Old Kid's Paintings Evaluation Form" are evaluated the number of "n", and kappa analysis application is used to evaluate the content analysis and reliability of raters. The content validity ratio values are calculated to assess the content validity of "60-72 Month Old Kid's Painting Evaluation Form". As a result of the research, it is assigned that there is no difference depending on mood in human figure drawings which reflected a variety of mood (happiness, sadness, neutral feelings, anger and fear) so it is determined that kids prefer the colors in different nature, show graphically features that independent from the mood; over half of them draw tall human figure when they reflect negative feelings; they draw short human figure when they characterize no mood ; generally they draw the human figure to the left bottom. They give details for the figure, express their feelings clearly. It is also noted that they generally draw a member of their family , a minority of them draw moving human figure.

Science Code : -
Keywords : Kid, Painting, Kid's Paintings
Page Number : 95 + xiv
Supervisor : Prof. Dr. Adalet KANDIR

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU.....	ii
ETİK İLKELERE UYGULUK BEYANI.....	iii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iv
İTHAF SAYFASI.....	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZ.....	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1. Problem Durumu	1
1.1. Çocuk Resimlerine İlişkin Temel Yaklaşımlar.....	3
1.1.1. Gelişimsel Yaklaşım	4
1.1.2. Sanatsal Yaklaşım	6
1.1.3. Ruhbilimsel Yaklaşım	6
1.1.4. Fenomonolojik Yaklaşım	7
1.2. Çocuk Resimlerinin Ortak Özellikleri	8
1.2.1. Kompozisyon.....	8

	Sayfa
1.2.2. Oran/Orantı	18
1.2.3. İçerik/Anlatımsallık	20
1.3. Çocuk Resimlerinin Gelişimle İlişkisi	22
1.4. Çocuk Resminde Anlatım Tipleri	24
1.4.1. Psikolojik Tipleme	24
1.4.2. Çizimsel Tipleme	26
1.4.3. İçeriksel Tipleme	27
2. Araştırmanın Önemi.....	29
3. Araştırmanın Amacı	32
4. Sınırlılıklar.....	32
5. Varsayımlar	33
6. Tanımlar	33
7. İlgili Araştırmalar	34
BÖLÜM 2	41
YÖNTEM.....	41
1. Araştırmanın Modeli	41
2. Evren-Çalışma Grubu	42
3. Veri Toplama Yöntemi	45
3.1. Veri Toplama Araçları.....	45
3.2. Verilerin Toplanması	52
4. Verilerin Analizi.....	58
BÖLÜM 3	61
SONUÇ VE TARTIŞMA	61
1. Öneriler	75
KAYNAKLAR	77

	Sayfa
EKLER.....	83
Ek 1. Genel Bilgi Formu	84
Ek 2a İzin Belgesi	85
Ek 2b İzin Belgesi.....	86
Ek 2c İzin Belgesi	87
Ek 3. 60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu İle İlgili Görüşleri Alınan Uzmanların Listesi	88
Ek 4. 60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu Puanlayıcı Güvenirliği	89

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Çalışma Grubundaki Okulların ve Çocuk Sayılarının Dağılımı.....	43
Tablo 2. Çocukların Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı	44
Tablo 3. 60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu Kapsam Geçerlik Oranı Değerleri	47
Tablo 4. 60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu Birinci Hafta Puanlayıcı Güvenirliği Sonuçları	56
Tablo 5. Çocukların Resimlerine Yansıyan Duygusal Tiplerlerin Kompozisyon Alt Alanı Renk Alt Boyutuna Göre Dağılımı	62
Tablo 6. Çocukların Resimlerine Yansıyan Duygusal Tiplerlerin Kompozisyon Alt Alanı Çizgi Alt Boyutuna Göre Dağılımı	65
Tablo 7. Çocukların Resimlerine Yansıyan Duygusal Tiplerlerin Kompozisyon Alt Alanı Biçim Alt Boyutuna Göre Dağılımı	67
Tablo 8. Çocukların Resimlerine Yansıyan Duygusal Tiplerlerin Oran/Orantı Alt Alanına Göre Dağılımı.....	69
Tablo 9. Çocukların Resimlerine Yansıyan Duygusal Tiplerlerin İçerik/Anlatımsallık Alt Alanına Göre Dağılımı.....	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1. Kellog'un Tespit Ettiği 20 Karalama Çeşidi	13

KISALTMALAR LİSTESİ

Bu çalışmada kullanılmış bazı kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
KGO	Kapsam Geçerlik Oranı
MEB	Milli eğitim Bakanlığı

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1. Problem Durumu

Resim sanatı, insanoğlunun tarihi kadar eskidir. Tarihi kaynaklar, diğer sanat dallarından önce resim sanatının doğduğunu belirtir. Resim sanatının ilk örneklerine yontmataş devrinde, paleolitik devrin sonuna doğru rastlanır. Günümüzden yaklaşık on beş bin yıl önce yapıldığı düşünülen resim sanatının ilk örnekleri, Güney Fransa'daki Lascaux ve İspanya'daki Altamira Mağaraları ile Kuzey Amerika yerlilerinin yaptıkları duvar resimleridir. Söz konusu duvar resimlerinin adsız sanatçıları, gördüklerini (balta, kama, av hayvanları vs.) samimiyetle çizmişlerdir ve genel sanat eğitimi içinde hiçbir sanat dalı, resim kadar insanın kendini tanımlamasında, kanıtlamasında doğadaki varlıkları algılamasında ve betimlemesinde etkili olmamıştır (Artut, 2002, s.197; Bigalı, 1999, s.11; Südor,2006, s.8).

Geçmişten günümüze insanların duygu ve düşüncelerini ifade etmelerine olanak sağlayan resim sanatı, çocuk için kişisel, benzersiz ve yepyeni bir şey yaratmak amacıyla farklı deneyimleri bir araya getiren süreçtir. Bu süreçte çocuğun bir düşünceyi, duyguyu, olayı, gözlemi iletebilmek için, içerik, stil, biçim ve kompozisyon gibi birçok bileşeni sentezleyerek renkleri, biçimleri, çizgileri seçip düzenlemesi gerekmektedir. Çocukların resimlerinde pek çok farklı unsur ve deneyim bir araya geldiğinden onların bu yaratıcı çalışmalarının basitçe açıklanması ve yorumlanması mümkün değildir (Malchiodi, 2005, s. 45). Çünkü çocuklar duygu ve düşünceleri, çevreleri ile olan ilişkileri hakkında rahatlıkla kendilerini ifade etmek istemez ya da ifade etmekten çekinir. Resimler çocukların duygu ve düşüncelerini yansıtan, çevreleriyle olan ilişkileri hakkında ipucu veren, çocuğun gelişimi hakkında yetişkinlere bilgi sunan ve kimi zaman çocuğun baş edemediği sorunlarının anlaşılmasına fırsat sunan çok önemli belge niteliğindedir (Çankırılı, 2011, s.

11; Schirmacher, 2006, s. 90). Buna göre, çocukların gelişimi hakkında yetişkinlere bilgi sunan resimleri, çocukların hangi gelişimsel süreçten geçerek yaptıklarını bilmek, çocuk hakkında doğru yönlendirmeler yapılmasını da sağlayacaktır.

Çocukların kendiliğinden yaptıkları çizimlerin, çocuğun gelişimsel psikolojisine ışık tutmada kullanılabileceği düşüncesi 19. yüzyıl sonlarında akıl hastalarının resimlerine artan ilgiyle ve Freud ile Jung'un çalışmalarının artan ünüyle ortaya çıkmıştır. Çocukların resimleri üzerine yapılan ilk çalışmalar, farklı yaşlardaki çocukların yapıtlarını gözlemlemeye odaklanmış ve yapılan ilk araştırmalar öncelikle çocukların zeka düzeylerinin belirlenmesinde kullanılmıştır. Cooke 1885 yılında, sanatsal gelişimin evrelerini tanımlayan bir makale yazmıştır. Ricci 1887 yılında, İtalyan çocukların resimleri üzerine gözlemlerini yayınlamış ve ilk çocuk resimleri koleksiyonunu oluşturmuştur. Burt 1921 yılında, insan resmi çizmeyi birkaç zeka testinden biri olarak kullanmıştır. Goodenough 1926 yılında ve Haris 1963 yılında, insan figürü çizmede yaşla ilgili normları zeka yaşıyla ilişkilendirerek araştırmıştır. Koppitz 1968 yılında, çocukların yaptıkları insan figürlerinin çocuğun ruhunu yansıttığını ileri sürmüştür. 1940'lardan sonra resim duygusal özellik ve kişilik yapısının belirlenmesinde kullanılmaya başlanmıştır. Geçmişten günümüze pek çok araştırmacının ilgi odağı olan çocukların yaptıkları resimler, yansıtmacı yaklaşım, gelişimsel yaklaşım, sanatsal yaklaşım, ruhbilimsel yaklaşım ve fenomenolojik yaklaşım olmak üzere çeşitli yaklaşımlarla açıklanmaya ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Günümüzde yansıtmacı resim tekniklerinin ve psikanalitik zeminli felsefenin, çocukların resimlerini değerlendirmesine önemli etkisi olduğu bir gerçektir. Fakat bazı yansıtmacı resim testlerinden elde edilen bilgiler çocuğun kişiliğine, gelişimine ve bilişsel yeteneklerine sınırlı bir bakış getirdiğinden, çocukların resimlerine daha kapsamlı bir bakış gerekmektedir (Haris, Koppitz ve Hammer'den aktaran Malchiodi, 2005).

Çocukların resimle anlatımlarına ilgi duyan araştırmacılar, resim yapma sürecine ilişkin bazı evreler olduğunu ileri sürmüştür. Çocuklar bu evrelerden farklı hız ve zamanda bazı gelişim aşamalarından geçerek, resim yapma evresine ulaşır. Toplumsal ve bireysel farklılıklara göre değişmekle birlikte çocuklar genel olarak birbuçuk-iki yaşına doğru karalamalar yapmaya başlar. Karalama dönemi bazı çocuklarda uzun sürer, bazılarında ise kısa sürede anlamlı çizgilere dönüşür. Karalama evresi dört yaşında ilk simgenin ortaya

çıkmasıyla son bulur. Şema öncesi evrede çocuk, çizmek istediği obje veya kavramla ilişki kurma kaygısını yaşamaya başlar. Çocukların resimlerinde insanlar, evler ya da ağaçlar beş yaşlarında tanınmaya başlanır; çocuk altı yaşına geldiğinde de biçimler ve şekiller konulu olmaya başlar. Şema öncesi dönemin başlarında, kâğıt üzerinde rastgele sıralanmış ve uçar halde olan figür ve nesneler, dönemin sonuna doğru yer çizgisi üzerinde, daha mantıklı bir sırayla resmedilir. Çocuklar belli aşamalardan geçen çizgisel gelişim süreci yaşarken, bu süreç içerisinde oluşan resimlerde saydamlık, boy hiyerarşisi, tamamlama gibi özellikler evrensel olarak benzerlik gösterir (Artut, 2004, s. 202; Keskinok, 2001, s. 11; Kehnemuyi, 2001, s. 22; Yavuzer, 2011, s.41).

Sonuç olarak; çocuk resimleri ile ilgili yaklaşımlar, çocuğun sanatsal gelişiminin anlaşılmasına yardımcı olmak için çeşitli bilgiler sunmaktadır. Çocuk resimlerinin özellikleri ve gelişim aşamalarının bilinmesi; çocuğu daha yakından tanıma, çocuğa yönelik objektif değerlendirmeler yapma ve çocuğun gelişimsel olarak bulunduğu dönemin özelliklerinin bilinmesini sağlayacaktır. Bu da çocukla ilgili ne çok yüksek ne de çok düşük düzeyde esnek bir beklenti oluşmasını ve gelişimsel olarak tam bir sanat programı planlanmasını sağlaması yönünden büyük önem taşımaktadır (Schirmacher, 2006, s.111).

1.1. Çocuk Resimlerine İlişkin Temel Yaklaşımlar

Çocukların gelişiminin bir göstergesi, duygu ve düşüncelerin dışa vurumu olan resimler, çocuk hakkında önemli ipuçları sunan birer belge niteliğindedir. Bu önemli belgeler geçmişten günümüze pek çok araştırmacının ilgi odağı olmuştur. Sully (1895) çocukların küçük birer sanatçı olduklarını belirtmiştir. Çocukların yaptıkları resimleri açıklamaya çalışan araştırmacılar “nasıl oluyor da çocuklar yetişkinlerden çok farklı resim yapabiliyor? Çocukların yaratıcılığının kaynağında ne yatıyor? Görünen yaratıcılıkları çocukların çok da gösteremedikleri yeteneklerinin sadece bir parçası mı?” gibi sorulara yanıt aramıştır. Çocukların ne ile ilgili ve neden resim yaptığı açıklanmaya çalışıldığında bu ve benzer sorularla sıkça karşılaşılacaktır (Wales, 1992,s. 140). Bu sorulara yanıt arayan bir görüşe göre, çocukların kol ve beden gelişimleri tamamlandıkça, yaptıkları çizimlerde belli bir düzen ve gözle görülür bir ilerleme fark edilir. Başka bir görüşe göre de, bilinçaltının etkisiyle yapılan resimler çocukların duygu ve düşüncelerini yansıtan önemli birer belge niteliğindedir.

İlgili alan yazın incelendiğinde çocuk resimlerine ilişkin çeşitli yaklaşımlardan söz edildiği görülmektedir. Çocuk resimlerine ilişkin yaklaşımlar dört başlık halinde incelenebilir:

1. Gelişimsel Yaklaşım
2. Ruh Bilimsel Yaklaşım
3. Sanatsal Yaklaşım
4. Fenomonolojik Yaklaşım.

1.1.1. Gelişimsel Yaklaşım

Gelişim süreci içerisinde olan çocukta, sanatsal etkinliklere ve oyuna karşı içgüdüsel bir istek vardır. Bu istek çocukta konuşma, yürüme, hayal kurma becerileri ile birlikte veya daha öncede ortaya çıkmış olabilir. Gelişimsel yaklaşıma göre, çocuklar resim çizmeyi oyun etkinliği olarak görürler. Çocuklar oyuna gösterdikleri ilgiyi resim yapma etkinliğine de gösterirler. Ancak, çocuğun yırtma, çizme, boyama gibi bazı etkinlikleri yapabilmesi belirli bir kas olgunluğunu gerektirir. Gelişimsel yaklaşım çocukların yaptıkları resimleri bilişsel gelişim, zeka ve görsel algı aracılığıyla açıklar (Artut, 2004, s.27; Yavuzer, 2011, s. 23).

Çocuk resimlerinin gelişimsel bir süreç izlediğine dikkat çeken ilk kişi olan Britsch(1926)'e göre, çocuk resimlerinde gözlemlenen değişimler organizmanın doğal sürecidir, kendiliğinden gelişir ve öğrenmeyle ilgisi yoktur. Piaget(1953), çocukların yaptıkları resimleri sembolik oyun ve zihinsel imgelerle açıklar. Ona göre çocukların yaptıkları resimler, zihinsel imgenin kağıt üzerine yansımasıdır. Burt(1921)'a göre, çizim bir çeşit bireysel dışa vurum; dilin yetersiz olduğunda işe yarayan bir eylem olmasının ötesinde, çocuğun kurgulama gücünü geliştiren bir etkinliktir (Batı, 2012, s.68; Kırıçoğlu, 2002, s. 55; Yavuzer, 2011, s. 24).

Burt (1921) çocukların yaptıkları resimlerdeki aşamaları şu şekilde sıralamıştır (San, 1979, s.152-155).

- Karalama evresi,
- Çizgi evresi,
- Betimleyici simgesellik,
- Betimleyici gerçekçilik,
- Görsel gerçekçilik,
- Gerileme evresi,
- Sanatçı yanın yeniden canlanması evresi

Çocuklar resim yapmayı fikir ve gözlemlerine görsel biçim vermek için kullanabilir. Benzersiz olan bu kişisel beyanlar, onların duygu ve düşüncelerini bilinçli ya da bilinçsiz olarak ifade etmelerini sağlamaktadır. Luquet(1927), doğal ortamda (içgüdüsel, müdahalesiz) yapılan çizimlerin, çocukların o nesneyle ilgili düşüncelerinin temelini oluşturan bilgiyi içinde barındırdığı görüşünü savunmuştur (Malchiodi, 2005, s. 23; Cox, 1992, s. 89).

Luquet(1927), çocukların yaptıkları resimlerdeki aşamaları şöyle sıralamıştır (Anning ve Ring, 2004).

- Karalama dönemi
- Şema öncesi dönem
- Şematik dönem
- Gerçeklik dönemi

Gelişimsel yaklaşım, çocukların yaptıkları resimleri çocuğun çok yönlü gelişimini temel olarak açıklamaktadır. Çocukların yaptıkları resimler, onların psiko-motor gelişimi, hayal güçleri, bellek ve algılama kapasitesiyle yakından ilişkilidir. Belirli yaşlarda neyin normal ya da beklenir olduğunu bilmek, çocukların resimlerinde neyin sıra dışı ya da beklenmedik olduğuyula karşılaştırma yapmak için oldukça önemlidir. Gelişimsel gözle çocukların resimlerini anlamak sadece değerlendirme yapmak amacıyla önemli olan bilgiyi

sağlamakla kalmaz, etkin müdahalelerde bulunmak için de başlangıç noktası oluşturabilir (Malchiodi, 2005, s. 142).

1.1.2. Sanatsal Yaklaşım

Sanatsal yaklaşımda çocukların yaptıkları resimler sanatın saf ve yalın kökeni olarak kabul edilir. 20. yüzyıl öncesinde çocukların yaptıkları resimler yetişkinlerin standardına göre değerlendirilir ve çocuklar bu yönde eğitilirdi. Çocuk resimlerine dikkatlerin çekilmesi 20.yüzyılın başında her türlü olağandışı görüntünün sanata girdiği, akademik ölçütlerin reddedildiği yıllara rastlar. O yıllarda çocukların yaptıkları resimlere ilgi o kadar artar ki çocukların yaptıkları resimler Debuffet gibi sanatçıların resimlerine ilham kaynağı olmuştur. 20. yüzyıl öncesinde çocukların yaptıkları resimler yetişkinlerin standardına göre değerlendirilirken, sonraları büyüklerin resimleri çocukların standardı temel alınarak değerlendirilmeye başlanır. Daha sonraki yıllarda Klee bu yargıları kabul etmeyerek kendisinin yaptığı resimler ile çocukların yaptığı resimlerin iki ayrı dünyanın ürünleri olduğunu, çocukların sanat hakkında bilgiye sahip olmadıklarını, sanatçıların ise resimlerinde biçimsel düzen ile bilinçli olarak ilgilendiklerini ileri sürmüştür (Leeds ve Werkmeister'den aktaran Kırıçoğlu, 2002, s. 57).

Sonuç olarak; çocukların yaptıkları resimlere sanatsal açıdan yaklaşanlar iki ayrı görüşü savunurlar. Bir görüş çocukların yaptıkları resimleri sanatın saf ve yalın kökeni olarak görür. Diğer bir görüş ise çocukların yaptıkları resimleri kendine özgü bir sanat olarak değerlendirir yani yetişkin sanatına bir temel oluşturamayacağını savunur (S. Buyurgan, U. Buyurgan, 2007, s. 40).

1.1.3. Ruhbilimsel Yaklaşım

Resim, psiko-pedagojik açıdan çocuğu tanımaya fırsat veren önemli bir araçtır. Resim sayesinde çocuğun iç dünyasında yaşadığı duygu ve düşünceleri, kişilik özellikleri anlaşılabilir. Arnheim (1992), sanatın işlevi konusunda şu gözlemlerde bulunmuştur: “ sanat, sıkıntılı dönemlerde, insanın varoluş koşullarını anlama aracı olarak ve bu koşulların korkutucu yönleriyle baş etmeye ve dış gerçekliğin baş edilemeyen karışıklığından kaçıp sığınacak bir anlamlı düzenin yaratılmasına yardımcı olur.” (Arnheim, 1992, s. 171 ; Yavuzer, 2011, s. 12).

Çocuk resimlerinde ruhbilimsel yaklaşım, sanatın sonucundan öte, süreci ile ilgilenir. Etkinlik sürecinde çocuğun iç dünyasına yolculuğu konu alınır. Ruhbilimsel yaklaşım klinik yansıtmacı yaklaşımlar (Projektif yaklaşım) ve simgesel yaklaşım olmak üzere iki alanda incelenebilir (Batı, 2012, s. 69).

Projektif (Yansıtmacı) Yaklaşım: Çocukların yaptıkları resimleri kliniksel yansıtmacı yaklaşımlarla açıklamaya çalışan kuramın temelinde Sigmund Freud tarafından öne sürülen psiko-analitik kuram vardır. Projektif yaklaşıma göre çocukların yaptıkları resimler, bilinçaltında yatan istek ve korkularından etkilenir. Bilinçaltında yatan bu istek ve korkular çocuğun yaptığı resimde sembolik ya da gizli bir şekilde yer alabilir. Bu noktada resim, tehlikeli olabilecek ve bastırılmış duyguların dışarı vurulmasına fırsat vermektedir. Yansıtmacı yaklaşım bu yönüyle sanat yoluyla tedaviyi mümkün kılmaktadır (Yavuzer, 2011, s. 26).

Simgesel Yaklaşım: Simgeler, nesne veya olayların geçici temsilcileridir (Yıldız ve Şener, 2003, s. 5). Piaget'e göre resim yapmak çocuk için simgesel bir oyundur. Çocuğun bu oyunda ortaya koyduğu şey, onun duygusal ve düşünsel yaşamıyla ilgili imgeleridir. Çocuğun uyum sağlaması gereken toplumsal ve nesnel gerçekler dünyası ile çelişkileri, istekleri, sevinç ve tedirginlikleriyle bir iç dünyası vardır. Çocuklar duygu ve düşüncelerini dil yoluyla anlatamayabilir. Bu nedenle çocuğun çocuk sanatı olarak adlandırılan -ki kesinlikle sanat değildir- bu ilk kendiliğinden simgesel anlatımları çevreyi toplumu kısaca nesnel gerçekleri, benimseme ile "ego" nun dışavurumunun bir bileşkesinden başka bir şey değildir (Piaget'ten aktaran Kırıçoğlu, 2002).

1.1.4. Fenomonolojik Yaklaşım

Fenomonoloji felsefenin bir alanı olup olayların önyargılı nedenlerini değil, olayın bizzat kendisini inceler. Fenomonolojik yaklaşımda çocuk resimlerine bakarken önemli olan resim yapan kişinin merkezde olması, resmi yapanın dünya görüşüne açık olmak ve çocukların resimle anlatımlarına bütüncül bir bakış geliştirmektir. Fenomonolojik yaklaşım, her çocuğun resme farklı yollarla yaklaştığını, çocukların renk, imge,

kompozisyon tercihlerinin farklı olabileceğini, resimle anlatımda her çocuğun kendine özgü bir stile sahip olduğunu kabul eder (Malchiodi, 2005, s. 64-69).

Çocukların yaratıcı çalışmalarını anlamaya yönelik fenomenolojik yaklaşım ilgi çekicidir, çünkü resme gelişimsel, duygusal, kişilerarası ve diğer etkileri göz önüne alarak çok çeşitli perspektiften bakmakla kalmaz; malzemeleri ve resimle anlatım için gerekli kişisel kapasiteyi ve terapötik ilişkileri de dikkate alır. Resimlerin çocukların potansiyelleri, becerileri ve algılama yeteneklerini yansıttığını kabul eder (Malchiodi, 2005, s. 70).

1.2. Çocuk Resimlerinin Ortak Özellikleri

Çocuk için resim, duygu ve düşüncelerini anlatma aracıdır. Bu nedenle çocuk resimleri, çocuğu tanımaya, çevresiyle ilgili sorunu varsa bunu anlamaya yardım eder (Sezer, 2001, s.16). Çocuklar genel olarak aynı yaşlarla benzer özellikte resim yapar. Resimler çocukların çizgilerle, renklerle konuştukları ortak dilleridir. Evrensel denilebilecek nitelik taşıyan bu özellikler aşağıda açıklanmıştır.

1.2.1. Kompozisyon

Kompozisyon, resmi oluşturan elamanların yüzey üzerine uyumlu bir şekilde yerleştirilmesidir. Read'ın "kusursuz bir sanat eserinde bütün elemanlar birbirine bağlıdır, bunlar birleşerek bir bütün kurarlar" sözü kompozisyon kavramını ortaya koyar. Resmin temel elemanları olan çizgi, ton, renk, biçim ve dokunun bir yüzey üzerine dengeli ve uyumlu düzenlenmesi kompozisyon kavramıyla ifade edilir (Artut, 2002, s. 161; Sezer, 2001, s. 31; Yolcu, 2004, s. 30).

Çocuklar içlerinden geldiği gibi, çevrelerini algıladıkları şekilde coşkuyla resim yaparlar. Çocukların yaptıkları resimlerde kompozisyon özelliğini aramak ve çocuklara bu doğrultuda bilgi aktarmaya çalışmak doğru değildir. Çocuklar gelişimsel olarak ilerledikçe resimlerinde kompozisyon ögesi kendiliğinden oluşacaktır.

Kompozisyon öğeleri;

- Renk
- Çizgi
- Biçim

Şeklinde sıralanabilir.

Renk: Işığın cisimlere çarpmasıyla yansıyan ışınların görme duyusunda bırakmış olduğu etkidir. Işık, göz ve beyin aracılığı ile kavranan renkler, ışığın geldiği yöne göre açık ya da koyu tonda değer alır. Işığın geldiği yönde olan nesnenin rengi daha açık görünürken, gölgede kalan kısımlar daha koyu görünür. Renk, resim sanatının en önemli unsurlarından biridir, çünkü her nesne renklidir. Renkler aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir (Artut, 2002, s. 170-175; S. Buyurgan, U. Buyurgan, 2007, s.113-122; Çankırılı, 2011, s. 206-208; Schirmacher, 2006, s. 143-144; Yılmaz, 2007, s. 30-33; Yolcu, 2004, s. 39-60).

Ana Renkler: Renk üretmek için kullanılan ana renkler: kırmızı, mavi ve sarıdan oluşur.

Ara Renkler: Eşit miktarda iki ana rengin karışmasıyla oluşan renklerdir. Kırmızı ve sarının karışımından oluşan turuncu, sarı ve mavinin karışımından oluşan yeşil, kırmızı ve mavinin karışımından oluşan mor renk ara renkleri oluşturur.

Nötr Renkler: Siyah, beyaz ile bu iki rengin karışmasıyla oluşan gri renktir.

Zıt/kontrast Renkler: Günlük yaşantıda birbirine zıt birçok kavram vardır. Zıtlık, bir yandan uyumsuzluğu meydana getirirken diğer yandan da ilgi toplar. Resmi oluşturan renkler arasında oluşacak zıtlık, resme hareket ve canlılık katacaktır. İki ana rengin karışımından oluşan ara renk, dışarıda kalan üçüncü ana rengin zıt rengidir. Bunlar: Kırmızı ile mavinin karışımından oluşan mor renk sarının, sarı ile mavinin karışımından oluşan yeşil renk kırmızının, sarı ile kırmızının karışımından oluşan turuncu renk ise mavinin kontrastıdır.

Renkler insanda uyandırdığı psikolojik etkiye göre iki gruba ayrılır;

Sıcak Renkler: Yalınlık, sıcaklık, canlılık, neşe etkisi yaratan, uzun süre bakıldığında gözü yoran sıcak renkler; sarı, kırmızı ve turuncu renkten oluşur.

Soğuk Renkler: Uzaklık, derinlik ve dinlendirici etkisi olan soğuk renkler; mavi, yeşil ve mor renkten oluşur.

Her bir rengin üç karakteri bulunur:

- 1.Renk olarak
- 2.Ton olarak (açık-koyu)
- 3.Satürasyon olarak (yoğunluk, saflık hali)

Çocukların renk tercihlerinde, cinsiyet, yaş ve çevresel faktörler etkili olabilmektedir. Çizim yaparken seçilen renk çocuğun iç dünyasını, olumlu olumsuz duygularını yansıtabilir. Çocukların karalama yaptığı yıllarda belirli bir renk tercihleri yoktur, o anda ellerine hangi renk boya kalem gelirse onu kullanırlar. Çocuklar üç- dört yaşlarında hoşlarına giden renkleri kullanırlar, kullanılan renklerin gerçekte bir bağlantısı yoktur. Renkleri tanıma ve seçme dört yaşından sonra ortaya çıkar, bu nedenle dört yaştan sonra kullanılan renkler psikolojik anlam taşır. Çocukların renk tercihleri konusunda geçmişten günümüze birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalar renk tercihinde özellikle yaş, cinsiyet ve kişilik gibi faktörlerin etkili olduğunu göstermektedir (Çankırılı, 2012, s. 205-206; Malchiodi, 2005, s.123; Öner, 2010, s. 52).

Golomb ve Farmer (1983) çocukların renk tercihleri ile ilgili yaptıkları araştırmada, çocuklara dört farklı konuda resim yapmaları için sekiz farklı renkte boya kalem (soldan sağa yeşil, mor, siyah, turuncu, kırmızı, kahverengi, mavi, sarı renkte boyalar sıralıdır) sunmuştur. Çocuklardan, “Aile”, “Oynayan Çocuklar”, “Doğum Günü Partisi” ve “Bahçe” konularıyla ilgili resim yapmaları istenmiştir. Araştırmanın sonucunda; küçük çocukların renk tercihleri, resimde çizilen objelerin gerçek rengine uygun değilken, yaş ilerledikçe resimde yer alan objelerin renklerinin gerçeğe uygunluğunun arttığı görülmektedir. Bu durum, çocukların küçük yaşlarda yaptıkları resimlerde, hoşlarına giden renkleri

kullandıkları ve kullandıkları renklerin gerçekte bağlantısının olmadığı, yaşı ilerledikçe resimlerde tercih ettikleri renklerin gerçeğe uygunluğunun arttığı görüşüyle örtüşmektedir.

Çizgi: Çizgi, noktaların yan yana gelmesinden oluşan doğrulardır. Yani hareket halindeki bir noktanın eğimi çizgiyi oluşturur. Genel anlamda düz ve eğri olmak üzere iki çeşit çizgi vardır. Boyutunu, yönünü, uzunluğunu, genişliğini farklı şekilde kullandığımız çizgiler aslında düz ve eğri çizgi niteliğini taşımaktadır. Görsel sanatlardaki en temel anlatım aracı olan çizgiler, karakteri ve yönüne göre değişik psikolojik etkiler ve anlamlar çağırır. Örnek olarak; düz çizgiler durgunluk, zikzak çizgiler enerji, ince çizgiler hassaslık, kalın çizgiler ise kuvvet ifade eder (Bayraktar vd., 2012, s. 15-16; Yılmaz, 2007, s. 28-29).

Çocuklar, çocuklukları boyunca kendilerinden beklenen değişimlerden, her yaş grubuna ait özellikleri göstererek geçer. Çocukların çizgisel gelişimi de çoğu çocuğun sırayla, önceden belirlenmiş ilginç bir dizi sanatsal anlatımdan geçer. Bütün bu sanatsal gelişim evreleri tüm dünya için evrenseldir. Bu duruma ilk dikkatleri çeken kişi Britsch'tir. Britsch, çocukların yaptıkları çizimlerin kendi kuralları içinde basitten karmaşığa doğru organik bir biçimde geliştiğini söylemektedir. Çocuk resmi alanında yapılan araştırmalar, çocukların resim yapma evresine gelinceye kadar bazı gelişim basamaklarından farklı hız ve zamanda geçtiklerini ortaya koyar (Malchiodi, 2005, s. 101; Kırıçoğlu, 2002, s.75; Schirmacher,2006, s. 111; Sezer, 2001, s.21).

Lowenfeld çocuğun sanatsal gelişimini beş evrede ele almıştır (Alakuş, 2004, s. 35).

- Karalama Evresi (2-4 Yaş)
- Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş)
- Şematik Dönem (7-9 Yaş)
- Gerçeklik Dönemi (9-12 Yaş)
- Mantık – Doğalcılık Dönemi (12 yaş ve ötesi)

Karalama Evresi (2-4 Yaş): Karalamalar, çocukların çizimlerinin yapı taşlarıdır. Çocukların bir buçuk yaşından iki yaşına kadar yaptığı ilk karalamalar kendiliğindendir, kimse küçük çocuklara karalama yapmayı öğretmez. Bir çocuk karalamalarının neye benzediğini keşfeder keşfetmez ve bu çizgileri kağıda dökmek istediği andan itibaren, artık

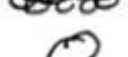
bir daha asla kaybetmeyeceği bir şey bulmuştur yani becerisini keşfetmiştir (Kellogg ve O'Dell, 1967, s. 19; Malchiodi, 2005, s. 107).

Karalamalar, çocuğun kişiliğini yansıtan çizimlerdir. Örnek olarak, çekingen yapıdaki çocukların sönük ve silik çizgi kullandıkları düşünülürken, dışadönük çocukların geniş ve çarpıcı çizgi kullandıkları düşünülür. Karalama döneminde yapılan çizimleri sınıflandırmak için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Lowenfeld çocukların karalamalarını dört evrede sınıflandırmıştır (Malchiodi, 2005, s.110; Striker, 2005, s. 53).

- Karışık, düzensiz, devinimsel denetimden yoksun görünen karalamalar.
- Uzunlamasına, yinelenen hareketler, bir miktar devinimsel denetim ve koordinasyon kurulduğu izlenimi veren karalamalar.
- Dairesel, daha fazla motor beceri gerektiren karalamalar.
- Karalamaların isimlendirilmesi.

Lowenfeld'e göre çocukların motor becerileri geliştikçe, karalamalarında yatay ve uzunlamasına çizgisel, dairesele biçimler gelişmeye başlar (Malchiodi, 2005, s. 110). Karalamalar ilk bakışta şekilsiz kargacık burgacık birbirinden farkı olmayan karışık bir spagettiye benziyormuş gibi görünebilir. Kellogg' a göre karmaşık olan fakat anlamsız olmayan yaklaşık yirmi temel karalama şekli vardır. Bunlar: dikey, yatay, köşegen, yuvarlak eğriler ve dalgalanma şekillerinden oluşur. Bunlara noktalar da dahildir (Kellogg ve O'Dell, 1967, s. 19-21).

Şekil 1'de Kellogg'un Tespit Ettiği Yirmi Karalama Çeşidi verilmiştir (Cox, 1992, s.14).

Karalama		Nokta vuruşlar
Karalama		Tek dikey çizgi
Karalama		Tek yatay çizgi
Karalama		Tek sağa sola yatay çizgi
Karalama		Tek kavisli çizgi
Karalama		Çok sayıda dikey çizgiler
Karalama		Çok sayıda yatay çizgiler
Karalama		Çok sayıda çapraz çizgiler
Karalama		Çok sayıda eğri çizgiler
Karalama		Yarım eğri çizgi
. Karalama		Eğri, bükük kapalı çizgi
. Karalama		Zip zag veya dalgalı çizgi
. Karalama		Tek ilmik çizgi
. Karalama		Çok sayıda ilmik çizgi
. Karalama		Spiral çizgi
. Karalama		Üst üste binmiş dolgu çember çizgiler
. Karalama		Üst üste binmiş çember çizgiler
. Karalama		Ayrık dairesel çizgiler
. Karalama		Tek kesilmiş çember
. Karalama		Hatalı çember

Şekil 1. Kellogg'un Tespit Ettiği 20 Karalama Çeşidi

Golomb, Kellogg'un ifade ettiği yirmi temel karalama çeşidini, iki tür karalama çeşidine indirmiştir (Cox,1992, s. 16).

- Sarmalar, döngüler, daireler ve çemberler (dairesel hareketler).
- Çoklu desen ağırlıklı paralel çizgiler (yatay, dikey ve diyagonal hareketler).

İlk karalamalar, çocukların kollarını ileri geri hareket ettirmesiyle ortaya çıkan, sağdan sola, soldan sağa gidip gelen çizgilerden oluşur. Bu çizimler bilinçli olarak ortaya çıkmamıştır; fakat çocuk zamanla çizimlerini bilinçli bir biçimde yapabilmek için gerekli kontrolü geliştirecek ve karalamalarını taşırmadan kâğıdın sınırları içinde tutmayı

öğrenecektir. İlk çizgileri eğik çizgiler izler. Daha yumuşak olan bu karalamalar çocuğun el kol kaslarının gelişmekte olduğunun da kanıtıdır. O halde çocuğun çizgisel gelişimine koşutluk gösteren bedensel gelişim, kollarla yapılan kaba ve eşgüdümünden yoksun devinimlerden başlayarak göz-el hareketlerini eş güdümlene yeteneğine doğru giden bir yol izler (Cox, 1992, s.13; Keskinok, 2001, s.11). Düzenli çizgiye başlayan çocuk, çizdiği çizgilerle hareketleri arasında bir bağlantının varlığını keşfetmiştir. Bu aşamadan sonra çocuk hareketlerini kontrol ederek çizgilerini istediği yönde çizebilir. (Kehnemuyi, 2001, s. 22).

Karalamalara ek olarak karalama döneminde ‘‘mandala’’ adı verilen karmaşık şekiller ortaya çıkar. Kellogg mandalayı, çocukların yapmayı öğrendiği önceki çizimlerinin birleşmesi, özetlenmesi olarak görmektedir (Malchiodi, 2005, s. 118). ‘‘Mandala’’ Sanskritçe bir sözcüktür ve ‘‘büyülü çember’’ anlamına gelir. Mandala ‘‘çember boyama’’ çalışmalarının önemli bir çıkış noktasıdır. Çocuklar bu aşamadan sonra ilerleyerek güneş figürüne, merkezden dışa doğru yapılan çizimlere ya da insan figürü çizimlerine geçer (Kellogg ve O’Dell,1967, s. 53). Mandala olarak ifade edilen dairesel çizimlere ilişkin yapılan araştırmalar, çocukların mandala çizimlerinin bütün dünyada ortak evrensel özellikler gösterdiğini belirtir (Artut,2004, s.33).

Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş): Çocuklar doğumdan sonra belirli bir kas olgunluğuna ulaştıklarında ellerine verilen kalemle deneyimsel girişimlerde bulunur. Bu girişimler başlangıçta anlamsız olmasına karşın, giderek anlamlı bir hal almaya başlar (Serin, 2003, s. 17). Şema öncesi dönemde çocuğun dış dünya ile ilişkileri giderek artar, görsel düşünce (şema) gelişmeye başlar, çocuk ifade etmek istediği durumların resimlerini yapmak ister. Fakat yapılan çizimler beş yaşlarında tanınmaya başlar ve altı yaşlarında yapılan çizimler konulu olmaya başlar (Çankırılı, 2012, s. 178; Malchiodi, 2005, s. 103; Yavuzer, 2011, s. 41).

Çizim sürecinde çocuklar için en önemli başlangıç konusu insan figürü çizim deneyimleridir (Artut, 2002, s. 216). Üç yaşındaki bir çocuk, insan figürünü kafa biçiminde çizer. Bunun nedeni bu yaştaki çocuğun kafayı en önemli unsur olarak görmesidir. Genelde yüze; gözler, burun ve ağız eklenir. Dört yaşındaki bir çocuk ise, büyük bir kafa resmi yaparak kol ve bacakları da kafa çizimine ekler. Birbirini izleyen her yaşta, bu çizimlere

boyun, parmaklar, kulaklar, göz bebekleri gibi diğer ayrıntılar eklenir (Klepsch ve Logie, 1982, s. 14).

Şema öncesi dönemdeki çocuklar, genellikle yaptıkları resimleri göstermek ve açıklamak isterler. Çocukla sağlıklı bir iletişim kuran ve onu iyi gözlemleyen bir yetişkin, çizilen resimden; çocuğun düşünceleri, ilgileri ve faaliyetlerinin anlamı hakkında pek çok şey öğrenebilir (Yavuzer, 2011, s. 43-44).

Dört-altı yaş grubu çocukların çizimsel özellikleri aşağıda sıralanmıştır (Anning ve Ring, 2004, s. 23).

Dört-beş yaş;

- Kâğıt üzerinde boşlukta yüzölüymüş gibi görünen şekiller ve figürler çizilir.
- Kollar, ayaklar, eller, parmaklar, kaşlar gibi daha detaylı figürler çizilir.
- Figürleri yüksekte ve alçakta göstermek için kâğıttaki boşluk bölünür.

Altı yaş;

- Karaya oturmuş figürler çizerler. Yeryüzü ve gökyüzünü göstermek için çizgi kullanılır.
- Uzaktaki figürleri daha uzakta olduğunu belirtmek için daha küçük yaparak derinlik gösterilir.
- Çizimlerinde daha fazla ayrıntı yer alır. Örnek olarak; binalarda pencere, kapı ve baca vs.
- Çizimler betimleyici özellikler içerir.

Şema öncesi dönemde çocuk, aynı anda görülmesi mümkün olmayan çeşitli manzaraları betimlemek amacıyla ilginç bir yöntem kullanır. Bunu yapabilmek için, objenin içinde veya arkasında bulunan ve görünmemesi gereken şeyleri görüyormuş gibi çizer. Örnek olarak; bir evi önden çizerken aynı zamanda içine insanları da çizer. Böylece evi saydamlaştırır. Bununla birlikte beş-yedi yaş arasındaki çocukların yaptıkları çizimlerde, çocuğun var olduğunu bildiği ama aslında görmediği öğeler bulunabilir. Bunun sonucunda

‘‘saydam’’ ya da ‘‘röntgen’’ çizim denen şeffaf resim ortaya çıkar. Bu, Luquet’in zihinsel gerçekçilik diye tanımladığı evrenin belirleyici bir niteliğidir (Yavuzer, 2011, s.46).

Şematik Dönem (7-9 Yaş): Okula başlamak çocukların dünyasında yepyeni bir heyecan yaratır. O güne kadar kendini ifade ettiği çizgiler dünyasına okuma yazma heyecanı katılır. Okul çağında çocuğun resimlerinde de değişme başlar. Okul öncesi dönemdeki şiirsel, coşkulu ve özgür denilebilecek çizgisel anlatımın yerini, yavaş yavaş okulun kesin, değişmez, bilgiyi öne çıkaran yaklaşımları nedeniyle yalın bir anlatım alır (S. Buyurgan, U. Buyurgan, 2007, s. 61; Yolcu, 2004, s. 155).

Şematik dönemde çocukların yaptığı resimlerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Artut, 2002, s. 223; Malchiodi, 2005, s. 126-133).

- Benmerkezci düşünce şekli azaldığı için objelerin sadece kendileri ile olan ilişkileri değil, birbirleriyle olan ilişkileri de gösterilir. Objeler ve renkler arasındaki ilişki keşfedilir ve renk bazen değişmez olarak kullanılır. Örnek olarak; bütün yaprakların yeşilin aynı tonunda olması gibi.
- Bir önceki evrede görülen iri başlı insan çizimlerinin yerini, ayrıntılarıyla çizilmiş insan figürleri alır ve figürler yer çizgisine oturtulur.
- Çocuklar arabanın dört tekerleğini, sandalyenin dört bacağına göstererek çizebilir. Bu evrenin sonunda bazı çocuklar, aynı resimde iki yer çizgisiyle ilk gerçek derinlik denemesi yapabilir.
- Çocuklar, bir önceki evrede olduğu gibi röntgen şeklinde, içindeki her şeyin görüldüğü resimler yapabilir. Örnek olarak; masanın arkasındaki kişinin görünmesi gibi.
- Resimlerde geometrik çizimlere sıkça rastlanır.
- Figürlerde, cinsiyet farklılığından kaynaklanan ayrıntılar belirgindir.
- Çocuklar yaptıkları resimde önem vurgulamak için boyutları abartma unsurunu kullanabilir. Örnek olarak; çocuk yaptığı resimde kendisini vurgulamak istiyorsa, kendisini aynı resimdeki evden ya da ağaçtan daha büyük çizebilir.

Gerçeklik Dönemi (9-12 Yaş): Sanatsal gelişimin bu evresinde somut işlemler dönemi sürmektedir. Bu dönem bedensel ve psikolojik değişikliklerin olduğu, benmerkezci düşünce şeklinden uzaklaşmaya devam edildiği ve başkalarının düşüncelerine, görüşlerine ve hislerine dikkat edilmeye başlandığı dönemdir (Malchiodi, 2005, s.133).

Bu dönemde çocuk, resimlerinde gerçeği yansıtmaya isteği duyarken çizgilerinde de daha özgür ve kendisine özgü anlatım formları arar. Çocuk erken yıllarda olduğu gibi bağımsız ve özgür bir şekilde resim yapmak isterken, diğer yandan da genel gelişimsel özelliklerin getirdiği gerçeğe uyma, çevrenin isteklerine yanıt verebilme ikilemi yaşar. Çocuk resim yaparken, “Acaba resimlerim beğenilir mi, boş yerleri boyamasam olmaz mı, yanlış yapar mıyım?” gibi düşüncelere kapılır (Artut,2002, s. 224; Kırıçoğlu, 2002, s. 94).

Gerçeklik döneminde çocukların yaptığı resimlerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Artut,2002, s. 225; Malchiodi, 2005, s.133-136).

- Çocuklar önceki dönemdeki perspektif denemelerindeki yanlışları fark eder. Bu dönemde çocuklar bir masanın iki ayağını önde, daha küçük olan iki ayağı ise arkada çizilebilir.
- Renk kavramı gelişir ve renkler anlam ve amaçlarına uygun olarak tercih edilir.
- Çizilen insan figürlerinde cinsiyet özelliklerini ayrıntılı bir şekilde gösterilir.
- Resimlerde bir önceki dönemdeki geometrik çizgilerden uzaklar, çizgi roman karakterlerini ve karikatürleri sıkça tercih edilir.

Mantık -Doğalcılık Dönemi (12 yaş ve Ötesi): Ergenliğin başlangıcı olan bu dönemde gençliğe ilk adım atılır. Bu dönem bedensel ve ruhsal yönden çok önemli değişikliklerin olduğu kritik bir dönemdir. Mantık çağına girmiş olan genç, dünya olaylarıyla ve çevresinde olup biten olaylarla ilgilenir; yani kişisel ve toplumsal değerlere olan ilgi artar. Hem kendi çalışmalarına hem de başkalarının çalışmalarına karşı eleştirel düşünce yapısı gelişir. Eleştirel yaklaşım önceki dönemlerde yalnız gerçeği yansıtmaya becerisine yönelmişken, bu dönemde sanatsal değerlere yönelir. Sanatsal gelişimin bu evresinde bireysel kimliği bulmak ve anlatımda öznelliği yakalamak çok önemlidir. Bu gerçeği yansıtamama pahasına bile olsa yapılmaya çalışılır (Kırıçoğlu, 2002, s. 96).

Doğalcılık döneminde çocukların yaptığı resimlerin özellikleri aşağıda sıralanmıştır (Malchiodi, 2005, s. 141)

- Bu dönemde yapılan resimlerde perspektif, tam ve etkin bir şekilde kullanılır. Objelerin orantıları, boyutları, derinlikleri yapılan resimde yansıtılmaya çalışılır.
- İnsan figür ayrıntısıyla çizilir ve cinsiyet özellikleri resme yansıtılır.
- Yapılan çalışmalara ayrıntı katılır, malzemeleri kullanmadaki ustalık artar, renk ve desene dikkat edilerek soyut imgeler yaratılır.

Biçim: Herhangi bir varlığın genişliği, yüksekliği yani dış çizgileri bakımından niteliği, biçimi ortaya koyar. Resimlerdeki biçimler sadece genişlik ve yükseklikten oluşuyorsa iki boyutlu, genişlik ve yükseklikle birlikte derinlik etkisi de varsa üç boyutludur. Biçimlerde üç boyutluluk ‘‘form’’ sözcüğüyle ifade edilir. Örnek olarak; kare bir biçim iken küp bir formdur. Sınırsız sayıda biçim çeşidi olmakla birlikte genel görünüm yönünden iki çeşit biçim vardır. Bunlar; köşeli ve yuvarlak biçimlerdir (Yılmaz, 2007, s.30).

Çocuklar yaptıkları resimlerde önem verdikleri, sevdikleri varlıkları diğerlerine göre daha büyük ve resim yüzeyinin merkezi bir yerinde çizer. Çocukların resimlerindeki bu tarz biçimsel özellikler, çocuğun duygu ve düşüncelerini nedenli saf ve dolaysız bir şekilde resim yoluyla anlattıklarını gösterir (Sezer, 2001, s.19; Malchiodi, 2005, s.130; Yolcu, 2004, s.146).

1.2.2. Oran/Orantı

Çocuklar dört yaşından itibaren ölçü ve oran konusunda belli bir düzeyde algıya sahip olur. Fakat yaptıkları resimlerde ölçü ve oranlama konusunda başarısızdır. Bunun nedeni, çocuğun resim yaparken çizdiği nesneye odaklanıp resimdeki diğer nesneleri unutması veya yok saymasıdır. Çocukların yaptıkları resimlerde iki farklı orantı şekli görülür. Bunlardan birisi nesnenin kendisini oluşturan öğeleri arasındaki orantı, diğeri ise farklı nesneler arasındaki orantıdır. Dikkat edilmesi gereken nokta çizilen nesnenin çocuk için önemlidir. Bu, resmin yapılışını değiştirebilir ve nesnenin büyüklüğünü gerçek boyutundan saptırabilir (Yavuzer, 2011, s. 74-75; Yolcu, 2004, s. 148).

Çocuklar resim yapmaya başladıklarında, yani kalemi ellerine aldıklarında çizecekleri nesneler için yüzey üzerinde yer tercihi olmaksızın rastgele çizimler yapar. Yüzey üzerinde yer seçimi dört yaşından sonra başlar. Bu seçim geliştirmekte olan çocuğun kendi kararlarını aldığı ve seçim yapmaya başladığının bir göstergesidir (Çankırılı, 2012, s.18).

Figürlerin sayfaya yerleştirilmesiyle ilgili dört genel kanı vardır (Bahçıvan-Saydam, 2004, s.112; Klepsch ve Logie, 1982, s.46).

- Figürler sayfanın üst kısmında yer alıyorsa iyimserliğe, kendini beğenmişliğe, iç görü eksikliğine, gerçeği değerlendirmede problem yaşamaya,
- Figürler sayfanın alt kısmında yer alıyorsa yetersizliğe, gerçeğe yönelimli kişilik yapısına, güvensizliğe ve hatta depresyonun dışı vurumuna,
- Figürler sayfanın sol tarafında yer alıyorsa, regresif, bağımlı (genellikle anneye bağımlı) bir yapıya,
- Figürler sağ tarafında yer alıyorsa, bireyselleşme, gelecekle ilgili hedef belirleme ile ilgili bir yapıya işaret etmektedir.

Buck'a göre, figürün orta hattın uzakta ve sol tarafa yerleştirilmesi, duygusal doyum arayan benmerkezci kişilerde, sağ tarafa yerleştirilmesi ise çevresel merkezci kişilerde görülmektedir. Bolander (1977) ağaçlarla ilgili çalışmasında; sayfanın sağ ve sol tarafına figür yerleştirmede cinsiyet faktörünün önemine dikkat çeker. Sağa ya da sola eğik ağaç baskın olarak baba ya da anne etkisini ifade eder. Bolander sol tarafı dişil prensip, sağ tarafı eril prensip olarak görürken Buck, sol tarafın dişil taraf, sağ tarafın ise eril taraf olduğuna dair kanıtlar olduğu inancını şüpheli bir nokta olarak görmektedir. Aynı çalışmada Bolander sayfanın üst kısmını gelecek olarak, ortasını bugün ve alt kısmını geçmiş zaman olarak yorumlamaktadır. Machover da figürleri sol tarafa yerleştirmenin ben-merkezci bir kişiliğin belirtisi olarak görürken, sağ tarafın ise çevre-merkezli bir kişiliğin göstergesi olduğunu savunmaktadır (Di Leo, 1983, s.18-19).

İlgili alan yazın incelendiğinde, resimde yer verilen figürlerin sayfaya yerleştirilmesi ile ilgili farklı görüşler olduğu görülmüştür. Fakat figürlerin sayfaya yerleştirilmesi ile ilgili genel kanı, figür sayfanın üst kısmında yer alıyorsa, çocuğun gerçeğe yönelimli kişilik yapısından uzak olduğu, figür sayfanın alt kısmında yer alıyorsa

çocuğun gerçeğe yönelimli bir kişilik yapısında olduğu, figür sayfanın sol kısmında yer alıyorsa çocuğun ben-merkezci ve bağımlı kişilik yapısında olduğu, figür sayfanın sağ kısmında yer alıyorsa çocuğun çevre-merkezli kişilik yapısında olduğu yönündedir. Ancak burada önemli olan çocukların yaptıkları resimler, çocuğu tanıma ve değerlendirmede araç olarak kullanılacağı durumlarda, çocuğun yaptığı tek bir resme bakarak çocuğu değerlendirmenin ve çocuk hakkında bir kanıya varmanın yanlış bir tutum olduğudur. Çocuğun resim yaptığı yüzeyde figürü yerleştirdiği yer tek bir resimle değil, birden fazla resimle ve yeterli bir süreç dâhilinde incelenmeli ve çocuk hakkında toplanan diğer bilgilerle birlikte değerlendirilmelidir.

1.2.3. İçerik/Anlatımsallık

Resim, çocuğun gelişiminin bir göstergesi, iç dünyasının dışavurumu ve sözel olarak ifade edemediği duygularını yansıtan bir anlatım aracıdır. Resimler sadece çocuklar hakkında bilgi vermekle kalmaz, aynı zamanda onların çevrelerindeki kişilerle olan ilişkilerini de yansıtır. Dış dünyaya kendi merkezlerinden bakan çocuklar resmi oluşturan öğelere de benmerkezci bir bakış açısı ile yaklaşır. Bu nedenle çocuklar resimlerini oluşturan öğeleri gördüğü gibi değil, bildiği ve düşündüğü gibi çizer. Çocuk hakkında önemli bilgiler sunan resimlerin içeriği üç faktörden etkilenir. Bunlar; (Artut, 2002, s. 228; Gürtuna, 2007, s.96; Sezer, 2001, s.17; Yavuzer, 2011, s.80; Yolcu, 2004, s.145).

- Çocuğun çizeceği resim konusundaki bilgisi,
- Resim konusundaki bilgisinin hangi yönlerini sunulmaya değer olduğuna ilişkin yorumu,
- Resim konusundaki bilgisini yansıtacak resim yapma kapasitesi.

Çocuklar, genellikle aileleri, kendileri ve arkadaşlarıyla ilgili duygusal konuları veya düşüncelerini sözlü olarak rahatlıkla anlatamaz ya da anlatmak istemez. Ancak sanat yoluyla duygu, düşünce, korku ile hayal kırıklarının açığa çıkması ve ifade edilmesi olanaklı hale gelir. Başka bir anlatımla çocuk anlatmakta zorlandığı, anlatmak istemediği veya anlatmaktan korktuğu duygularını farkında olmadan bilinçaltının etkisiyle çizdikleri resimlere yansıtır. Negatif duygular ve hisler, sanat aracılığıyla pozitif, kabul edilebilir bir

şekilde ortaya çıkmış olur (Çankırılı, 2011, s.11; Serin, 2003, s.17; Schirmacher, 2006, 90).

Çocukların yaptıkları resimlerde mutluluk, mutsuzluk, korku gibi değişik duygulara ait bilgileri anlamaya çalışan pek çok araştırmacı bu konuda çeşitli çalışmalar yapmıştır. Örnek olarak; Golomb ve Patty, çocukların çeşitli duygulara ait yaptıkları resimlerle ilgili araştırmalarında, çocukların yaptıkları resimlerle duygularını nasıl ve ne zaman ifade etmeye başladıklarını, duyguların ifade edilmesinde yapılan resimlerin önemini incelemiştir. Araştırmalarında çocuklardan, mutlu-üzgün-kızgın çocuk ile korkunç ve mutlu rüya resmini yapmaları istenmiştir. Sonuçta, duyguların yüz ifadeleriyle anlatılmaya çalışıldığı, özellikle dudaklara ve kaşlara verilen şekillerin belirleyici olduğu bulunmuştur. Bütün yaş gruplarındaki çocuklar mutluluk ifadesini ağız yukarı eğimli çizgilerle, mutsuzluk ifadesini de aşağı eğimli çizgilerle yansıtmış, yaş ilerledikçe dudakların tek çizgiyle ifadesinin yerini kalp şeklindeki iki boyutlu dudak biçimi almıştır. Ayrıca, dudakların erken dönemlerden itibaren duyguları ifade etmek için kullanılmasına rağmen, kaşların kullanımının aşama aşama arttığı bulunmuştur. Mutlu çocuk ifadesinde kollar, ellerde bir ödül tutuluyormuş gibi yukarı kaldırılmış, üzgün çocuk ifadesinde ise vücuda paralel olarak aşağı sarkıtılmış olarak yansıtılmıştır. Mutlu rüyada işlenen temalar, birinci sınıflarda gökkuşağı; ikinci sınıflarda azalan gökkuşağı teması ile birlikte mutlu insanlar, zenginlik, evcil hayvanlar, şekerlemeler; dördüncü sınıflarda gücü, iktidarı, popüleriteyi, şöhreti, yıldız olmayı vurgulayan zenginlik-arkadaşlık; altıncı sınıflarda ise tatiller, servet, popülerite, okul, evcil hayvanlar ve şekerlemeler olarak ortaya çıkmıştır. Korkunç rüya tasvirinde ise daha az çeşitlilik mevcuttur. Birinci sınıflar, hayaletler, cadılar, vampirler, mezarlıklar, örümcekler gibi temalar kullanırken iki ve üçüncü sınıflarda canavarlarla birlikte rüyayı gören kişiye zarar veren makineler olarak ortaya çıkmıştır. Altıncı sınıflarda ise zarar görme ve tehditle ilgili temalar daha da gelişmiş, canavarların yerini korkutucu özellikleri olan saldırgan insanlar almış, akan kan ve çılgılık gibi imgelerle temalar zenginleştirilmiştir (Golomb, 2004, s.139-147).

Sonuç olarak, duygusal özelliklerin çocuk resimlerine etkisi üzerine yapılan araştırmalar, yaşanan olumlu-olumsuz duygularını çocukların yaptıkları resimlere yansıttığını göstermiştir. Fakat çocukların yaptıkları resimler, onların algıları, değerleri, tutumları

yönünden değerlendirilirken izole edilmiş olarak kullanılmamalı, mutlaka çocuk hakkındaki diğer bilgilerle beraber ele alınmalıdır (Klepsch ve Logie, 1982, s.42).

1.3. Çocuk Resimlerinin Gelişimle İlişkisi

Çocuklar resim yapmayı keşfetmek, problem çözmek, fikir ve gözlemlere görsel bir biçim vermek için kullanabilir. Resimler, içlerinde hem bilinçli hem de bilinçsiz anlamlar taşıyan benzersiz kişisel beyanlardır ve onları yaratan çocukların birçok farklı yönünü temsil eder (Serin, 2003, s.17-18; Malchiodi, 2005, s.23). Resimler çocukları temsil etmekle kalmayıp çocuğun gelişimine ilişkin önemli ipuçları verir.

Sanattaki tüm el becerisi gerektiren hareketler, kalemi düzgün bir şekilde tutmayı gerektiren el ve parmak kaslarının gelişmesine yardım eder. Çocuk resim yaparken, kolunu, elini, parmaklarını, parmak eklemlerini, avuç içini, tırnaklarını ve elinin arka kısmını kullanır. Bu sayede resim yapma etkinliği, çocuğun ince motor kas becerilerinin gelişimine katkıda bulunmuş olur. Aynı şekilde şövale ile resim yapan çocuk, geniş ve rahat fırça hareketleriyle kolunun tamamını ve gövdesinin üst kısmını kullanır. Şövale ile resim yapma etkinliği, çocuğun kaba motor kas becerilerinin gelişimine katkıda bulunmuş olur. Resim yapmak çocuğun sadece ince ve kaba motor becerilerinin gelişimine katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda çocuğun el- göz koordinasyonu, beden farkındalığını, vücudun her iki yanındaki motor ve yön farkındalığı da geliştirmiş olur (Lasky ve Bergeson, 1995, s.108, Schirmacher, 2006, s.83).

Resim, çocukların sözel olarak yeterince ifade edemedikleri olumlu ya da olumsuz duyguları yüzeye çıkarmaya ve ifade etmeye yardımcı olur. Duygu ve düşüncelerini resimle ifade eden çocuk boş zamanlarında yapabileceği bir ilgi alanı keşfetmiş olur. Resim yapmak, çocukların neyi sevip neyi sevmediklerini ve neyi yapıp neyi yapamadıklarını göstererek, kendilerini rahatlatmalarına ve tanımlarına yardımcı olur. Resim çocuğun hissettiği negatif duyguları pozitif, kabul edilebilir bir şekilde ortaya çıkarmasını sağlar. Okul ortamında arkadaşları ile birlikte resim yapan çocuklar paylaşmayı, işbirliği yapmayı, sırasını beklemeyi, başkalarının eserlerini takdir etmeyi ve değer vermeyi öğrenir. Ayrıca çocuklar resim yaparken gerekli malzemeleri sırayla kullanmayı, temizlemeyi, yerlerine bırakmayı yani düzeni öğrenir (Lasky ve Bergeson, 1995, s.108; Schirmacher, 2006, s.89-90).

Sanat bir çocuğun dünya hakkında ne bildiğini yansıtır. Doğrudan değişik insanlar, yerler ve nesnelerle karşılaşan çocukların sanatlarında anlatacakları bir dizi düşünceleri olacaktır. Hayatında hayvanat bahçesine hiç gitmemiş ve evcil hayvanlarla hiç karşılaşmamış çocuklar, sanatlarında muhtemelen bu hayvanları bulundurmayacaktır. Buna göre kişinin sanatla bir şeyi üretebilmesinden önce onunla ilgili bir takım bilgisinin olması gerekir (Schirmacher, 2006, s.95).

Düşüncelerin, kavramların ve deneyimlerin sanata dönüştürülmesi birçok düşünme becerisi gerektirir. Resim yapacak olan kişi, yapacağı resimde önce neyi göstereceğine, bunu nasıl gerçekleştireceğine karar vermek zorundadır. Aynı zamanda sanat problem çözme, sebep-sonuç ilişkisi kurmayı, hipotez kurmayı, yoğunlaşmayı, bir hedef üzerinde durmayı ve tamamlayana kadar sabretmeyi gerektirir (Schirmacher, 2006, s.95-96).

Resim yoluyla çocuklar renk, biçim, boyut, doku ve diğer sanatsal öge kavramlarını öğrenir. Örnek olarak; kırmızı ile sarı renk karışınca turuncu rengin elde edildiğini, kesişen çizgilerin(X) çarpı işareti oluşturduğunu, mavi renge beyaz renk eklendiğinde açık mavi oluştuğunu çocuklar yaptıkları resimlerde görebilir. Aynı zamanda sağ, sol, aşağı, yukarı, üzerinde, yanında, yakınında, üstünde ve altında gibi zor olan mekânsal kavramlar da yapılan resimler yoluyla öğrenilir (Lasky ve Bergeson, 1995, s.108).

Sonuç olarak resim; çocuğun kendisini tanıması, kişilik gelişimi, bilişsel gelişimi, sosyalleşmesi ve duygusal dışavurumu açısından çok önemlidir. Resim, çocuklardaki enerjiyi, yaratıcılığı ve var olan kapasiteyi ortaya çıkarırken, onların kedilerini ifade etmesine de olanak sağlar. İletişim ve kendini ifade etme sürecinde çocuğun yaratıcı çözümleri, başarı ve özgüven duygusunun gelişmesini sağlar. Özgüveni geliştirmiş, başarı duygusunu tatmış çocuk, bir birey olarak başka insanlarla karşılıklı sevgi, saygı ve anlayış içinde yeni ilişkiler geliştirir. Çocuk bu yeni ilişkileri ile sorumluluk alma, kendini tanıma, yönetme ve değerlendirme yetilerini kazandıracak bilgi ve becerileri kazanır. Bu süreçte çocuğun yaratıcı çalışmalarının desteklenmesi ve yapacağı yeni çalışmalara teşvik etmek son derece önemlidir.

1.4. Çocuk Resminde Anlatım Tipleri

Çocuk için sanat bir anlatım aracıdır. Sanat açısından her çocuk birbirinden farklıdır. Çocukların yaptıkları resimler onların dünyayı algılayış biçimlerinin imgelerine bağlı, algısal genellemeleridir. Her çocuk büyüme, algı, anlayış ve duygu açısından farklılık gösterir ve çevresini farklı yorumlar. Çocuk, içinde yaşadığı toplumun kültürel değerleri ile karşılaşır ve ona göre şekil alır. Görsel iletişim araçları tüm dünyayı çocuğun evine taşımış olsa da çocuğun oyunlarında ve resimlerinde kendi kültürünün izleri olacaktır. Hatta aynı toplum içerisinde bölgesel kültürel farklılıklar bile çocuk resimlerine yansır. Çünkü çocuk yaşadığı kültürel çevrenin maddi ve manevi değerlerini şemalarına yansıtır. Çevresel birçok etkenin rol oynadığı kişilik ve anlatım tipleri (görsel algı özellikleri) şu şekilde sınıflandırılabilir (S. Buyurgan, U. Buyurgan, 2007, s. 45-46; Yolcu, 2004, s. 142).

1.4.1. Psikolojik Tipleme

1.4.2. Çizimsel Tipleme

1.4.3. İçeriksel Tipleme

1.4.1. Psikolojik Tipleme

Erken çocukluk döneminin başlarında ruhsal tipleme yapılıp yapılamayacağı üzerinde duran Herbert Read, ruhbilimcilerin çoğunun, çocukların doğuştan belli bir ruh tipine sahip olduklarını kabul ettiklerini belirtir. Read'e göre çocuklukta öznel tutum içinde olan birey zamanla dünyaya nesnel bir bakış açısıyla bakar (San, 1979, s.79; Öztürk, 1994,s. 12). Kretschmer erken çocukluktan itibaren "schizoid" (aşırı duyarlı, içe kapanık) ve bunun karşısı "cycloid" (taşkın) tipin olduğunu düşünür. Jaensch'in birleştirimci ve parçalayıcı tipleri Kretschmer'in düşünceleri ile yakından ilişkilidir. Jaensch'e göre birleştirimci tipteki bireyler sanata karşı eğilimlidir. Birleştirimci tipte dört zihinsel süreç (düşünme-duygu-duyum ve sezgi) birbiri içine geçmiş karışık durumdadır ve Jaensch'e göre çocukların çoğunluğu birleştirimci, yetişkinlerin çoğu parçalayıcı tiptedir. Sanat etkinlikleri içerisinde eğitimcilerin bilmesi gereken kişilik tipleri şu şekilde sıralanabilir (San, 1979, s. 78-83).

- Read'in öznel ve nesnel tipleri,
- Jaensch'in birleştirimci ve parçalayıcı tipleri,
- Jung'un içe-dönük ve dışa- dönük tipleri,
- Löwenfeld'in görsel olarak algılayan tip ve dokunsal olarak algılayan tipleridir.

Jung'un psikolojik tiplerleri şu şekilde sıralanabilir (Altınköprü, 1980, s. 126-129).

Dışadönük Tip: Somut verilerle ve toplumsal çevreyle ilgilenir.

Duygusal Dışadönük: Bu bireyler çevrelerine karşı duyarlı, insanları seven, yardımsever ve sevecen oldukları için çevreleri tarafından sevilen ve saygı duyulan kişilerdir.

Gözlemci Dışa Dönük Tip: İlgilileri yüzeysel olmakla birlikte çevresiyle son derece ilgilidir. Gözlemlediği olayları tarafsızca değerlendirir.

Sezgici Dışadönük Tip: Bu tipteki bireyler akıl ve mantıktan çok sezgilerine göre hareket eder. Sezgilerine göre hareket ettikleri için yaşantılarında iniş ve çıkışlar söz konusudur. Sosyal değerleri çok fazla kavrayamazlar fakat dışadönük bireylerdir.

İçedönük Düşünür Tip: Bu tipteki bireylerin kendi görüş ve değer yargıları çok önemlidir. Dış dünyadan kopuk olmamakla birlikte düşüncelerinin kaynağı kendi iç dünyasıdır.

Duygusal İçedönük Tip: Bu tipteki bireylerin davranışlarında anlaşılması zor olan duygularının etkisi görülür. Duygu ve düşüncelerini dışarı yansıtamadıkları için sevinç ve kederlerini içlerinde yaşarlar. Aşırı duygusal ve içedönük oldukları için mutlu olmaları genellikle güçtür.

Gözlemci İçedönük Tip: Duyu organları çok güçlüdür. Bu tipteki bireylerin gözlemci yönü çevresine değil kendi benliğiyle ilgilidir. Duyu organları ile edindiği bilgileri kendi ölçütlerine göre değerlendirdiği için çevreye uyum sağlayamaz.

Sezgici İçedönük Tip: Sezgileri ve hayal güçleri çok kuvvetlidir. Bu tipte yer alan bireyler üstün yaratıcılık ve zekaları ile çevresindekileri kendine hayran bırakır.

1.4.2. Çizimsel Tipleme

Erken çocukluk yaşlarında ortaya çıkan huy farklılıkları çocuğun plastik uğraşlarına da yansımaktadır. Yapılan uzun inceleme ve araştırmalar sonrasında plastik sanatlar eğitimi içerisinde çocuk tipleri aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır (Artut, 2002, s.142-143; Öztürk, 1994, s.14-18).

- Yapıcı (İnşacı) Tip
- Görücü (İzlenimci) Tip
- Karışık (Birleştirici) Tip

Yapıcı (İnşacı) Tip: Yapıcı tip özelliğini taşıyan çocuklar, nesnedeki bütünü oluşturan parçaları fark eder. Yani nesne ayrı ayrı tamamlanarak bütün oluşturulur. Yapılan resimde parçadan bütüne doğru bir gidiş söz konusudur. Örnek olarak; bir insan figürü çiziminde önce baş, gövde sonra kol ve bacaklar birleştirilerek figür oluşturulur. Çizilen insan figüründe uzuvların vücudun neresine takılı olduğu bellidir. Bu tipteki çocuklar, üç boyutlu çalışmalarda daha başarılıdır (Artut, 2002, s.230; Yolcu, 2004, s.142; Öztürk, 1994, s.15).

Görücü (İzlenimci) Tip: İzlenimcilik, 19. Yüzyıl sonlarında Fransa’da beliren bir resim akımıdır. İzlenimciler doğayı belirli bir andaki algıları ile resmeder. Nesnelerin yalnız biçimlerini çizmeyi değil, onların ışık etkisindeki görüntülerini resmetmeyi amaçlarlar. İzlenimci tip özelliğini taşıyan çocuklar, bütünsel bir bakış açısına sahiptir. Bütün içindeki parçalardan çok bütünü algılar. Nesnelerin kendilerinde uyandırdığı ilk etkiyi yansıtmak ister. Resimlerinde kesin konturlar ve titiz ayrıntılar görülmez. Yaptıkları resimlerde önce figürlerin konturlarını belirleyip, sonrasında lekesele bir anlayışla resimlerine devam eder. Bu tipteki çocuklar, İki boyutlu (yüzeysel) çalışmalarda daha başarılıdır (Artut, 2002, s.229; Buyurgan, U. Buyurgan, 2007, s. 50; Yolcu, 2004, s.142-143).

Karışık (Birleştirici) Tip: Karışık tip özelliğini taşıyan çocuklar, çevrelerini hem yapıcı hem de görücü anlayışla algıladıkları için resimlerinde, hem yapıcı hem de görücü anlayış vardır. Bu tipteki çocukların bir başka özelliği de pergel, cetvel gibi çizim araçlarından yararlanmaları ve aşırı denilebilecek bir düzenlilik içinde olmalarıdır. Bu gruba giren çocukların oranı ülkemizde oldukça fazladır (Artut, 2002, s.230; Yolcu, 2004, s.143).

1.4.3. İçeriksel Tipleme

Herberd Read ocuk resimlerinin, çocuğun belli tutum ve kişilik özellikleri ile şekillendiğini savunur. Read ocuk resimlerindeki farklılıkları birkaç bin ocuk resmi üzerindeki incelemeleri sonucunda, resimlerdeki en belirgin üslup özelliklerini belirleyerek on iki ayrı anlatım tipi saptamıştır. Saptanan anlatım tipleri şunlardır (San,1979, s. 170-181)

Organik: Bu tipte dış nesnelerle doğrudan ve duygusal bir vardır. Tek tek nesnelerden çok grup halindekilere ilgi duyulur. Resimlerinde doğal orantılar gözlenir. rnek olarak: Resimlerinde insan fiğurleri devinim halindedir, çiçekler sapından aşağıya doğru sarkmış şekildedir.

Lirik: Bu tip, organik tipin birçok özelliğini taşır ancak, durağan nesneleri tercih eder. Renkleri alt tonlarda kullanan bu tip, cansız doğa (natürmort) resimlerini önemle işler. Resimlerinde detaycıdır. Kız çocuklarının resimleri bu tip için daha karakteristiktir.

İzlenimci: Bu tipteki çocukların resimlerinde ayrıntılar kavramsal bir bütünlük içindedir. Resimlerinde kesin konturlar ve titiz ayrıntılar yoktur.

Ritmik rnt: Bu özelliği gösteren çocukların resimlerinde bir fiğr ele alınır ve aynı fiğr tüm yüzey üzerinde çeşitlenerek değişik biçimlerde zilir. Yüzey aynı fiğrn örüntüsüyle doldurulur.

Dokunsal Form: Çok ender rastlanan bu tipte, görmeden zilen nesne geometrik olarak stilize edilir. Bir nesnenin örüntü halinde zilmesiinden çok, nesnede örüntünün algılanmasıdır.

şematik: Çocuğun erken yaşlardaki şeması değişmemiş ancak biçimlenmiştir. Nesne ile bağlantısı simgeseldir.

Dokunsal: Bu tipte, resim nesnelerin görsel algısına dayanmaz ancak, şematik de değildir.

Dışavurumcu: Kişisel birtakım duyumların, sezgilerin, izlenimlerin aktarılma sürecidir. Nesne özelliklerinden çok sanatçının duyumları ön plandadır. Hareket noktası görsel algı değil sanat eserini yaratanın hisleri ve tecrübesidir.

Sıralayıcı: Bu tip çocuklar, görebildiği ve hatırlayabildiği her ayrıntıyı ayırım yapmadan, birini diğerinden daha fazla vurgulamadan, bir mimar gibi yüzey üzerine eşit olarak çizer.

Bezeyici: Bu tipteki çocukların resimlerinde renk ve iki boyutluluk göze çarpar.

Romantik: Bu tip çocukların resimlerindeki konu yaşamdan alınır ve hayal gücüyle zenginleştirilir.

Yazımsal: Bu tip çocukların resimlerindeki konu tamamen hayal ürünüdür ancak, konu öğretmenin ya da ailesinin anlattığı bir olaya dayanabilir.

Sonuç olarak, her bir tipte yer alan çocuklar çevrelerini algılama ve kendilerini ifade etme yönleriyle birbirlerinden ayrılır. Yukarıda açıklanan tiplerde yer alan çocuklardan biri diğerinden daha nitelikli veya üstün değildir. Buna göre, yapıcı tipte olan bir çocuğun görücü tipte resim yapmasını beklemek ya da bunun için çocuğu zorlamak yersiz ve yanlış bir davranış olacağının bilinmesi son derece önemlidir (Yolcu, 2004, s. 144).

2. Araştırmanın Önemi

Çocuk resmi; karalamadan başlayarak simgesel anlatıma doğru gelişen, görme, algılama, imge elde etme, depolama, hatırlatma, düşünme, çağrışım gibi birçok eylemden sonra ortaya çıkmaktadır (Vygotsky'den aktaran Teker, 2009). Çocukların çizdiği resimler, onların duygu ve düşüncelerini, çevreleri ile olan ilişkilerini ifade etmesi açısından oldukça önemlidir. Çocuklar yaptıkları resimler yoluyla kendilerini etrafındaki insanlara fark ettirme ve kendilerini görsel olarak ifade etme çabası içine girer. Bu bağlamda çocukların yaptıkları resimler, geçmişten günümüze çocukla iletişime geçmek isteyen yetişkinlere fikir verme açısından önemli bir yere sahip olmuştur (Güvenç, 2005, s.3; Malchiodi, 2005, s.23).

Çocuk resimleri ile yapılan çalışmalar, psikiyatri, psikoloji, resimle terapi ve eğitim alanlarında oldukça uzun bir geçmişe sahiptir. Çocuk resimlerine geçmişten günümüze artan bu ilgi; kendilerini ifade etmek için resimleri nasıl kullandıkları konusunda çocuklara resim yaptırarak çalışan klinisyenlere, danışmanlara ve eğitimcilere gerekli bilgilerin toplanmasında yardımcı olması açısından önemlidir (Malchiodi, 2005, s.24). Günümüzde, okul öncesi dönemde resim yapma faaliyetini de kapsayan sanat etkinlikleri çağdaş ve yaratıcı bir eğitim anlayışı içinde son derece önemli bir yere sahiptir. Çünkü çizme, boyama gibi sanat etkinlikleri çocuğun düşünsel, sezgisel ve yaratıcı düşünme süreçlerini destekler ve çocuğun kendine olan güvenini, karar verme becerisini, birey olarak başkalarını onaylama-taktir etme duygusunu geliştirir (Artut, 2004, s.61).

Okul öncesi dönemde çocuklar duygu ve duygusal ifadeye ilişkin birçok şeyi öğrenir. Bu dönemde çocuklar, diğerlerinin ifade ettiği olumlu duyguları olumsuz duygulara oranla daha kolay anlayabilir. Çocukların konuşmalarını inceleyen uzmanlar, iki yaşındaki çocukların diğerlerinin duyguları hakkında olduğu kadar, kendi duyguları hakkında da konuştuklarını bulmuşlardır. Yapılan araştırmalar küçük yaşlardan itibaren çocukların, kendilerinin ve etrafındakilerin duygusal durumlarını anladıklarını ve yaptıkları resimlerde bu duyguları ifade etmeye çalıştıklarını göstermiştir (Gosselin, Werren ve Diotte'den aktaran Köse, 2009).

Çocuklar sözel olarak ifade edemediği durumları zaman zaman yaptıkları resimlerle çevrelerindeki insanlara anlatmaya çalışır. Çocukların yaptıkları resimler, çocuğu daha

yakından tanıma, çocuğa yönelik objektif değerlendirmeler yapma, çocuğun duygu ve düşüncelerini anlama noktasında ailelere, eğitimcilere ve çocuklarla ilgilenen diğer kişilere ışık tutması açısından oldukça önemlidir.

Çocuk resimleri, onların gelişimlerini ve duygusal dünyalarını değerlendirmede kullanılan önemli belgelerdendir. Resimler belli yaşlara kadar çocukların gelişimleri hakkında oldukça güvenilir bilgiler vermektedir. Ancak, çocuğun resimleri ile birlikte, sosyo-kültürel çevresi, resim yapmayı öğrendiği kişiler, psikolojik çevresi gibi etkenler resimleri değerlendirilirken göz önünde bulundurulmalıdır. Çocukların resimlerinde kullandıkları renkler, kağıdı kullanma biçimi, kompozisyon, çizgilerin, figürlerin özellikleri yetişkinler için değerli birer ipucudur. Fakat yapılan tek bir resimle çocuğu değerlendirmek, çocuk hakkında yanlış bir kaniya varılmasına neden olabilir. Çocuğun resim yapma sürecinde, ısrarla tekrar ettiği çizimler çocuk hakkında bilgi vermesi açısından önemli ipuçları sunar (Malchiodi, 2005, s.51-52).

Yurt içi ve yurt dışında çocuk resimleri ile ilgili yapılan araştırmalar; çocukların yaptıkları resimlerle kâğıtta ifade ettiklerinin anlamlı olduğunu; yapılan resimlerin, çocuğun gelişimi hakkında önemli bilgiler sunduğunu, çocukların yaptıkları resimlerde duygu durumlarını yansıttıklarını, bunun da çocuğu tanıma, değerlendirme, ilgi ve yeteneğine göre erken dönemden itibaren doğru bir şekilde yönlendirmede son derece etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye’de çocuk resimleri üzerine yapılan araştırmalar çocuk resminde aileyi tanıma, çocukların öğretmen algıları, okul algıları, hastane algıları, oyuncak çizimleri, okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan çocukların resimlerinin karşılaştırılması ve çizilen resimlerdeki cinsiyet farklılıkları gibi genellikle bir soruna veya bir olguya yönelikken, yurt dışında çocuk resimleri üzerine yapılan araştırmalar çocukların kavram bilgilerini, duygu durumlarını, gelişimsel özelliklerini, çevreleri ile olan ilişkilerini yaptıkları resimlerde kullandıkları renk, çizgi, boyut, resmin sayfadaki konumu gibi özelliklerle açıklaması yönünden daha kapsamlı bilgiler sunmaktadır.

İlgili alan yazın incelendiğinde, çocukların bilinçaltı etkisiyle çizdikleri resimlerinde duygusal durumlarını yansıttıkları ayrıca çizilen resimlerin belirli yaşlarda belirli özellikler gösterdiği için, resimlerin çocuğun gelişimiyle ilgili önemli bilgiler sunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların çizdiği resimler onları daha yakından tanımaya fırsat sağlayan

önemli birer belge niteliğindedir ve bu önemli belgeleri etkin bir şekilde kullanabilmek için konuyla ilgili yeni araştırmalara gereksinim duyulmaktadır. Türkiye’de okul öncesi dönem çocuklarının resimlerine mutluluk, mutsuzluk, korku, kızgınlık gibi duygusal durumlarının renk, çizgi, biçim, içerik/anlatımsallık, kompozisyon gibi resmin öğelerine yansımasını derinlemesine inceleyen bir araştırmaya rastlanamamıştır. Bu nedenle, bu araştırma MEB’e bağlı bağımsız anaokuluna devam eden 60-72 aylık çocukların yaptıkları resimlere duygusal tiplerin yansımasını, incelemeye yönelik eksikliğin gidermesi açısından da önemlidir.

3. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacını; MEB’e bağlı bağımsız anaokuluna tam gün devam eden 60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansımalarının incelenmesi oluşturmaktadır.

Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. MEB’e bağlı bağımsız anaokuluna tam gün devam eden 60-72 aylık çocukların resimlerine yansıttıkları duygusal tiplerde renk kullanımı nasıldır?
2. MEB’e bağlı bağımsız anaokuluna tam gün devam eden 60-72 aylık çocukların resimlerine yansıttıkları duygusal tiplerde çizgilerin kullanımı nasıldır?
3. MEB’e bağlı bağımsız anaokuluna tam gün devam eden 60-72 aylık çocukların resimlerine yansıttıkları duygusal tiplerin biçimsel özellikleri nasıldır?
4. MEB’e bağlı bağımsız anaokuluna tam gün devam eden 60-72 aylık çocukların resimlerine yansıttıkları duygusal tiplerde içerik ve anlatımsallık nasıldır?
5. MEB’e bağlı bağımsız anaokuluna tam gün devam eden 60-72 aylık çocukların resimlerine yansıttıkları duygusal tiplerde oran/orantı nasıldır?

4. Sınırlılıklar

1. Araştırma Çankırı il merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı çalışma grubuna dahil edilen bağımsız anaokulları ile sınırlıdır.
2. Bu çalışma 2012-2013 eğitim yılında çalışma grubuna dahil edilen ana okullarına tam gün devam eden 60-72 aylık çocuklarla sınırlıdır.
3. Araştırma, 60-72 aylık çocuklar için kullanılacak olan “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” nun verileri ile sınırlıdır.
4. Araştırma normal gelişim gösteren çocuklar ile sınırlıdır.

5. Varsayımlar

1. Çocukların resimlerine yansıyan duygusal tiplerini resimlerine olduğu gibi yansıttıkları varsayılmıştır.

6. Tanımlar

Çizgi: Resimselliğin olduğu her alanda, noktaların birleşmesiyle oluşan çeşitli kalınlık ve salınımda çizilen iz, resimdeki elemanların kontürüdür (Eroğlu,2006, s. 102; Keser, 2005, s.83; MEB,1997, s.68).

Düzleme: Resim yapılan yüzeye nesnelerin uydurulması düşüncesinden kaynaklanan ve nesneleri bir görüş noktasından değil de bir çok görüş noktasından bakıyormuş gibi çizmektir (Kırıçoğlu,2002, s.85; Sezer,2001, s.18).

İmge: Bir fikrin, bir kişinin yani algılanan bir gerçeğin zihindeki izlenimi, düşüncesi veya resmidir. İmge gerçekliğin tıpatıp kopyası değil; gerçekliğin zihni süreçlerle yeniden kurulmuş biçimi, yeniden üretilmiş bir görünümüdür (Berger, 2007, s.10; Keser, 2005, s.173).

Mandala: Çocukların karalamalarından sonra ortaya çıkan ve yakın zamanda yapılacak daha temsili resimler için alıştırma olanağı sağlayan ilk evrensel, tematik ve dairesel çizimlerdir (Kellogg ve O'Dell, 1967, s. 53; Malchiodi, 2005, s.118).

Renk: Işığın herhangi bir cisime çarptıktan sonra yansıyarak görme duyusunda bıraktığı etkidir (MEB,1997, s. 53; Sezer,2001, s.35).

Resim: İnsanların duygu ve düşüncelerini anlatmak amacıyla bir yüzey üzerine oluşturdukları her türlü iki boyutlu kompozisyondur (Keser, 2005, s.278; Sözen ve Tanyeli, 2005, s.201).

Saydamlık: Çocuk resimlerinde bir evin içindeki ve dışındaki her şeyin aynı anda röntgen gibi gösterilmesidir (Kırıçoğlu,2002; Malchiodi, 2005, s.129).

7. İlgili Araştırmalar

Kındap ve Sayıl (2005) araştırmalarında, çizimin ifade ya da estetik yönüne ilişkin önerilen gelişim eğrisi ve kültürel bulgular dikkate alınarak altı-on üç yaşlarındaki çocukların çizimde ifade başarılarını incelemişlerdir. Araştırmaya katılan altı-on üç yaşlarındaki 20 çocuktan manzara ve oyun oynayan çocuklar olmak üzere iki konuda resim çizimleri istenmiştir. Resimlerin değerlendirmesi lisansüstü eğitim gören üç öğrenci tarafından yapılmıştır. Değerlendirme esnasında kağıdı kullanma, perspektif ve ayrıntı miktarına bakılmıştır. Araştırmanın sonucunda perspektif kullanımı ile çizimde kullanılan ayrıntı miktarında yaşla birlikte doğrusal bir artış gözlenmiştir; çizimin konusu ve yaş arasında doğrusal bir etkileşim bulunmuştur. Ayrıca tüm temsili alt boyutlarda kızların erkeklerden daha başarılı olduğu gözlenmiştir. Araştırmanın devamında mutlu/üzgün bir resim ve mutlu/üzgün bir ağaç olmak üzere 80 çocuktan dört resim çizmelerini istenmiştir. Çizimlerin estetik yönden değerlendirildiği ifade, kompozisyon ve simetrik/asimetrik denge temel boyutlarında beş dereceli ölçek üzerinden elde edilen toplam estetik çizim puanlarına ve kullanılan çizgilerin (köşeli, kalın, aşağıya doğru vb.) duyguya uygunluk oranlarına bakılmıştır. Araştırma sonucunda, altıncı sınıftaki çocuklar hem sekizinci sınıftaki çocuklardan hem de anasınıfındaki çocuklardan daha estetik çizimler üretmişlerdir. Sınıf düzeyi ve duygu türünün çizimlerin ifade yönü üzerinde anlamlı etkileri olduğunu göstermiştir. On üç yaşındaki çocukların estetik göstergeler açısından diğer tüm yaş gruplarından daha başarılı oldukları; ayrıca estetik sembollerin kullanımı açısından üzgünün, mutluya göre daha başarılı çizildiği bulunmuştur.

Bostancı (2006) araştırmasında, yedi-on iki yaş aralığında yer alan çocukların, resimsel anlamda ortaya koydukları yaratıcı çalışmaların, kişisel gelişimlerine göre değerlendirilmesini incelemiştir. Yedi-on iki yaş arası 120 çocuktan kendi seçtikleri konuda bir resim yapmaları istenmiştir. Çocukların yapmış oldukları resimler alan uzmanları ve öğretmenler tarafından; konu, şekil, çizgi ve renk boyutlarında değerlendirilerek “Çok İyi”, “İyi”, “Orta”, “Kötü” ve “Çok Kötü” şeklinde puanlanmıştır. Araştırma sonucunda, resmin konusunu belirleme ve renk kullanımı konusunda 10-12 yaş çocuklarının, yedi-dokuz yaş çocuklarına göre daha başarılı oldukları saptanmıştır. Ayrıca, yapılan resimlerde kızların erkeklere göre daha başarılı oldukları, erkeklerin çizim yaparken boya kalemini kızlara göre daha çok bastırdıkları, kızların kol ve parmak

kaslarına daha hakim oldukları, resmin konusunu belirleme, çizgi ve renk kullanımında kızların erkeklere göre daha başarılı oldukları saptanmıştır.

Yıldırım-Doğru, Turcan, Arslan ve Doğru (2006) yaptıkları araştırmada, çocuk resmindeki aile kavramını incelemişlerdir. Araştırmaya Türkiye’den sekiz-on dört yaş arası 66 çocuk ve Almanya’dan sekiz-on dört yaş arası 58 çocuk olmak üzere toplam 124 çocuk katılmıştır. Araştırmada çocuklara Goodenough Harris Adam Çizme Testi uygulanmıştır. Ayrıca çocuklardan aile kavramını değerlendirmek amacı ile birer aile resmi çizmeleri istenmiştir. Araştırmanın sonucunda, her iki ülkede yaşayan çocukların cinsiyetine göre resim çizme ve aileyi tanıma durumları arasında kızların erkeklerden daha başarılı oldukları ve yaş ilerledikçe aileyi tanıma düzeyinin arttığı gözlenmiştir. Evdeki kardeş sayısı azaldıkça çocukların aileyi algılama düzeyinde bir artış olduğu gözlenmiştir. Özellikle tek çocuklu çekirdek aile yapısında olan çocukların aile kavramının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Duman (2006) araştırmasında, çocukların zihinsel gelişimi ile sanatsal gelişimi arasındaki ilgiyi incelemiştir. Sekiz yaşında 30 çocuğa yedi soruluk anket yapılmış ve “Evimiz ve Ailemiz” konulu resim çizdirilmiştir. Çocukların sözlü olarak verdikleri cevaplar ve yaptıkları resimler mekân, renk, oran ve anlatım açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, çocukların yaptığı resimlerde zihinsel gelişimin sanatsal gelişimlerine yansıdığı tespit edilmiştir. Ayrıca resim derslerinin çocuğun kendini ifade edebilme yollarından biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Büyükekiz (2008) araştırmasında, okul öncesi eğitim almış ilköğretim birinci sınıf çocuklarının, okul öncesi eğitim almamış çocuklara göre resimlerinde farklılık olup olmadığını incelemiştir. Altı-Yedi yaş arası 84 çocuğa bahar ve piknik konulu resim yaptırılmıştır. Resim yapılmadan önce sınıfta bahar ve piknik konulu beyin fırtınası yapılmıştır. Bir ders saati sonunda çocukların resimleri toplanmış, toplanan resimler karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Değerlendirmeye ölçüt olarak sanat eleman ve ilkeleri kullanılmış, gerekli görüldüğü durumlarda uzman öğretim elemanlarından destek alınmıştır. Araştırma sonucunda, okul öncesinde çocuğa verilen eğitimin çocuğu her yönden geliştirdiği, sanatsal ve yaratıcılık anlamında çocuğa çok şey kattığı saptanmıştır.

Büyükkarabacak (2008) araştırmasında, çocuk resimlerinde kullanılan imgelerin hangi koşullar sonucu ortaya çıktığı ve ortaya çıkan imgelerin taşıdığı anlamları incelemiştir. Araştırmada yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan alınan okulöncesi ve ilkokul çağındaki çocukların yaptıkları resimler; aile, ev, okul, şiddet konularına göre incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, çocukların yaşadıkları olayları, hissettikleri duyguları resim yoluyla yansıttıkları; fakat yapılan resimlerin başka verilerle desteklenmedikçe sağlıklı bir yorum yapılmasının mümkün olmadığı saptanmıştır.

Misailidi ve Bonoti (2008) yaptıkları araştırmada, küçük çocukların diğer çocukların çizimlerinde ifade ettikleri duyguları anlayıp anlamadıklarını incelemişlerdir. Araştırmaya üç-altı yaş arası 80 çocuk katılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında çocuklara mutluluk, mutsuzluk, korku, kızgınlık duygularından birini ifade eden çocuk fotoğrafları gösterilmiş ve çocuklardan resimlerdeki duygu ifadelerini tanımlamaları istenmiştir. İkinci aşamada çocuklara mutluluk, mutsuzluk, korku, kızgınlık duygularını ifade eden hikâyeler anlatılmış ve her olay için olaydaki çocuğun ne hissettiği sorulmuştur. Üçüncü aşamada çocuklara mutluluk, mutsuzluk, korku, kızgınlık duygularına ait çocuk fotoğrafları ve bu çocukların çizmiş oldukları resimler gösterilerek çocuklarından kendilerine gösterilen fotoğraftaki çocuğun hangi resmi çizmiş olabileceği sorulmuştur. Araştırmanın sonucunda, üç yaşından itibaren çocukların, çizimlerde ifade edilmiş olan mutluluk, mutsuzluk, kızgınlık, korku gibi duyguları anlayabildikleri saptanmıştır.

Beytut, Bolışık, Solak, ve Seyfioğlu (2009) yaptıkları araştırmada, çocukların hastaneye yatmaya bağlı olabilecek psikolojik sorunları ve hastane hakkındaki duygularını resim çizme yönetimiyle açıklamaya çalışmışlardır. Araştırmaya, bir üniversite hastanesinin çocuk sağlığı kliniğine daha önce hastane deneyimi olmayan akut bir nedenle yatırılmış 20 çocuk ve aynı kliniğe kronik bir hastalığı nedeniyle yatırılmış 20 çocuk katılmıştır. Çocuklardan “hastane” deyince akıllarına gelen ilk şeyi çizmeleri istenmiştir. Çocukların çizdikleri resimler iki klinik psikolog tarafından yorumlanmıştır. Resimler yorumlanırken, anksiyete, agresyon, depresyon, benlik saygısı, renk seçimi, hastane imajı maddelerinin varlığı, yokluğu ve tutarsızlığına bakılmıştır. Araştırmanın sonucunda, akut hastalığı olan çocuklarda anksiyete, agresyon, depresyon, düşük benlik saygısı oranlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca çocukların resimlerindeki renk seçimleri incelendiğinde akut grupta

yer alan çocukların genellikle sıcak renkler kullandığı bulunmuştur. Kronik hastalığı olan çocukların çoğunluğunun hastaneyi olumsuz biçimde çizdiği saptanmıştır.

Ehrlen (2009) araştırmasında, çocukların Dünya kavramı hakkındaki bilgilerini resme yansıtma yöntemini incelemiştir. Araştırmaya katılan altı-dokuz yaş arası 18 çocuğa dünya hakkında ne bildikleri sorulmuş ve çocuklardan bir Dünya resmi çizmeleri istenmiştir. Çocuklar resim yaparken araştırmacı da konu ile ilgili çocuklarla görüşme yapmıştır. Görüşmeler sesli ve yazılı olarak kaydedilmiştir. Araştırmanın sonucunda, çocuklar tarafından aynı şekilde çizilen resimlerin, çocuklar için farklı durumları dile getirmek için çizilebileceği saptanmıştır. Buna göre, yalnızca resim yaptırmanın çocukların duygularını öğrenme açısından yeterli olmayacağı, resimlerin çocukların duygu ve düşünceleriyle birlikte kullanıldığında anlamlı olacağı saptanmıştır.

Kanıcioğlu (2009) araştırmasında, çocukların yaptıkları resimlerde cinsiyetten kaynaklanan farklılıkları saptamaya çalışmıştır. 10 yaşındaki 20 çocuğa toplam 40 adet oyun ve akşam yemeği konulu resim yaptırılmıştır. Yapılan resimler, geliştirilen veri toplama aracındaki maddelere göre üç alan uzmanı tarafından puanlanmıştır. Araştırma sonucunda, çocuklarda en fazla anlatımsallık en az uzam boyutunun geliştiği saptanmıştır. Çalışma süresince en fazla yeşil, en az mor renk kullanılmıştır. Renk, anlatımsallık, uzam boyutlarında cinsiyetten kaynaklanan farklılık görülmezken, şema boyutunda kızların erkeklerden daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Aksoy ve Baran (2010) yaptıkları araştırmada, 60-72 aylık çocukların okula ilişkin algılarını resim yoluyla incelemişlerdir. Beş-Altı yaş arası 60 çocukta okul ortamında kendini en mutlu hissettiği mekânı resmetmeleri istenmiştir. Veriler, çocukların okul ortamında mutlu oldukları mekâna ilişkin resimlerinin incelenmesi ve araştırmacının ilgili mekâna ilişkin gözlemlerinin değerlendirilmesi aracılığıyla elde edilmiştir. Çocukların resimlerine göre mutlu oldukları mekânlar incelendiğinde; bahçe, oyun alanı, köşe kapmaca oynanan yer, sandalye kapmaca oynanan yer, ip atlanan yer, top oynanan yer, balon oynanan yer çizimleri dikkat çekici bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda çocukların okula ilişkin algılarında okul öncesi eğitim ortamlarının içeriğinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Burkitt, Watling ve Murray (2011) yaptıkları araştırmada, çocukların, bir yetişkinin veya çocuğun, kendi çizimlerini göreceklere inandıklarında, çizimlerinde farklı bir bilgi sunup sunmayacaklarını incelemişlerdir. Altı yaşındaki 75 çocuktan, herhangi bir duygu durumunun karakterize edilmediği (nötr duygu) insan, mutlu insan ve mutsuz insan resmi çizimleri istenmiştir. Resimler için belirlenen duygudan ve seyirci bilgisinden yoksun iki yetişkin değerlendirmeci resimleri analiz etmiştir. Değerlendiricilerden boyut ve renk faktörlerinden farklı olarak çizimdeki herhangi bir karakteristik özelliği belirlemeleri istenmiştir. Değerlendiricilerin belirlediği karakteristik özellikler: el sallama, gülümseme, çiçek, kaş çatma, gözyaşı, ret işareti ve tepinme olmuştur. Araştırma sonucunda, çocuklar çizimlerini kimlerin göreceğini önemsemiş ve çizimlerine farklı özellikler eklemişlerdir. Özellikle mutlu çizimlerin çoğunluğu gülücük içermekteyken, sadece yetişkinlerin göreceği çizimlerde çiçek verme durumu resmedilmiştir. Hüzünlü çizimlerin içerisinde seyirci tipi önemli olmaksızın gözyaşları ve kaş çatmalar çizildiği saptanmıştır.

Dağlıoğlu (2011) araştırmasında, çocukların çizimlerine yansıyan öğretmen figürünün yaş ve cinsiyete bağlı olarak nasıl bir değişim göstereceğini incelemiştir. Beş-yedi yaş arası 240 çocuktan bir öğretmen çizimleri istenmiştir. Araştırma Koppitz'in İnsan Figürü Çizimlerini duygusal belirleyiciler açısından değerlendirme yöntemi dikkate alınarak yapılmıştır. Araştırma sonucunda, beş-altı yaş grubu çocukların kendilerini yedi yaş grubu çocuklara göre daha fazla cümle ile ifade etmeye çalıştıkları, cümle içerikleri açısından bakıldığında ise beş-altı yaş grubu çocukların yedi yaşa göre daha fazla olumsuz ifade kullandıkları ve yedi yaş grubu çocukların resimle ilgili duygu ve düşüncelerini anlatmaktan daha çok kaçındıkları görülmüştür. Bununla birlikte, çocukların büyük çoğunluğunun okul ve öğretmenleri hakkında olumlu düşüncelere sahip oldukları belirlenmiştir.

Dağlıoğlu ve Deniz (2011) yaptıkları araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarının insan figürü çizimlerinde cinsiyete göre gelişimsel açıdan aralarında farklılık olup olmadığını incelemişlerdir. Beş-Altı yaşında 235 çocuktan bir insan figürü çizimleri istenmiştir. Çizimler Koppitz'in beş-oniki yaş arası çocuklar için kullanılan "İnsan Figürü Çizimi" yöntemi ile incelenmiştir. Araştırma sonucunda, birçok item ile cinsiyet arasında anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Çocukların insan figürü çiziminde, üç ana bölüme ait

itemler ile cinsiyet arasında ilişki olabileceği, kızların erkeklere göre insan figürü çiziminde daha hızlı gelişim gösterdikleri, yaşla birlikte bu farkın azaldığı saptanmıştır.

Karaman (2011) araştırmasında, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların yaptıkları resimlerdeki oyuncak çizimlerini incelemiştir. Dört-Beş yaş arası 132 çocuğa “Oyuncaklarımla Oynuyorum” konulu resim yaptırılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, çocukların yaptıkları resimler ve araştırmacılar tarafından geliştirilen Resimleri Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, cinsiyet ile çizilen oyuncak sayısı, oyuncağın içeriği, oyuncağın şiddet içerikli olma durumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir bağlılığın olduğu saptanmıştır. Buna göre, yapılan resimlerde erkeklerin kızlara göre daha çok oyuncak çizdikleri, kızların daha çok bebek resmi çizdikleri, erkeklerin daha çok araba resmi çizdikleri, erkelerin şiddet içerikli oyuncakları kızlara göre daha fazla çizdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, okul öncesi eğitime devam etme süresi ile resimde çizilen oyuncak sayısı, oyuncağın boyanma durumu, oyuncağın kime ait olduğu, çocuğa oyuncağı alan kişi, oyuncağın şiddet içerikli olup olmaması arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır.

Durualp, Çiçenoğlu, Mümüneoğlu, Kalkanlı ve Altuntaş (2012) yaptıkları araştırmada, okulöncesi dönemde hastaneye yatmış çocukların resimlerini incelemişlerdir. Dört- altı yaşları arasında, üç günden fazla hastaneye yatmış 20 çocuktan “hastane” konulu resim çizmeleri istenmiştir. Çocuklar çizdikleri resimlerini farklı zamanlarda iki araştırmacıya anlatmışlardır. Alınan yorumlar iki araştırmacı ve alanında uzman bir akademisyen tarafından değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, çocukların hastane ile ilgili tutumlarını çizimlerine yansıtabildikleri, yapılan işlemler ve ev ortamından uzak olmaları nedeniyle travmatik bir deneyime sahip oldukları, çocukların korku ve güvensizlik nedeniyle hastaneye karşı olumsuz tutum sergiledikleri bulunmuştur.

Tekin (2012) araştırmasında, ilköğretim birinci sınıfa devam eden okul öncesi eğitim almış ve almamış birinci sınıf çocuklarının öğretmen algıları ve bu algılarını çizdikleri resimlerine nasıl yansıttıklarını incelemiştir. Araştırmaya ilkököl birinci sınıfa devam eden 200 çocuk katılmıştır. Araştırmaya katılan çocuklardan öğretmen resmi çizimleri ve araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formuna cevap vermeleri istenmiştir. Araştırmanın sonucunda, okul öncesi eğitim alan ve almayan çocukların

öğretmen algılarının farklı olduğu, okul öncesi eğitim almış birinci sınıf çocuklarının okul öncesi öğretmenini ve sınıf öğretmenini daha olumlu algıladıkları, okulöncesi eğitim alan çocukların okulöncesi öğretmenin ve sınıf öğretmenin organlarını yaptıkları resimde daha eksiksiz çizdikleri saptanmıştır.

2005 yılı ve sonrasında yurt içi ve yurt dışı yapılan araştırmalar incelendiğinde; çocuk resimleri ile ilgili çalışmaların çok az bir kısmının okul öncesi dönem çocuklarına yönelik olduğu dikkati çekmektedir. Özellikle Türkiye’de yapılan çalışmalar çocukların okul algıları, öğretmen algıları, hastane algıları, oyuncak seçimleri, resimlerdeki cinsiyet farklılıkları, oyun oynamak istediği yer gibi genellikle bir durum ya da sorunu tespit etmeye yönelik olduğu görülmüştür. Yurt dışında ise, çocukların bir başka çocuğun çizimlerinde ifade etmek istediği duyguları anlayıp anlamadıkları, kavram bilgilerini resme yansıtıp yansıtamadıkları, çocuğun yaptığı resmi bir yetişkin veya bir çocuğun göreceğine inandığında çiziminde farklı bilgi sunup sunmadığı, mutluluk veya mutsuzluk gibi olumlu ve olumsuz duyguları insan-ev-ağaç-köpek gibi varlıkların tiplerini resmin öğelerine (renk, çizgi, içerik/anlatımsallık, oran/orantı) yansıtmada çocuklar arasında farklılık olup olmadığını saptamaya yönelik olarak, resmin sanatsal boyutuyla ilgili araştırmalar dikkati çekmektedir. Yurt dışında yapılan çalışmalar yurtiçinde yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında yurt dışında yapılan çalışmaların hem değişik durum ve olguları hem de sanatsal öğelerin çocuk resimlerine yansması gibi sanatsal açıdan Türkiye de yapılan araştırmalara göre daha kapsamlı bilgiler sunmaktadır. Çocukların çizdiği resimler onları daha yakından tanımaya fırsat sağlayan önemli birer belge olduğundan, resimler çocukları tanıma ve değerlendirmeye yönelik ek bir veri toplama aracı olarak kullanılabilir. Bu nedenle çocuk resimlerinin sanatsal boyutuyla değerlendirilmesine ilişkin konuyla ilgili yeni araştırmalara gereksinim duyulmaktadır. Araştırmanın çocukların yaptıkları resimleri çok boyutlu değerlendirmeye yönelik olarak alana katkı sağlayacağı, bu konuda yeni bir bakış açısı getireceği ve yapılacak yeni araştırmalara temel oluşturacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Araştırmanın temel amacını; MEB’e bağlı bağımsız anaokuluna tam gün devam eden 60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansımalarının incelenmesi oluşturmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın evreni, uygulandığı çalışma grubu, araştırmanın yöntemi, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemlere yer verilmiştir.

1. Araştırmanın Modeli

MEB’e bağlı bağımsız anaokuluna tam gün devam eden 60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansımalarının incelenmesi amacıyla yapılan araştırma, durum çalışması (örnek olay) tarama modelindedir.

Durum çalışmaları bir ya da daha fazla olayın, birbirine bağımlı sistemlerin, toplulukların, bireylerin ve sosyal grupların derinlemesine incelendiği yöntem olarak tanımlanabilir (McMillan, 2000, s. 266). Araştırmalarda durum çalışmaları; araştırmacının rolünü tanımlamak, bir olaya ilişkin veriler toplamak, olaya ilişkin olası açıklamalar getirmek ve olayı analiz etmek amacıyla kullanılır (Gall, Borg ve Gall, 1996, s.543).

Araştırma durum çalışması (örnek olay) çeşitlerinden çoklu durum’a göre tasarlanmıştır. Çoklu Durumda birbirinden bağımsız olgular incelenir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012, s.249). Yapılan araştırmada çalışma grubuna dahil edilen MEB’e bağlı bağımsız anaokuluna tam gün devam eden 60-72 aylık çocuklardan, toplam beş hafta olmak üzere araştırmanın birinci haftasında herhangi bir duygu durumunun karakterize edilmediği (nötr duygu) bir insan resmi, ikinci haftasında mutlu bir insan resmi,

üçüncü haftasında mutsuz bir insan resmi, dördüncü haftasında öfkeli/kızgın bir insan resmi, beşinci haftasında korkmuş bir insan resmi çizimleri istenmiştir. Yapılan çizimler araştırmacı tarafından geliştirilen ‘‘60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu’’ kullanılarak değerlendirilmiştir.

Çocukların resimlerine yansıttıkları duygu durumlarıyla (mutluluk, mutsuzluk, kızgınlık, korku ve nört duygu) ilgili olarak tek bir resimle duygusal analiz yapmak kesinlikle doğru değildir. Ancak aynı özellikteki resimlerin belirli bir süreçte ısrarla tekrarlanması durumunda resimler diğer değerlendirme araçları ile birlikte bireysel bir veri olarak kullanılabilir. Araştırmada mutluluk, mutsuzluk, kızgınlık, korku ve nört duygu gibi duygusal durum ile ilgili tiplerin yapılan resimlere renk, çizgi, biçim, içerik-anlatımsallık ve oran-orantı gibi resmin öğelerine ne şekilde yansıdığı genel olarak incelenmiştir. Araştırmanın amacı, çocukları yaptıkları bu resimlere göre bireysel olarak tanıma ve değerlendirme değil, tiplerine ilişkin kullandıkları, renk, çizgi, içerik/anlatımsallık gibi ortak resim öğelerine göre duygusal tiplerinde kullandıkları genel özellikleri tespit etmektir. Sonuçlar bu doğrultuda tartışılmış ve yorumlanmıştır.

2. Evren-Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, Çankırı il merkezinde MEB’e bağlı bağımsız anaokuluna tam gün devam eden 60-72 aylık çocuklar oluşturmaktadır.

Araştırmada evreni temsil edecek çalışma grubunu belirlemek için, ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan birimler (nesle, olay, durumlar vb.), çalışma grubuna alınır (Büyüköztürk vd., 2012, s.91; Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 112).

Araştırmada ölçüt örneklem seçiminde kullanılan temel ölçüt Çankırı il merkezinde bağımsız anaokuluna tam gün devam eden 60-72 aylık çocuk sayısıdır. Bu amaçla öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı Çankırı İli Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Bölümü okul öncesi eğitim verilerine bağlı olarak Çankırı ili merkez ilçesine bağlı 60-72 aylık çocukların devam ettiği bağımsız anaokullarının listesi ve çocuk sayıları elde edilmiştir. Daha sonra, bağımsız anaokullarına tam gün devam eden çocukların sınıflarındaki yaş (ay)

dağılımları incelenmiştir. Yaş(ay) dağılımları açısından homojenlik gösteren sınıflar araştırma kapsamına alınıp; her sınıf, bir alt evren olarak kabul edilmiştir.

Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubunun oluşturulmasında, Çankırı ili Merkez ilçesinde bulunan anaokulları (Ş. U. H. Anaokulu, A.T.O. Anaokulu, H.A.A. Anaokulu, V.H.B. Anaokulu, İstiklal Anaokulu, 125. Yıl Anaokulu) arasından ölçüt örnekleme yöntemine göre veri toplama aracının uygulanacağı okullar (Ş. U. H. Anaokulu, A.T.O. Anaokulu, H.A.A. Anaokulu, V.H.B. Anaokulu) seçilmiştir.

Çalışma grubuna dahil olma kriterleri şunlardır:

- Araştırma verilerinin toplandığı tarihler arasında Çankırı il merkezinde İl Milli Eğitim Müdürlüğü' ne bağlı bağımsız anaokullarına tam gün kayıtlı olarak devam ediyor olmasına dikkat edilmiştir.
- Araştırma verilerinin toplandığı tarihler arasında çocukların kronolojik yaşlarının 60 – 72 aylar arasında olmasına dikkat edilmiştir.

Yukarıdaki kriterler doğrultusunda Çankırı il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi bağımsız anaokullarına tam gün devam eden, normal gelişim gösteren, 60-72 aylık toplam 73 kız ve erkek çocuk araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

Ölçüt örnekleme yöntemine göre seçilen Çankırı merkez ilçesine bağlı, okul ve çocuk sayıları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubundaki Okulların ve Çocuk Sayılarının Dağılımı

İlçe	Okullar	Beş-Altı Yaş Çocuk sayısı	Çalışma grubuna alınan Çocuk Sayısı
Merkez	Ş.U.H. Anaokulu	19	19
Merkez	A.T.O. Anaokulu	30	30
Merkez	V.H.B. Anaokulu	15	15
Merkez	H.A.A. Anaokulu	9	9

Araştırmaya Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi bağımsız dört anaokuluna devam eden 60-72 aylık tüm çocuklar (73 çocuk) araştırmaya dahil edilmiştir.

Çalışma grubuna alınan çocukların kişisel bilgilerine ilişkin dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Çocukların Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı

	n	%
Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	35	47,9
Erkek	38	52,1
Toplam	73	100,0
Doğum Sırası		
İlk çocuk	32	43,8
Ortanca veya ortancalardan biri	33	45,2
Son çocuk	8	11,0
Toplam	73	100,0
Kardeş Sayısı		
Tek çocuk	12	16,4
İki kardeş	36	49,3
Üç kardeş	17	23,3
Dört kardeş ve üzeri	8	11,0
Toplam	73	100,0
Daha önce okul öncesi eğitim kurumuna gitme durumu		
Evet	55	75,3
Hayır	18	24,7
Toplam	73	100,0
Daha önce okul öncesi eğitim kurumuna gitme süresi		
Bir yıl	30	54,5
İki yıl	21	38,2
Üç yıl	4	7,3
Toplam	55	100,0

Tablo 2 incelediğinde çocuklardan % 52.1’ inin kız, % 47.9’ unun ise erkek olduğu; çocuklardan % 43.8 ‘inin ilk, %45.2’ sinin ortanca veya ortancalardan biri, %11,0’inin ise son çocuk olduğu; çocuklardan %16.4 ‘ünün tek çocuk, %49.3’ ünün iki kardeş, %23.3’ünün üç kardeş, %11,0’inin ise dört kardeş ve üzeri olduğu; çocuklardan % 75,3’ ünün daha önce okul öncesi eğitim kurumuna gittikleri, %24,7’sinin ise daha önce okul öncesi eğitim kurumuna gitmedikleri; çocuklardan %54,5’inin daha önce bir yıl okul öncesi eğitim kurumuna devam ettiği, %38,2’sinin daha önce iki yıl okul öncesi eğitim kurumuna devam ettiği, %7.3’ ünün ise daha önce üç yıl okul öncesi eğitim kurumuna devam ettiği görülmektedir.

3. Veri Toplama Yöntemi

3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, çocuklar ve ailelerine ilişkin genel bilgileri toplamak amacıyla ‘‘Genel Bilgi Formu’’ ve çocukların duygusal tiplerinin yaptıkları resimlere nasıl yansıdığını değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ‘‘60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu’’ veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu: Genel Bilgi Formu araştırma kapsamına alınan çocuklar hakkındaki kişisel bilgileri almak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Genel Bilgi Formu; cinsiyet, yaş (ay), okul öncesi eğitime devam etme süresi, kardeş sayısı, doğum sırası gibi bilgilerin ortaya konulmasına yönelik soruları içermektedir (Ek: 1). Genel Bilgi Formu her çocuk için, araştırmacı tarafından okullardaki çocuklara ait kişisel gelişim dosyalarındaki bilgilere bağlı kalınarak doldurulmuştur.

60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu: Araştırmacı tarafından geliştirilen ve geçerlik çalışması yapılan ‘‘60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu’’ 60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerinin yansımalarının değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Araştırmada kullanılan ve ‘‘60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu’’nın geliştirilmesi ve geçerlik çalışmaları aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir;

Birinci aşamada; Araştırmada kullanılan ‘‘60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu’’nın geliştirilmesi için öncelikle, araştırmanın temellendirilmesi ve belirlenen amaçlara ulaşılabilmesi için yurt içi ve yurt dışı ilgili alan yazın (kuramsal içerikli kitaplar ve bilimsel araştırmalar) taraması yapılarak, veri toplama aracının kavramsal yapısı ve ana çerçevesi belirlenmiştir. İlgili alan yazından yola çıkılarak çocukların yaptıkları resimleri renk, çizgi, içerik/anlatımsallık, oran/orantı gibi alanların oluşturduğu görülmüştür. Alt alanlar ile ilgili madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunun oluşturulmasından sonra belirlenen maddelerden uygulanabilecek bir değerlendirme formu geliştirilmiştir. Kullanılacak değerlendirme formunun mümkün olduğunca anlaşılır maddeden oluşmasına dikkat edilmiştir

Buna göre “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” dört alt alan ve 46 maddeden aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

- Alt Alan 1: Renk (11 madde)
- Alt Alan 2: Çizgi (5 madde)
- Alt Alan 3: İçerik/Anlatımsallık (23 madde)
- Alt Alan 4: Oran/Orantı (7 madde)

Son şekli verilen “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” kapsam geçerliği için altı akademisyen ve bir öğretmenden oluşan uzman görüşüne sunulmuştur.

İkinci aşamada; ‘60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu’nun kapsam geçerliği ve uygunluğu için, testin orijinal formu Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Bölümü’nden (1), Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Görsel Sanatlar ve Tasarımı Bölümü’nden (2), Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümü’nden (1), Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Bölümü’nden (1), Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü’nden (1), Okul öncesi Öğretmeni MEB (1) olmak üzere alanlarında uzman altı akademisyen ve bir öğretmen olmak üzere toplam yedi uzman görüşüne sunulmuştur (Ek: 3).

Araştırmacı tarafından, değerlendirme formunun bir kopyası ve araştırmacı tarafından hazırlanan her bir maddenin ayrı ayrı değerlendirileceği uzman görüşü değerlendirme formuyla birlikte Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Okul Öncesi Eğitimi, Eğitim Bilimleri, Güzel Sanatlar Eğitimi, Uygulamalı Sanatlar Eğitimi alanında çalışan altı akademik uzman ve bir öğretmen ile birebir görüşme yapılmış ve testin kapsam geçerliliği için uzmanların değerlendirmeleri alınmıştır.

Uzmanlardan, ‘60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu’nda yer alan maddeleri, araştırmanın amacına uygunluğu, açıklığı ve anlaşılabilirliği açısından eleştirmeleri, gerekli gördükleri durumlarda maddelerin değiştirilmesi, düzeltilmesi ve çıkarılması ile ilgili görüşlerini “Uygun”, “Uygun Değil”, “Değiştirilebilir” şeklinde üçlü Likert tipi değerlendirme ölçütlerine uygun olarak değerlendirmeleri istenmiştir.

Buna göre;

- Uygun / Kalsın: Eğer maddenin ölçmek istenen yapıyı ölçtüğünü düşünüyorlarsa bu seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.
- Uygun Değil / Çıkarılsın: Maddenin istenilen özelliği ölçmediği ve bu nedenle çıkarılması gerektiğini düşünüyorlarsa bu seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.
- Değiştirilebilir / Düzeltme Önerisi: Madde konu kapsamına uygun ancak bazı düzenlemeler gerekiyorsa bu seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

Tablo 3'te "60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu"nın Kapsam Geçerlik Oranı Değerleri verilmiştir

Tablo 3. 60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu Kapsam Geçerlik Oranı Değerleri

Alt Boyutlar	Maddeler	N	Uygun	Uygun Değil	Değiştirilebilir	Olumlu Görüş	KGO
Renk	M1	7	3	4	0	3	-0,14
	M2	7	7	0	0	7	1,00
	M3	7	7	0	0	7	1,00
	M4	7	7	0	0	7	1,00
	M5	7	7	0	0	7	1,00
	M6	7	7	0	0	7	1,00
	M7	7	4	0	3	7	1,00
	M8	7	5	0	2	7	1,00
	M9	7	7	0	0	7	1,00
	M10	7	6	0	1	7	1,00
Çizgi	M11	7	7	0	0	7	1,00
	M12	7	5	0	2	7	1,00
	M13	7	4	0	3	7	1,00
	M14	7	5	2	0	5	0,43
	M15	7	4	0	3	7	1,00
	M16	7	4	0	3	7	1,00

Alt Boyutlar	Maddeler	N	Uygun	Uygun Değil	Değiştirilebilir	Olumlu Görüş	KGO
Biçim	M17	7	7	0	0	7	1,00
	M18	7	7	0	0	7	1,00
	M19	7	7	0	0	7	1,00
Oran /Orantı	M20	7	7	0	0	7	1,00
	M21	7	7	0	0	7	1,00
	M22	7	7	0	0	7	1,00
	M23	7	7	0	0	7	1,00
	M24	7	7	0	0	7	1,00
	M25	7	7	0	0	7	1,00
	M26	7	7	0	0	7	1,00
	M27	7	6	0	1	7	1,00
	M28	7	7	0	0	7	1,00
	M29	7	7	0	0	7	1,00
	M30	7	7	0	0	7	1,00
	M31	7	7	0	0	7	1,00
	M32	7	7	0	0	7	1,00
	M33	7	7	0	0	7	1,00
	M34	7	7	0	0	7	1,00
İçerik/Anlatımsallık	M35	7	7	0	0	7	1,00
	M36	7	7	0	0	7	1,00
	M37	7	7	0	0	7	1,00
	M38	7	5	2	0	5	0,43
	M39	7	4	3	0	4	0,14
	M40	7	7	0	0	7	1,00
	M41	7	7	0	0	7	1,00
	M42	7	3	2	2	5	0,428571
	M43	7	3	2	2	5	0,43
	M44	7	4	3	0	4	0,14
	M45	7	5	2	0	5	0,43
	M46	7	6	1	0	6	0,71

Tablo 3'te 60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu için alınan uzman görüşlerinin kapsam geçerlik oranı değerleri verilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde 60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu için yedi uzman görüşü alındığı görülmektedir. Yedi uzman görüşü alındığı için KGO eşik değeri 0,99 olarak hesaplanmıştır. KGO değeri 0,99 un altında olan maddeler değerlendirme formundan çıkarılmıştır ve uzman görüşüne göre değerlendirme formuna yeni maddeler eklenmiştir.

“60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” için alınan uzman görüşleri doğrultusunda formda aşağıda belirtilen değişiklikler yapılmıştır;

Uzmanının önerisiyle; “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu”ndaki, Renk, Çizgi, Oran/Orantı, İçerik/Anlatımsallık alt alanları aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

1. Kompozisyon Alt Alanı

1.1. Renk Alt Boyutu (10 madde)

1.2. Çizgi Alt Boyutu (6 madde)

1.3. Biçim Alt Boyutu (2 madde)

2. Oran/Orantı Alt Alanı (13 madde)

3. İçerik/Anlatımsallık Alt Alanı (15 madde)

- Uzmanların önerisiyle, oran orantı alt alanındaki “ İnsan figürünü geniş çizme” ve “İnsan figürünü dar çizme” maddeleri; “İnsan figürünü şişman çizme” ve “İnsan figürünü zayıf çizme” olarak değiştirilmiştir. Ancak “İnsan figürünü şişman çizme” ve “İnsan figürünü zayıf çizme” maddelerinin değerlendirme standardı verilemediği için yapılan resim yoluyla ölçülmesinin olanaksız olmasından dolayı “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu”ndan çıkarılmıştır.
- Uzmanların uygun bulmaması sonucu oran orantı alt alanındaki “Perspektife uygun çizme” maddesi “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu”ndan çıkarılmıştır.

- Araştırma sırasında resim çizdirmeye yönelik yönergede sınırlama getirildiği için “Sadece bir insan resmi çiz” çocukların yaptıkları resimlerde taban çizgisi kullanmamasının yönergeden kaynaklanabileceği düşünüldüğünden “Taban çizgisini mekânı yansıtır şekilde kullanma” maddesi “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu”ndan çıkarılmıştır.
- “İki renk kullanma” maddesi uzmanların önerisiyle “İki ve daha fazla renk kullanılmıştır” olarak değiştirilmiş ve renk alt boyutu maddelere “Zıt renkleri kullanma” maddesi eklenmiştir.
- Uzmanların önerisiyle oran orantı alt alanındaki maddelere, aşağıdaki maddeler eklenmiştir:

“Figür kağıdın sol orta kısmına çizilmiştir”

“Figür kağıdın sağ orta kısmına çizilmiştir”

“Figür kağıdın alt orta kısmına çizilmiştir”

“Figür kağıdın üst orta kısmına çizilmiştir”

- “Gölgeleme yapma/ışığı resme yansıtma” maddesini; uzmanların uygun bulmaması sonucu “Gölgeleme yapma/ışığı resme yansıtma” maddesi, “Renklerin açık tonları kullanılmıştır” ve “Renklerin koyu tonları kullanılmıştır” olarak değiştirilmiştir.
- “Aynı rengin farklı tonlarını kullanma” ve “Farklı renklerin farklı tonlarını bir arada kullanma” maddeleri, uzmanların önerisiyle “Renklerin açık tonları kullanılmıştır” ve “Renklerin koyu tonları kullanılmıştır” olarak değiştirilmiştir.
- Çizgi alt boyutu; “Silik/sönük çizgi kullanma”, “Kalın çizgi kullanma”, “Kesik çizgi kullanma”, “Dik hatlı çizgi kullanma”, “Yuvarlak hatlı çizgi kullanma” maddeleri, uzmanların önerisiyle aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Silik/baskın olmayan çizgi/çizgiler kullanılmıştır”

“Baskın çizgi/çizgiler kullanılmıştır”

“Dikey yönlü çizgi/çizgiler kullanılmıştır”

“Yatay yönlü çizgi/çizgiler kullanılmıştır”

“Düz çizgi/çizgiler kullanılmıştır”

“Eğri çizgi/çizgiler kullanılmıştır”

“60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu”nun kapsam geçerliği için alanında uzman altı akademisyen ve bir öğretmen’den görüş alınmıştır. Kapsam (içerik) geçerliği, testi oluşturan maddelerin ölçülmek istenen davranışlar evrenini ölçmede ne derece de etkili olduğunu gösteren bilgiler içerir (Büyüköztürk vd., 2012). Kapsam geçerlik oranları Lawshe (1975) tarafından geliştirilmiştir. Lawshe tekniğinde, en az 5 en fazla ise 40 uzman görüşüne ihtiyaç vardır. Her bir madde uzman görüşleri “madde hedeflenen ölçüyor”, “madde yapı ile ilişkili ancak gereksiz” ya da “madde hedeflenen yapıyı ölçmüyor” şeklinde derecelendirilmektedir. Kapsam geçerlik oranları (KGO), herhangi bir maddeye ilişkin “Gerekli” görüşünü belirten uzman sayılarının maddeye ilişkin görüş belirten toplam uzman sayısının yarısının oranının 1 eksiği ile elde edilir (Lawshe, 1975; Veneziano ve Hooper, 1997, s.67-70)

$$KGO = \frac{NG}{N/2} - 1$$

Burada; NG, maddeye “Gerekli” diyen uzmanların sayısını ve N ise maddeye ilişkin görüş belirten toplam uzman sayısını göstermektedir.

Buna göre; “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” nun içerik organizasyonu aşağıda belirtilmiştir. “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” nun alt alanları ile ilgili özet tanımlamalar şu şekildedir.

Alt Alanlar

1. Kompozisyon Alt Alanı

1.1. Renk Alt Boyutu (10 madde)

1.2. Çizgi Alt Boyutu (6 madde)

1.3. Biçim Alt Boyutu (2 madde)

2. Oran/Orantı Alt Alanı (13 madde)

3. İçerik/Anlatımsallık Alt Alanı (15 madde)

Kompozisyon alt alanı: Bu alt alanda çocuğun farklı duygusal tiplerde çizdiği insan figüründe, seçtiği renk/renkler, çizgi özellikleri, insan figürünün boyutu incelenmektedir. Kompozisyon alt alanı, renk alt boyutu 10 madde, çizgi alt boyutu 6 madde, biçim alt boyutu 2 madde olmak üzere toplam üç alt boyut ve 18 maddeden oluşmaktadır.

Oran/Orantı alt alanı: Bu alt alanda çocuğun farklı duygusal tiplerde çizdiği insan figürü, kâğıdın kullanım alanına göre incelenmektedir. Oran/Orantı alt alanı 13 maddeden oluşmaktadır.

İçerik/anlatımsallık alt alanı: Bu alt alanda çocuğun farklı duygusal tiplerde çizdiği insan figürü; cinsiyeti, duygu durumu, çizdiği figürün kendisine olan yakınlığı (kendisiyle kan bağı olup olmadığı) incelenmektedir. İçerik/anlatımsallık alt alanı 15 maddeden oluşmaktadır.

3.2. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşağıdaki aşamalarda gerçekleşmiştir.

Birinci aşama; “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” nun, Milli Eğitim Bakanlığı Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı merkez ilçesinde yer alan bağımsız anaokullarına tam gün devam eden 60-72 aylık çocuklara uygulanabilmesi için gerekli izinler alınmıştır (Ek:2a, Ek:2b, Ek:2c).

İkinci aşama; “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” ile 60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerinin yansımaları değerlendirmek amacıyla yapılan araştırmada, 2012–2013 eğitim-öğretim yılının ikinci yarısında Çankırı ili merkez ilçesinde çalışma grubuna alınan resmi bağımsız anaokullarının araştırmaya katılmaya istekli olan yöneticileri ve öğretmenleri ile görüşülerek, araştırma hakkında bilgi verilmiş ve araştırmaya katılmaya istekli olan ailelerin çocukları araştırma kapsamına alınmıştır. Genel Bilgi Form’ları araştırmacı tarafından okullardaki çocuklara ait kişisel gelişim dosyalarındaki bilgilere bağlı kalınarak doldurulmuştur.

Üçüncü aşama; “60-72 Aylık Çocukların Resimlerine Duygusal Tiplerinin Yansıması” adlı araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne

bağlı Ş. U. H. Anaokulu, A.T.O. Anaokulu, H.A.A. Anaokulu, V.H.B. Anaokuluna tam gün devam eden, 60-72 aylık 73 çocuğa 11.03.2013 - 19.04.2013 tarihleri arasında uygulanmıştır. ‘‘60-72 Aylık Çocukların Resimlerine Duygusal Tiplerinin Yansıması’’nın araştırılması için çocuklar tarafından çizilmesi gereken resimler, araştırmacının bizzat kendisi tarafından beş hafta süreyle, her bir okula haftada bir gün ve farklı günlerde gidilerek yaptırılmıştır. Araştırma esnasında okulda olmayan çocuklar için okullara tekrar gidilerek, okula gelmedikleri için eksik olan resimlerin tamamlanması sağlanmıştır.

Çocukların yaptıkları resimlerde yaratıcılıklarını engelleyici müdahalelerden kaçınılmak son derece önemlidir. Ancak araştırmanın amacını (çocukların duygusal tiplerinin insan figürüne yansıması) test edebilmek amacıyla ‘‘ Herhangi bir duygu durumuyla karakterize edilmemiş (nötr duygu) bir insan çiz’’, ‘‘Mutlu bir insan çiz’’, ‘‘Mutsuz bir insan çiz’’, ‘‘Kızgın bir insan çiz’’ ve ‘‘Korkmuş bir insan çiz’’ yönergelerini verme gerekliliği doğmuştur.

Uygulamalar sessiz bir ortamda, boş sınıflarda ya da sınıfın sessiz bir köşesinde dört kişilik grupla yapılmıştır. Araştırmacı çocuklara resimleri çizdirmeden önce resimlerin çizdirileceği ortamı çocukların birbirlerini göremeyeceği şekilde oturmaları için düzenlemiştir. Uygulamaların ardından çocukların yaptıkları resimleri değerlendirmeye hazır hale getirmek amacıyla her çocuk için ayrı ayrı ‘‘resim çalışma dosyası’’ hazırlanmıştır. Her çocuk için hazırlanan resim çalışma dosyasına ve çocuğa bir numara verilmiştir. 73 çocuk için hazırlanan 73 dosyanın içerisine öncelikle genel bilgi formları ve ailelerden alınan izin belgeleri yerleştirilmiştir. Daha sonra dosyalara nötr duygu- mutluluk duygusu- mutsuzluk duygusu- kızgınlık duygusu ve korku duygusuna yönelik yapılan insan figürü çizimlerinin konulması için beşer tane şeffaf dosya eklenmiştir. Ayrıca yapılan resimlerin karışmaması için her bir resme numara verilmiştir.

Araştırmanın zaman dağılımı aşağıdaki şekildedir;

Araştırmacı, uygulama sırasında resimleri çizdirmeye başlamadan önce çocuklara A4 kâğıtlarını ve pastel boyaları göstererek, birer kâğıt ve birer kutu pastel boya dağıtacağını, resimler yapılırken kâğıtların yönünü yatay konumdan dikey konuma getirmemeleri gerektiğini söyler. Araştırmacı dağıtılan kâğıtlara pastel boyalar ile araştırmanın birinci haftasında ‘‘Bir insan resmi çiz ve boya’’ yönergelerini; ikinci haftasında ‘‘Mutlu bir insan

resmi çiz ve boya” yönergesini; üçüncü haftasında ‘*Mutsuz bir insan resmi çiz ve boya*’ yönergesini; dördüncü haftasında ‘*Kızgın/öfkeli bir insan resmi çiz ve boya*’ yönergesini; beşinci haftasında ‘*Korkmuş bir insan resmi çiz ve boya*’ yönergesini söyler ve uygulamaya geçilir. Uygulama sırasında insan resmi dışında çizim yapan ve kâğıdın yönünü yanlış kullanan çocukların kâğıdı araştırmacı tarafından yeni bir kâğıtla değiştirilmiştir. Uygulama sırasında çocuğa resmini tamamlaması için gerekli olan sürenin verilmesine dikkat edilmiştir. Dörderli gruplar halinde yapılan resim çalışmaları, her bir grup için yaklaşık 20 dakikalık bir sürede gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonrası çocukların yaptıkları resimler her çocuk için hazırlanan resim çalışma dosyasına eklenmiştir.

Dördüncü aşama; Her çocuğa bir numara verilmiş olan resim çalışma dosyaları araştırmacı tarafından tek tek incelenmiştir. Değerlendirme, ‘‘60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu’’ kullanılarak aşağıdaki şekilde yapılmıştır:

Kompozisyon Alt Alanı

Renk Alt Boyutu (10 madde) : Her bir çocuğa resim çizmesi için bir siyah, bir gri, bir beyaz, bir mor, bir ten rengi, bir açık kahverengi, bir koyu kahverengi, bir açık mavi, bir koyu mavi, bir açık yeşil, bir koyu yeşil, bir açık kırmızı, bir koyu kırmızı, bir açık sarı, bir koyu sarı, bir açık pembe, bir koyu pembe, bir açık turuncu, bir koyu turuncu olmak üzere toplam 19 renkten oluşan pastel boya sunulmuştur. Yapılan resimlerdeki renk tercihleri tek renk kullanımı, iki ve daha fazla renk kullanımı, zıt renk kullanımı, ana renk kullanımı, ara renk kullanımı, nötr renk kullanımı, sıcak renk kullanımı, soğuk renk kullanımı, renklerin açık ve koyu tonlarını kullanım olmak üzere on madde esas alınarak incelenmiştir.

Çizgi Alt Boyutu (6 madde): Her bir çocuğun yaptığı resimdeki çizgi özellikleri silik çizgi kullanma veya baskın çizgi kullanma, dikey yönlü çizgi kullanma veya yatay yönlü çizgi kullanma, düz çizgi kullanma veya eğri çizgi kullanma olmak üzere altı madde esas alınarak incelenmiştir. Resimlerde çizilen insan figürünü oluşturan çizgilerin üçte ikisi hangi çizgi özelliğini taşıyorsa o çizgi çeşidi insan figürünü oluşturmuş olarak kabul edilmiştir.

Biçim Alt Boyutu (2 madde): Her bir çocuğun çizmiş olduğu insan figürü uzunluğu cetvel yardımıyla yukarıdan aşağıya doğru ölçülmüştür. Her bir çocuğun beş farklı duyguya

yönelik yaptığı insan figürü çizimleri kendi içlerinde karşılaştırılarak içlerinden en uzun ve en kısası seçilmiştir.

Oran/Orantı Alt Alanı (13 madde): Her bir çocuğun yaptığı insan figürü çizimleri A4 kağıdı üzerindeki konumuna göre incelenmiştir. Değerlendirme esnasında A4 kağıdı dörde bölünmüştür, çocuklar tarafından çizilen insan figürünün üçte ikisi kağıdın hangi kısmında yer alıyorsa insan figürü kağıdın o kısmına çizilmiş kabul edilmiştir.

İçerik/Anlatımsallık Alt Alanı (15 madde): Her bir çocuğun beş duyguya yönelik çizdiği insan figürü çizimleri figüre hareketlilik verme, figürde cinsiyet farklılığı gösterme, figürün cinsiyeti, figürün çizildiği duyguyu yansıtır yansıtmadığı, figürde detaya yer verme durumu, figürün çocuğa olan yakınlığı açısından incelenmiştir. Yapılan araştırma sonrasında her defasında araştırmacı çocukların yaptıkları resimler üzerinde çocuklarla bireysel olarak sohbet etmiştir. Araştırma sonrasında resmini tamamlayan çocuklara yaptığın resimde kimi çizdin, resimdeki kişi ne hissediyor-neden, resimdeki kişi ne yapıyor soruları yöneltilmiştir, çocukların verdiği cevaplar resim kâğıdının arkasına araştırmacı tarafından not alınmıştır. Alınan notlar değerlendirme sırasında kullanılmıştır.

Değerlendirme yapılırken her bir çocuğun beş farklı duyguya yönelik çizdiği resimler kendi içlerinde karşılaştırılmıştır.

Beşinci aşama; “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” nun değerlendirilmesine ilişkin güvenilirliği test etmek amacıyla diğer bir dış değerlendirmeci belirlenmiştir. Dış değerlendirmeciye araştırma yöntemi ve “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” na ilişkin bilgilendirme araştırmacı tarafından yapılmıştır. Bu doğrultuda çocukların resim çalışma dosyaları dış değerlendirmeciye verilmiştir. Dış değerlendirmeciden her haftaya ait resimleri inceleyerek “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu”nu doldurması istenmiştir (Ek: 4).

“60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” puanlayıcı güvenilirliği birinci hafta sonuçları Tablo 4’te, diğer haftalara ait sonuçlar ise Ek: 4’te verilmiştir.

Tablo 4. 60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu Birinci Hafta Puanlayıcı Güvenirliği Sonuçları

		Değerlendimeci A		Değerlendirmeci B		Kappa Uyum Katsayısı
		n	%	N	%	
M1	Var	3	4,1	3	4,1	1,00
	Yok	70	95,9	70	95,9	
M2	Var	70	95,9	70	95,9	1,00
	Yok	3	4,1	3	4,1	
M3	Var	36	49,3	36	49,3	1,00
	Yok	37	50,7	37	50,7	
M4	Var	63	86,3	63	86,3	1,00
	Yok	10	13,7	10	13,7	
M5	Var	56	76,7	56	76,7	1,00
	Yok	17	23,3	17	23,3	
M6	Var	49	67,1	49	67,1	1,00
	Yok	24	32,9	24	32,9	
M7	Var	62	84,9	62	84,9	1,00
	Yok	11	15,1	11	15,1	
M8	Var	58	79,5	58	79,5	1,00
	Yok	15	20,5	15	20,5	
M9	Var	63	86,3	62	84,9	0,944
	Yok	10	13,7	11	15,1	
M10	Var	59	80,8	59	80,8	1,00
	Yok	14	19,2	14	19,2	
M11	Var	3	4,1	3	4,1	1,00
	Yok	70	95,9	70	95,9	
M12	Var	70	95,9	70	95,9	1,00
	Yok	3	4,1	3	4,1	
M13	Var	72	98,6	72	98,6	1,00
	Yok	1	1,4	1	1,4	
M14	Var	21	28,8	21	28,8	1,00
	Yok	52	71,2	52	71,2	
M15	Var	69	94,5	71	97,3	0,708
	Yok	4	5,5	2	2,7	
M16	Var	4	5,5	2	2,7	0,708
	Yok	69	94,5	71	97,3	
M17	Var	10	13,7	10	13,7	1,00
	Yok	63	86,3	63	86,3	
M18	Var	23	31,5	23	31,5	1,00
	Yok	50	68,5	50	68,5	

Tablo 4. (devam) 60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu Birinci Hafta Puanlayıcı Güvenirliği Sonuçları

		Değerlendimeci A		Değerlendirmeci B		Kappa Uyum Katsayısı
		n	%	N	%	
M19	Var	Var	4	5,5	4	1,00
	Yok	Yok	69	94,5	69	
M20	Var	30	41,1	30	41,1	1,00
	Yok	43	58,9	43	58,9	
M21	Yok	43	58,9	43	58,9	1,00
	Var	14	19,2	14	19,2	
M22	Var	26	35,6	26	35,6	1,00
	Yok	47	64,4	47	64,4	
M23	Var	7	9,6	7	9,6	1,00
	Yok	66	90,4	66	90,4	
M24	Var	2	2,7	2	2,7	1,00
	Yok	71	97,3	71	97,3	
M25	Var	5	6,8	5	6,8	1,00
	Yok	68	93,2	68	93,2	
M26	Var	1	1,4	1	1,4	1,00
	Yok	72	98,6	72	98,6	
M27	Var	11	15,1	11	15,1	1,00
	Var	26	35,6	26	35,6	
M28	Yok	62	84,9	62	84,9	1,00
	Var	15	20,5	15	20,5	
M29	Yok	58	79,5	58	79,5	1,00
	Var	13	17,8	13	17,8	
M30	Yok	60	82,2	60	82,2	1,00
	Var	71	97,3	71	97,3	
M31	Var	2	2,7	2	2,7	1,00
	Yok	71	97,3	71	97,3	
M32	Var	17	23,3	17	23,3	1,00
	Yok	56	76,7	56	76,7	
M33	Var	2	2,7	2	2,7	0,945
	Yok	71	97,3	71	97,3	
M34	Var	22	30,1	22	30,1	1,00
	Yok	51	69,9	51	69,9	
M35	Var	20	27,4	20	27,4	1,00
	Yok	53	72,6	53	72,6	
M36	Var	12	16,4	12	16,4	1,00
	Yok	61	83,6	61	83,6	
M37	Var	19	26,0	19	26,0	1,00
	Yok	54	74,0	54	74,0	

Tablo 4. (devam) 60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu Birinci Hafta Puanlayıcı Güvenirliği Sonuçları

		Değerlendimeci A		Değerlendirmeci B		Kappa Uyum Katsayısı
		n	%	N	%	
M38	Var	66	90,4	65	89,0	0,926
	Yok	7	9,6	8	11,0	
M39	Var	1	1,4	1	1,4	1,00
	Yok	72	98,6	72	98,6	
M40	Var	0	0,0	0	0,0	1,00
	Yok	73	100,0	73	100,0	
M41	Var	0	0,0	0	0,0	1,00
	Yok	73	100,0	73	100,0	
M42	Var	49	67,1	50	68,5	0,956
	Yok	24	32,9	23	31,5	
M43	Var	67	91,8	67	91,8	1,00
	Yok	6	8,2	6	8,2	
M44	Var	58	79,5	58	79,5	1,00
	Yok	15	20,5	15	20,5	
M45	Var	9	12,3	9	12,3	1,00
	Yok	64	87,7	64	87,7	
M46	Var	6	8,2	6	8,2	1,00
	Yok	64	87,7	64	87,7	

Maddelere verilen cevapların gözlemciler arasındaki uyuma Kappa uyum istatistiği ile bakılmıştır. Kappa katsayısı, aynı nesneyi derecelendiren iki gözlemci arasındaki uyumu test etmek amacıyla kullanılır (Dawson-Saunders ve Trapp, 1994, s. 57). Kappa değeri 1'e doğru yaklaştıkça uyumun mükemmelleştiği ifade edilir. Elde edilen Kappa değerleri incelendiğinde 0,703 ile 1 arasında değiştiği görülmektedir. Bu durum gözlemciler arasındaki uyumun mükemmel yakın olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4. Verilerin Analizi

Araştırmaya dahil edilen çocukların, "Genel Bilgi Formu" ve "60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu" verileri bireysel test kayıt formuna kaydedilmiştir. Bireysel test kayıt formlarındaki veriler, bilgisayar ortamına aktararak gerekli istatistiksel analizler yapılarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada, 60-72 Aylık ocukların Resimlerini Değerlendirme Formu kapsam geçerlik oranı değerleri hesaplanmıştır. 60-72 Aylık ocukların Resimlerini Değerlendirme Formu puanlayıcı güvenirliğine kapa uyum istatistiği ile bakılmıştır. Çocukların kişisel bilgilerine ilişkin dağılımlar yüzdelik ve frekans değerleri ile ifade edilmiştir. ‘‘60-72 Aylık ocukların Resimlerini Değerlendirme Formu’’ ile toplanan verilerin içerik analizi yapılarak n sayıları üzerinden tartışılmıştır.

BÖLÜM 3

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma, MEB’e bağlı bağımsız anaokuluna tam gün devam eden 60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansımasını test etmek amacıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda araştırmadan elde edilen bulgular değerlendirilerek sonuçlar tablolar halinde sunulmuş ve kaynaklarla desteklenerek tartışılmıştır.

60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansımasının test etmek amacıyla yapılan araştırmanın bulgularına Tablo 5 - Tablo 9 arasında yer verilmiştir.

Tablo 5. Çocukların Resimlerine Yansıyan Duygusal Tiplerlerin Kompozisyon Alt Alanı Renk Alt Boyutuna Göre Dağılımı

		Nötr Duygu	Mutluluk	Mutsuzluk	Kızgınlık	Korku	Total
		n	n	n	n	n	n
M1	Var	3	3	4	0	5	15
	Yok	70	70	69	73	68	350
	Total	73	73	73	73	73	365
M2	Var	70	70	69	73	68	351
	Yok	3	3	4	0	5	14
	Total	73	73	73	73	73	365
M3	Var	36	29	31	29	35	160
	Yok	37	44	42	44	38	205
	Total	73	73	73	73	73	365
M4	Var	63	58	61	59	61	302
	Yok	10	15	12	14	12	63
	Total	73	73	73	73	73	365
M5	Var	56	52	47	58	60	273
	Yok	17	21	26	15	13	92
	Total	73	73	73	73	73	365
M6	Var	49	56	51	52	50	258
	Yok	24	17	22	21	23	107
	Total	73	73	73	73	73	365
M7	Var	62	54	57	53	57	283
	Yok	11	19	16	20	16	82
	Total	73	73	73	73	73	365
M8	Var	58	60	58	60	61	297
	Yok	15	13	15	13	12	68
	Total	73	73	73	73	73	365
M9	Var	63	64	65	64	62	318
	Yok	10	9	8	9	11	47
	Total	73	73	73	73	73	365
M10	Var	59	59	57	52	57	284
	Yok	14	14	16	21	16	81
	Total	73	73	73	73	73	365

Tablo 5’te çocukların resimlerine yansıyan duygusal tiplerde renk kullanımı dağılımı görülmektedir. Buna göre çocukların, herhangi bir duygu durumunun karakterize edilmediği (Nötr Duygu) bir insan resmi çizimi, mutlu bir insan resmi çizimi, mutsuz bir insan resmi çizimi, kızgın bir insan resmi çizimi ve korkmuş bir insan resmi çiziminde duygu durumuna göre bir fark olmaksızın, çocukların tamamına yakınının (n: 70, n: 70, n: 69, n: 73, n: 68) birden fazla renk tercih ettiği (M2); yaklaşık yarısının (n: 36, n:29, n:31, n:

29, n:35) zıt renkleri tercih ettiği (M3); çoğunluğunun; (n: 63, n:58, n:61, n: 59, n:61) ana renkleri tercih ettiği (M4); (n: 56, n:52, n:47, n: 58, n:60) ara renkleri tercih ettiği (M5); (n: 49, n:56, n:51, n: 52, n:60) nötr renkleri tercih ettiği (M6); (n: 62, n:54, n:57, n: 53, n:57) sıcak renkleri tercih ettiği (M7); (n: 58, n:60, n:58, n: 60, n:61) soğuk renkleri tercih ettiği (M8); (n: 63, n:64, n:65, n: 64, n:62) renklerin açık tonlarını tercih ettiği (M9); (n: 59, n:59, n:57, n: 52, n:57) renklerin koyu tonlarını tercih ettiği(M10) görölmektedir.

Çocukların yaptıkları resimlerdeki renk tercihlerinde kişisel anlamlar ve kültürel yönler vardır. Yapılan araştırmalar renk tercihinde özellikle yaş, cinsiyet ve kişilik gibi faktörlerin etkili olduğunu göstermektedir (Öner, 2010, s. 52). Şema öncesi dönem olarak adlandırılan dört- yedi yaş arası çocukları kapsayan dönemde, çocuklar renk tercihlerinde özgür davranıp canlı renkleri tercih etseler de bu dönemde nesnelerin gerçek renklerine bağlı kalmaya başılandığı görölmektedir. Renkleri tanıma ve seçme dört yaştan sonra ortaya çıktığı için renkler psikolojik olarak bu yaştan itibaren anlam taşımaktadır. Bu anlamlar da çocuktan çocuğa farklılık gösterebilmektedir. Çocuk resim yaparken özgürdür; genellikle keyfi ve yaratıcıdır; kural yoktur. Çocukların resimlerinde güneş mor, inek sarı olabilir (Çankırılı, 2012, s. 205; Paktuna-Keskin, 2012, s.26; Malchiodi, 2005, s.123-161; Özsoy, 2005, s. 45-47; Yavuzer, 2011, s. 48).

Çocukların resimlerinde tercih ettikleri renkler zaman zaman beklenenin aksine olabilmektedir. Gulbro-Leavitt ve Schimmel, (1991) yaptıkları araştırmada, depresif olan çocukların depresif olmayanlara göre resimlerinde daha fazla renk kullandıklarını saptamıştır. Bu sonuç depresif çocukların resimlerinde tek renk ve siyah rengin yaygın olarak kullanıldığı görüşüne aykırıdır. Bu durum çocukların duygusal durumlarını resimle anlatma biçiminin anlamlandırılmasının ne kadar karmaşık olduğunu göstermektedir (Gulbro-Leavitt ve Schimmel'den aktaran Malchiodi, 2005). Buna göre, çocukların duygularını, düşüncelerini ve çevreleri ile olan ilişkilerini anlamlandırmada, yaptıkları resimler önemli veri kaynağı olmakla birlikte, sadece resimlerde kullanılan renkler ile çocuk hakkında bir kanıya varmak da yetersiz olacaktır.

Güvenç (2005) çocukların yaptıkları resimlerdeki renk seçimine okul, aile ve kültürel yapının etkisini incelemiştir. Yapılan araştırmanın sonucunda çocukların %77 'sinin renk tercihinde özgür olmak isterken öğretmenlerin %50 oranla çocukların kullandıkları

renklere müdahale ettiklerini saptamıştır. Tablo 5 incelendiğinde çocukların çeşitli duygu durumlarını yansıttıkları insan figürü çizimlerinde duygu durumuna göre bir fark olmaksızın birden fazla renk kullandıkları (M2) görülmektedir. Yukarıda verilen ilgili alan yazın ve araştırma sonuçları dikkate alındığında çocukların resimlerinde birden fazla renk kullanmış olmaları çocukların renk tercihlerinde özgür olma eğilimi gösterdikleri, öğretmenlerin ise çocukların resimlerinde kullandıkları renk sayısına ve seçimine müdahale etmemiş olmalarıyla açıklanabilir.

Burkitt ve Newel (2005) yapılan araştırmada çocuklardan herhangi bir duygu durumunun karakterize edilmediği (nötr duygu) bir insan, mutlu bir insan ve mutsuz bir insan resmi çizimlerini istemişlerdir. Araştırmada çocuklardan tek renk kullanmaları istenmiştir. Araştırma sonucunda çocukların mutlu bir insan resmi çiziminde ana ve ara renkleri, mutsuz bir insan resmi çiziminde ise kahverengi ve siyah rengini, herhangi bir duygu durumunun karakterize edilmediği (nötr duygu) insan figürü çiziminde ise pembe rengi tercih ettikleri saptanmıştır.

Öveç (2012) araştırmada, sevgi, korku, mutluluk ve üzüntü duygularının çocukların yaptıkları resimlere ne şekilde yansıdığını incelenmiştir. Araştırma sonucunda çocukların yarısı korku ve üzüntü resimlerinde tek ya da az sayıda renk kullandıkları, korku resminde yoğun olarak siyah rengin kullanıldığı saptanmıştır.

Drosinos (2006) araştırmada, çocukların obje çizimlerindeki renk seçimleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların renk seçimleri sınırlandırıldıkça objeler için kullandıkları renklerin gerçeğe yakınlık oranının arttığı bulunmuştur. Ayrıca mantıksal düşünme ve tutarlı renk kullanımı ile akademik başarı arasında ilişki olduğu, her iki cinste de tutarlı renk kullanımı renk sınırlaması getirildikçe arttığı, yaş ile tutarlı renk seçimi arasında ilişki bulunamadığı, sosyo ekonomik statünün mantıklı renk seçiminde etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır.

Araştırmalar incelendiğinde, resim yaparken çocuklara renk tercihi ve sayısında sınırlama getirilmediğinde çocukların birden fazla renk tercih ettikleri görülmektedir. Tablo 5'te çocukların çeşitli duygu durumlarını yansıttıkları insan figürü çizimlerinde duygu durumuna göre bir fark olmaksızın resimlerinde zıt renklere, ana renklere, ara renklere, nötr renklere, sıcak renklere, soğuk renklere yer verdikleri görülmektedir. Bu durum

çocukların resimlerinde birden fazla renk kullanması sonucuyla (M2) örtüşmektedir. Araştırmada çizilen insan figürlerinde duygu duruma göre öne çıkan bir renk olmaması, insan figürü çizimleri için kullanılan renk sayısında herhangi bir kısıtlama getirilmemesi ile açıklanabilir.

Tablo 6. Çocukların Resimlerine Yansıyan Duygusal Tiplerlerin Kompozisyon Alt Alanı Çizgi Alt Boyutuna Göre Dağılımı

		Nötr Duygu	Mutluluk	Mutsuzluk	Kızgınlık	Korku	Total
		n	n	n	n	n	n
M11	Var	3	1	3	2	1	10
	Yok	70	72	70	71	72	355
	Total	73	73	73	73	73	365
M12	Var	70	72	70	71	71	354
	Yok	3	1	3	2	2	11
	Total	73	73	73	73	73	365
M13	Var	72	71	72	70	73	358
	Yok	1	2	1	3	0	7
	Total	73	73	73	73	73	365
M14	Var	21	29	19	29	25	123
	Yok	52	44	54	44	48	242
	Total	73	73	73	73	73	365
M15	Var	69	67	68	68	64	336
	Yok	4	6	5	5	9	29
	Total	73	73	73	73	73	365
M16	Var	4	6	5	5	9	29
	Yok	69	67	68	68	64	336
	Total	73	73	73	73	73	365

Tablo 6’da çocukların resimlerine yansıyan duygusal tiplerde çizgi kullanımı dağılımı görülmektedir. Buna göre çocukların çeşitli duygu durumlarını yansıttıkları resimlerde duygu durumuna göre bir fark olmaksızın çocukların tamamına yakınının (n: 70, n:72, n:70, n: 71, n:71) baskın çizgilere yer verdikleri (M 12); çocukların tamamına yakınının (n: 72, n:71, n:72, n: 70, n:73) dikey yönlü çizgilere yer verdikleri (M13); çocukların

çoğunluğunun (n: 69, n:67, n:68, n: 68, n:64) düz çizgilere yer verdikleri (M15) görülmektedir.

Çizgi, pastel boya gibi sanatsal bir aracı yüzey üzerine taşır ve yüzey üzerine taşıdığı sanatsal şekillerin konturunu oluşturur. Genel anlamda düz ve eğri olmak üzere iki çeşit çizgi vardır. Boyutunu, yönünü, uzunluğunu, genişliğini farklı şekilde kullandığımız çizgiler aslında düz ve eğri çizgi niteliğini taşımaktadır. Görsel sanatlardaki en temel anlatım aracı olan çizgiler duyguları ve karakterleri yansıtabilirler. Örnek olarak; genellikle erkeklerin kullandığı kalın-baskın çizgiler, kuvvet, agresiflik, yüksek enerji, cesaret ve gücü; genellikle kızların kullandığı ince-baskın olmayan çizgiler hassaslığı, utangaçlığı, düşük enerjiyi, tutukluğu ve çekingenliği; yatay çizgiler sakinliği, huzuru; dikey çizgiler sabitliği ve dayanıklılığı; Çapraz çizgiler gerginliği, zikzak çizgiler enerjiyi yansıtabilir (Artut, 2002, s.162; Klepsch, Logie,1982, s.46; Sezer, 2001, s.32; Schirmacher, 2006, s.142-143; Yılmaz, 2007, s.28).

Tablo 6 incelendiğinde, çocukların tamamına yakınının çeşitli duygu durumlarını yansıttıkları insan figürü çizimlerinde duygu durumuna göre bir fark olmaksızın resimlerinde düz çizgilere, baskın çizgilere ve dikey yönlü çizgilere ağırlıklı olarak yer verdikleri görülmektedir. Çizgi özelliklerinin yapılan resimlerdeki duygu durumuna göre farklılık göstermemesi, çizgilerin kişilik yapısını yansıttığı görüşüyle örtüşmektedir. Ayrıca yapılan araştırmada çocukların çoğunlukla düz ve dikey yönlü çizgi kullanmalarının insan figürünün çizimsel özelliğinden kaynaklanmış olabileceği düşünülebilir. Çocukların çoğunlukla baskın çizgilere yer vermelerinin, yüksek enerjili, kendilerinden emin ve baskın karakterli kişilik yapısına sahip olmaları yönünde fikir verdiği düşünülebilir.

Tablo 7. Çocukların Resimlerine Yansıyan Duygusal Tiplerlerin Kompozisyon Alt Alanı Biçim Alt Boyutuna Göre Dağılımı

		Nötr Duygu	Mutluluk	Mutsuzluk	Kızgınlık	Korku	Total
		n	n	n	n	n	n
	Var	10	10	12	19	22	73
M17	Yok	63	63	61	54	51	292
	Total	73	73	73	73	73	365
	Var	23	18	15	6	11	73
M18	Yok	50	55	58	67	62	292
	Total	73	73	73	73	73	365

Tablo 7’de çocukların resimlerine yansıyan duygusal tiplerde biçimsel özelliklerin dağılımı görülmektedir. Buna göre çocuklar en yüksek oranla (n: 19, n: 22) kızgın bir insan resmi çiziminde (n:19) ve korkmuş bir insan resmi çiziminde (n:22) insan figürünü uzun çizmişlerdir. İnsan figürünü kısa çizme durumu incelendiğinde ise çocukların en yüksek oranla (n:23) herhangi bir duygu durumunun karakterize edilmediği (Nötr Duygu) bir insan resmi çiziminde insan figürünü kısa çizmişlerdir.

Çocuk resimlerindeki çizimlerin boyutunun çok küçük ya da çok büyük olmasının psikolojik değerlendirme açısından önemli bulunmuştur. Bütün sayfayı kaplayan büyük çizimler içsel kontrolü az gelişmiş agresif çocuklar tarafından çizilir. Aşırı aktif, çekingen olmayan, zayıf kontrollü çocuklar sayfanın sınırlarını aşarlar ve çizilen figürün bir parçasını silmek zorunda kalırlar. Ender olarak zayıf benlik kavramı olan utangaç ve çekingen çocuklar daha güçlü ve fark edilir olma dileğini ifade eden geniş figürler çizerler. Birkaç cm. büyüklüğündeki küçük çizimler utangaç, çekingen ya da içe dönük çocuklar tarafından çizilirler. Bu çocuklar kendilerini önemsiz ya da küçük hissetmektedir. Küçük boyuttaki çizimler çocukların güvensizliğini yansıtmaktadır. Ender olarak zayıf benlik imajı olan aşırı agresif çocuklar da küçük figürler çizerler. Dışarıdan agresif görünen bu çocuklar aslında güvensiz ve kaygılıdır (Klepsch ve Logie,1982, s.43). Diğer bir görüşe göre, çocuklar önem verdikleri ve sevdikleri varlıkları diğerlerine göre daha büyük ve resim yüzeyinin merkezi bir yerinde çizerler. Çocukların resimlerindeki bu tarz özellikler çocuğun duygu ve düşüncelerini nedenli, saf ve dolaysız bir şekilde resim yoluyla anlattıklarını gösterir (Sezer, 2001, s.19; Malchiodi,2005, s.130; Yolcu,2004, s. 146).

Burkitt, Barrett, ve Davis, (2004) yaptıkları araştırmada, çocukların mutluluk duygusunu ifade ettikleri köpek, ağaç ve insan figürü çizimlerinin, herhangi bir duygu durumunun karakterize edilmediği (nötr duygu) ve olumsuzluk duygusunun ifade edildiği köpek, ağaç ve insan figürü çizimlerinden daha büyük (uzunluk ve genişlik açısından) olduğu saptanmıştır. Konu ile ilgili yapılan diğer bir araştırmada, Burkitt, Barret ve Davis (2009) çocukların pozitif duyguları yansıttıkları insan figürü çizimlerinin boyutunun, negatif ve temel figür (nötr duygu) çizimlerinin boyutundan daha büyük olduğu saptanmıştır. Burkitt ve Barret (2011) çocuklara farklı malzemeler sunulduğunda pozitif ve negatif duyguları yansıtan resimlerindeki renk tercihinde ve çizilen insan figürü boyutunda bir farklılık olup olmadığını incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda çocukların pozitif duyguları yansıttıkları insan figürü çizimlerinin boyutunun, negatif ve temel figür (nötr duygu) çizimlerinin boyutundan daha büyük olduğu saptanmıştır.

Tablo 7’de çocukların kızgın ve korkmuş insan figürlerini diğerlerine göre daha uzun çizdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, çocukların o an iç dünyalarında hissettikleri korku, kızgınlık gibi negatif ve heyecan türü yönünden yoğun özellik gösteren duygu durumlarını insan figürünü uzun çizerek yansıttığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 8. Çocukların Resimlerine Yansıyan Duygusal Tiplerlerin Oran/Orantı Alt Alanına Göre Dağılımı

		Nötr Duygu	Mutluluk	Mutsuzluk	Kızgınlık	Korku	Total
		n	n	n	n	n	n
M19	Var	5	6	2	6	5	24
	Yok	68	67	71	67	68	341
	Total	73	73	73	73	73	365
M20	Var	31	33	34	33	35	165
	Yok	43	40	39	40	38	200
	Total	73	73	73	73	73	365
M21	Var	14	12	6	13	13	58
	Yok	59	61	67	60	60	307
	Total	73	73	73	73	73	365
M22	Var	27	24	23	16	16	106
	Yok	46	49	50	57	57	259
	Total	73	73	73	73	73	365
M23	Var	7	6	2	8	5	28
	Yok	66	67	71	65	68	337
	Total	73	73	73	73	73	365
M24	Var	2	1	1	1	2	7
	Yok	71	72	72	72	71	358
	Total	73	73	73	73	73	365
M25	Var	5	5	3	4	6	23
	Yok	68	68	70	69	67	342
	Total	73	73	73	73	73	365
M26	Var	1	3	1	2	0	7
	Yok	72	70	72	71	73	358
	Total	73	73	73	73	73	365
M27	Var	11	7	10	4	10	42
	Yok	62	66	63	69	63	323
	Total	73	73	73	73	73	365
M28	Var	15	14	12	10	6	57
	Yok	58	59	61	63	67	308
	Total	73	73	73	73	73	365
M29	Var	13	20	22	21	20	96
	Yok	60	53	51	52	53	269
	Total	73	73	73	73	73	365
M30	Var	2	2	0	3	3	10
	Yok	71	71	73	70	70	355
	Total	73	73	73	73	73	365
M31	Var	17	15	22	20	21	95
	Yok	56	58	51	53	52	270
	Total	73	73	73	73	73	365

Tablo 8’de çocukların resimlerine yansıyan duygusal tiplerin oran/orantı alt boyutuna göre dağılımı verilmiştir. Buna göre çocukların çeşitli duygu durumlarını yansıttıkları resimlerde duygu durumuna göre bir fark olmaksızın yaklaşık yarısı (n:31, n:33, n:34, n:33, n:35) insan figürünü kâğıdın alt kısmına (M20); çocukların çoğunluğunun (n:27,

n:24, n:23, n:16, n:16) insan figürünü kâğıdın sol tarafına (M 22); çocukların yaklaşık dörtte birinin (n:17, n: 15, n:22, n:20, n:21) insan figürünü kağıdın tam ortasına (M31) çizdikleri görülmektedir.

Çocukların çizdikleri resimlerdeki figürlerin yüzey üzerindeki konumunu gelişimsel açıdan açıklayan görüş, çocukların resim yapmaya başladıklarında yani kalemi ellerine aldıklarında kağıtta yer seçimi yapmadan rast gele çizimler yaptıklarını, kâğıtta yer seçiminin dört yaşından sonra başladığını, bu seçimin gelişmekte olan çocuğun kendi kararlarını aldığı ve seçim yapmaya başladığının bir göstergesi olduğunu, yaşla birlikte uzay ve perspektif kavramlarının oluşmasıyla yapılan çizimlerin de gelişeceğini ileri sürmektedir (Çankırılı, 2012, s.218-220).

Çocuğun sayfa üzerinde figürü yerleştirdiği yer önemlidir. Sayfada yukarıya yakın ya da yüksekte bir yere çizim yapıyorsa bu kişinin başarı için mücadele verdiği veya hedeflere ulaşmak için kendinde güç bulduğuna işaret edebilir. Sayfada en alta ya da aşağıda bir yere çizim yapıyorsa bu kişinin güvensizliğini ya da gerçeğe yönelimli bir kişiliğin ifadesi olabilir. Ayrıca sağ tarafa yapılan çizim geleceğe yönelimi ifade ederken, sol tarafa yapılan çizim geçmişe doğru bir yönelimi ifade etmektedir (Klepsch, Logie, 1982, s.46).

Tablo 8 incelendiğinde, çocukların çeşitli duygu durumlarını yansıttıkları resimlerde insan figürünü genellikle kağıdın alt kısmına çizdikleri görülmektedir. Bu durum çocukların çoğunluğunun gerçeğe yönelimli bir kişilik yapısında olduğunu, uzay-mekan kavramının gelişmekte olduğunu bir göstergesi olabilir. Tablo 8’de çocukların yaptıkları resimlerde insan figürünü genellikle kağıdın sol tarafına çizdikleri görülmektedir. Bu durum, çocukların büyük bir kısmının daha önceki yıllarda okul öncesi eğitim almalarından ve aldıkları eğitim sırasında okuma yazmaya hazırlık çalışmaları, sanat etkinlikleri gibi etkinliklerin çocuklar resim yaparken ilk aşamada kâğıdın sol tarafından başlamaları gerektiğini düşünmelerine neden olmuş olabilir.

Tablo 9. Çocukların Resimlerine Yansıyan Duygusal Tiplerinin İçerik/Anlatımsallık Alt Alanına Göre Dağılımı

		Nötr Duygu	Mutluluk	Mutsuzluk	Kızgınlık	Korku	Total
		n	n	n	n	n	n
M32	Var	2	3	0	0	2	7
	Yok	71	70	73	73	71	358
	Total	73	73	73	73	73	365
M33	Var	36	37	36	36	36	181
	Yok	37	36	37	37	37	184
	Total	73	73	73	73	73	365
M34	Var	22	24	24	18	16	104
	Yok	51	49	49	55	57	261
	Total	73	73	73	73	73	365
M35	Var	20	19	14	21	14	88
	Yok	53	54	59	52	59	277
	Total	73	73	73	73	73	365
M36	Var	12	14	15	15	21	77
	Yok	61	59	58	58	52	288
	Total	73	73	73	73	73	365
M37	Var	19	16	20	19	22	96
	Yok	54	57	53	54	51	269
	Total	73	73	73	73	73	365
M38	Var	66	71	0	1	2	140
	Yok	7	2	73	72	71	225
	Total	73	73	73	73	73	365
M39	Var	1	0	69	0	1	71
	Yok	72	73	4	73	72	294
	Total	73	73	73	73	73	365
M40	Var	0	0	0	60	0	60
	Yok	73	73	73	13	73	305
	Total	73	73	73	73	73	365
M41	Var	0	0	1	0	62	63
	Yok	73	73	72	73	11	302
	Total	73	73	73	73	73	365
M42	Var	49	40	45	44	48	226
	Yok	24	33	28	29	25	139
	Total	73	73	73	73	73	365
M43	Var	67	69	69	58	63	326
	Yok	6	4	4	15	10	39
	Total	73	73	73	73	73	365
M44	Var	58	49	50	49	52	258
	Yok	15	24	23	24	21	107
	Total	73	73	73	73	73	365
M45	Var	9	12	13	13	12	59
	Yok	64	61	60	60	61	306
	Total	73	73	73	73	73	365
M46	Var	6	12	10	11	9	48
	Yok	67	61	63	62	64	317
	Total	73	73	73	73	73	365

Tablo 9’da çocukların resimlerine yansıyan duygusal tiplerin içerik/anlatımsallık alt alanına göre dağılım verilmiştir. Buna göre, çizilen insan figürlerinde duygu durumuna göre bir fark olmaksızın çocukların çok az bir kısmının (n:2, n: 3, n: 0, n: 0, n: 2) figüre hareketlilik verdiği (M32), yarısının (n: 36, n:37, n:36, n: 36, n:36), insan figürü çizimlerinde cinsiyet farklılığını gösterdiği (M33) saptanmıştır.

Tablo 9’a göre çocukların yaptıkları insan figürü çizimlerinde yetişkin kadın çizme durumu (M34), yetişkin erkek çizme durumu (M35), kız çocuğu çizme durumu (M36) erkek çocuğu çizme durumu (M37) incelendiğinde, duygu durumuna göre bir fark olmaksızın çocukların çoğunluğunun yetişkin kadın (n: 22, n:24, n:24, n: 18, n:16) ve yetişkin erkek (n: 20, n:19, n: 14, n: 21, n: 14) çizdikleri görülmektedir.

Tablo 9’da çocukların çizdikleri insan figüründe mutluluk duygusunu yansıtır (M38) durumu incelendiğinde, çocukların tamamına yakınının (n: 71) mutlu bir insan resmi çiziminde ve herhangi bir duygu durumunun karakterize edilmediği nötr bir insan resmi çiziminde (n: 66) mutluluk duygusunu yansıttıkları; mutsuzluk duygusunu yansıttıkları resimleri incelendiğinde (M39), çoğunluğunun (n:69) mutsuzluk duygusunu yansıttıkları; öfke/kızgınlık duygusunu yansıttıkları resimleri incelendiğinde (M40), büyük bir kısmının (n:60) öfke/kızgınlık duygusunu yansıttıkları; korku duygusunu yansıttıkları resimleri incelendiğinde (M41), çoğunluğunun (n:62) korku duygusunu yansıttıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 9’a göre çocukların çizdikleri insan figüründe detaya yer verme (M42) durumu incelendiğinde yarısından fazlasının (n: 49, n:40, n:45, n: 44, n:48) çizdikleri insan figüründe duygu durumuna göre bir fark olmaksızın detaya yer verdikleri görülmektedir.

Tablo 9 incelendiğinde çocukların çizdikleri insan figüründe durumu/duyguyu anlaşılır şekilde ifade etme (M43) durumu incelendiğinde, çocukların büyük kısmının (n:67, n:69, n:69, n: 58, n:63) çeşitli duygu durumlarını yansıttıkları resimlerde duygu durumuna göre bir fark olmaksızın durumu/duyguyu anlaşılır şekilde ifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca çocukların çok büyük bir kısmı (n: 58, n: 49, n: 50, n: 49, n:52) insan figüründe duygu durumuna göre bir fark olmaksızın aileden birini çizmeyi tercih ettikleri (M44) görülmektedir.

Çocuklar genellikle dört yaşından itibaren öğrenme ve konuşabilme yetisine paralel olarak tanımlanabilecek nitelikte çizimler gerçekleştirebilirler. Ancak bu çizimlerin kesin olarak ne oldukları konusunda net bir düşünceye sahip olmak oldukça güçtür (Artut, 2002). Ancak beş yaşlarında, insanlar, evler ya da ağaçlar tanınmaya başlanır; çocuk altı yaşına geldiğinde de biçimler ve şekiller konulu olmaya başlar. Yapılmakta olan resmin türünü belirleyecek türlü öğeler ortaya çıkar (Yavuzer, 2011, s.41).

Çocuklar dört-altı yaş arasında (Paktuna-Keskin, 2012, s. 28; Anning ve Ring ,2004, s.23).

- Kâğıt üzerinde boşlukta yüzüyormuş gibi görünen şekiller ve figürler çizerler.
- Kollar, ayaklar, eller, burun delikleri, parmaklar, kaşlar gibi daha detaylı figürler çizerler.
- Daha yüksek ve alçak göstermek için kâğıttaki boşluğu bölerler.
- Karaya oturmuş figürler çizerler ve yeryüzü ve gökyüzünü göstermek için çizgiler kullanırlar.
- Uzaktaki figürleri daha uzakta olduğunu belirtmek için daha küçük yaparak derinliği gösterir.
- Beş yaştan sonra resimlerde cinsiyet seçimi başlar, kızlar genellikle kız, erkekler ise genellikle erkek figür çizerler.
- Çizimlerinde önceki yaşlara göre daha fazla ayrıntı yer verirler. Örnek olarak; binalarda pencere, kapı ve baca vs.
- Çizimlerinde betimleyici özelliklere daha çok yer verirler.

İnan (2006), araştırmasında, ana sınıfı çocuklarının duygu ve düşüncelerini ifade etmelerinde yaptıkları resimlerin önemi incelemiştir. Araştırma sonucunda çocukların duygu ve düşüncelerini ifade etmekte, resimleri kullanabildikleri bulunmuştur. Çocuğa “Korku resmi yapınız” denildiğinde, korktuğu şeylerin resimlerini yaptığı. “Ailenizin resmini çiziniz” denildiğinde aile bireyleri ile olan iletişimini, aile bireyleriyle ilgili duygu ve düşüncelerini aktarabildiklerini bulmuştur.

Artut ve Yurtal (2008), araştırmalarında, çocukların şiddeti algılayış ve resimle nasıl ifade ettiklerini incelemiştir. Araştırma sonucunda, çocukların resimlerinde genellikle aile içi şiddeti daha fazla yansıttıkları görülmüştür. Bu bulguyu sırasıyla genel kavga-tartışma,

kapkaç, çete, savaş ve töre gibi konulardaki şiddet olayları izlemiştir. Resimlerin genelinde şiddeti uygulayan kişiler erkek olarak çizilmiştir. Kadınlar ve çocuklar en fazla şiddete uğrayan kişiler olarak resmedilmiştir. Fiziksel zarar vermeye yönelik şiddet yönteminin daha fazla ifade edildiği görülmüştür. Çalışmada çizilen resimler çocukların çevrelerinde gelişen şiddet olaylarının farkında olduğunu göstermektedir.

Tablo 9 incelendiğinde, çocukların çeşitli duygu durumlarını yansıttıkları resimlerde duygu durumuna göre bir fark olmaksızın çizdikleri insan figürlerinde cinsiyet farklılıklarını yansıttıkları görülmüştür. Çocuklar beş yaşlarında karşı cinsi fark ederler ve karşı cins merak konusu olur. Bu yaşlarda cinsel kimlik adına atılan ilk adımlar çocukların resimlerine de yansımaktadır. Araştırmada cinsiyet farklılıklarının çizilen insan figürüne yansıtılması ve çizilen insan figürlerinde detaya yer verilmesi gelişimsel olarak beklenen bir sonuç olmakla birlikte farklı duygu durumlarına göre çizilen insan figürlerinde cinsiyet farkı yönünde bir tercihte bulunmadıkları söylenebilir.

Tablo 9'a göre, çocukların çok büyük bir kısmı çeşitli duygu durumlarını yansıttıkları insan figürü çizimlerinde Artut ve Yurtal'ın (2008) araştırmasında olduğu gibi çoğunlukla aileden birini çizmeyi tercih etmişlerdir. Ayrıca çizilen figürlerde yetişkin kadın ve yetişkin erkek çizilme oranı daha yüksek olmakla birlikte yetişkin kadın ve yetişkin erkek çizilme oranı birbirine yakındır. Bu durumda çocuklar çizdikleri insan figüründe genellikle anne ve babalarını çizdikleri söylenebilir.

Tablo 9'da çocukların tamamına yakını çeşitli duygu durumlarını yansıttıkları resimlerde durumu/duyguyu anlaşılır şekilde ifade ettikleri görülmektedir. Bu sonuç çocukların hissettikleri duyguları ifade etmek için resmi kullanabilecekleri görüşüyle İnan (2006) örtüşmektedir.

Öneriler

60-72 Aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansımalarını incelemek amacıyla yapılan araştırmanın sonucunda çocukların; tamamına yakınının değişik özellikteki renkleri tercih ettikleri ve benzer çizgisel özellik gösterdikleri, yarısından fazlasının kızgın ve korkmuş bir insan resmi çiziminde insan figürünü uzun çizdikleri, herhangi bir duygu durumunun karakterize edilmediği (nötr duygu) bir insan resmi çiziminde ise insan figürünü kısa çizdikleri, tüm duygu durumlarında genellikle kağıdın alt kısmını ve kağıdın sol tarafını kullandıkları, duygu durumuna göre bir fark olmaksızın çizilen insan figürlerinde cinsiyet farklılıklarını yansıttıkları, detaya yer verdikleri, durumu/duyguyu anlaşılır şekilde ifade ettikleri, çoğunlukla aileden birini çizdikleri ve çocukların çok az bir kısmının çizilen insan figüründe harekete yer verdiği tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçları doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur;

- 60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansımalarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” nun etkililiğini test etmek için pilot okullar seçilerek, daha geniş çalışma grubuyla araştırma yapılabilir.
- 60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansımalarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” farklı sosyo kültürel düzeydeki çocukların devam ettiği okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanabilir ve elde edilen verilerle karşılaştırmalar yapılabilir.
- 60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansımalarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” farklı sosya kültürel özelliklere sahip ülkelerdeki çocukların devam ettiği okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanabilir ve elde edilen verilerle karşılaştırmalar yapılabilir.
- 60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansımalarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini

Değerlendirme Formu” daha önce okul öncesi eğitim almamış çocuklara uygulanabilir ve elde edilen verilerle karşılaştırmalar yapılabilir.

- 60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansıması, araştırmaya çocuğun istediği tek bir rengi kullanma sınırlaması getirilerek uygulanabilir ve elde edilen verilerle karşılaştırmalar yapılabilir.
- 60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansıması, araştırmada A4 kağıdının yönü dikey olarak kullanılabilir ve elde edilen verilerle karşılaştırmalar yapılabilir.
- Aynı araştırma boylamsal olarak, aynı çalışma grubu üzerinde farklı yaş ve eğitim kademelerinde yapılabilir.
- Resimler duygu, düşünce, davranış, gelişim özellikleri yönünden çocuğu tanıma yardımcı araç olarak kullanılabilir ve öğretmenler ile aileler bu yönde bilgilendirilebilir.
- Çocukların dikkat çeken resimleri portfolyolarına eklenerek çocuk hakkında bilgi edinilebilir.
- “60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu” Okul öncesi dönemde, çizgisel gelişim becerilerini değerlendirecek yeni ölçme araçlarının geliştirilmesinde temel oluşturabilir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, B., & Baran, G. (2010). 60-72 Aylık Çocukların Okula İlişkin Algılarının Resim Yoluyla İncelenmesi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 11-13, 283-289.
- Alakus, A. O. (2004). Çocugun Sanatsal Gelism Süreci. *Eurasian Journal of Educational Research*, (14), 33-40. 16 Ekim 2013 tarihinde <http://www.ejer.com.tr/0DOWNLOAD/pdfler/tr/850398828.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Altınköprü, T. (1980). *Şahsiyet Analizi: Kişiliğin Yapısı ve Yorumu*. İstanbul: Altınköprü.
- Anning, A., Ring, K. (2004). *Making Sense of Children's Drawings*. ABD: McGraw.
- Arnheim, R. (1992). *To The Rescue Of Art* . Berkeley: University of California Press. 02 Temmuz 2014 tarihinde <file:///C:/Users/sony/Desktop/tez%2002..07.2014/arnheim%20kitap.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Artut, K. (2002). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Artut, K. (2004). *Okul Öncesinde Resim Eğitimi*. Ankara: Anı.
- Artut, K., Yurtal, F. (2008). Çocukların Şiddeti Algılama Biçimlerinin Çizdikleri Resimlerine Yansımaları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 15 (3), 149-155.
- Bahçıvan-Saydam, R. (2004). Çocuk Çizimlerinin Klinik Değerlendirmedeki Yeri. *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 1 (1-2), 111-124.
- Batı, D. (2012). *Çocuk Resimleri Ve Onların İç Dünyalarının Resimlerine Yansıması*. Yüksek lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bayraktar, N., Görür-Tamer, N., Tekel, A., Gürer, N., Kızıldaş- Ceylan, A. & Armatlı-Koroğlu, B. (2012). *Görsel Eğitimde Yaratıcılık ve Temel Tasarım*. Ankara: Nobel.
- Berger, J. (2007). *Görme Biçimleri* (Y. Salman, Çev.). İstanbul: Metis.
- Beytut,D., Bolışık, B., Solak,U. & Seyfioğlu, U. (2009). Çocuklarda Hastaneye Yatma Etkilerinin Projektif Yöntem Olan Resim Çizme Yoluyla İncelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*. 3, 35-44. 16 Ekim 2013 tarihinde <http://hemsireliknew.maltepe.edu.tr/dergiler/cilt2sayi3/cilt2sayi3/35-44.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Bigalı, Ş. (1999). *Resim Sanatı*. Ankara: Minpa.
- Bostancı, F. (2006). *Çocuk Resmini Konu, Çizgi, Şekil Ve Renk Açısından Değerlendirme*. Yüksek lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Burkitt, E., Barrett, M., & Davis, A. (2009). Effects Of Different Emotion Terms On The Size And Colour Of Children's Drawings. *International Journal of Art Therapy*, 14(2), 74-84. 23 Ağustos tarihinde http://epubs.surrey.ac.uk/2566/1/IJAT_Burkitt_et_al_%282009%29_Barret_journalarticle-embargo.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Burkitt, E. Watling, D. & Murray, L. (2011). Children's Drawings Of Significant Figures For A Peer Or An Adult Audience. *Infant and Child Development*, 20, 466-473. 23 Eylül 2013 tarihinde <http://eds.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=12&sid=8e310bb4-b422-4135-b15f-0af4c15a4aa5%40sessionmgr4002&hid=4110> sayfasından erişilmiştir.
- Burkitt, E., & Barrett, M. (2011). The Effects Of Different Drawing Materials On Children's Drawings Of Positive And Negative Human Figures. *Educational Psychology: An International Journal of Experimental Educational Psychology*, 31(4), 459-479. 21 Ağustos 2013 tarihinde http://www.tandfonline.com/toc/cedp20/31/4#.U7Um4v1_spo sayfasından erişilmiştir.
- Burkitt, E., & Newell, T. (2005). Effects Of Human Figure Type On Children's Use Of Colour To Depict Sadness And Happiness. *International Journal of Art Therapy*. 10 (1), 15-22. 7 Eylül 2013 tarihinde <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/17454830500136143> sayfasından erişilmiştir.
- Burkitt, E., Barrett, M., & Davis, A. (2004). The Effect Of Affective Characterisations On The Use Of Size And Colour In Drawings Produced By Children In The Absence Of A Model. *Educational Psychology*. 24, 315-343. 7 Eylül 2013 tarihinde <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/0144341042000211670> sayfasından erişilmiştir.
- Buyurgan, S., & Buyurgan, U. (2007). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi "Eğitimin Her Kademesine Yönelik Yöntem Ve Tekniklerle"*. Ankara: Pegem A.
- Büyükekiz, M. (2008). The Difference In Art Practising Between Those Who Receive Preprimary School Education And Those Who Do Not. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 391-404.
- Büyükkarabacak, O. (2008). *Çocuk Resimlerinde İmgelerin Yeri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012) *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cox, M. (1992). *Children's Drawings*. London: Penguin Group.
- Çankırılı, A. (2012). *Çocuk Resimlerinin Dili*. İstanbul: Zafer.
- Dağlıoğlu, E. (2011). A Comparative Study Of Teacher Figures In 5 To 7 Year-Old Children's Drawings. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 144-157.

- Dağlıoğlu, E., & Deniz, Ü. (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İnsan Figürü Çizimlerinin Gelişimsel Açidan Cinsiyete Göre İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 16-30. 15 Ekim 2014 <http://www.esosder.org/dergi/35016-030.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Dawson-Saunders, B. & Trapp, R. (1994). *Basic & Clinical Biostatistics*. Norwalk: Appleton and Lange.
- Di Leo, J. H. (1983). *Interpreting Children's Drawin*. New York: Brunner/Mazel.
- Drosinos, K. (2006). *Color Selection In Object Drawings Of Young Children*. Unpublished Master Dissertation, University of Maryland, USA. 25 Eylül tarihinde <http://drum.lib.umd.edu/bitstream/1903/3381/1/umi-umd-3191.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Duman, G. (2006). *Çocuğun Zihinsel Gelişimi Ve Sanatsal Gelişimi Arasındaki İlg*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Durualp, E., Çiçenoğlu, S., Mümüneoğlu, S., Kalkanlı, G. & Altuntaş, Z. (2012). Hataneye Yatmış Olan Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Yaptıkları Resimlerin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 249-260.
- Ehrlen, K. (2009). Drawings As Representations Of Children's Conceptions. *International Journal Of Science Education*, 31(1), 41-57. 7 Eylül 2013 tarihinde <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09500690701630455> sayfasından erişilmiştir.
- Eroğlu, Ö. (2006). *Resim Sanatı Sözlüğü*. İstanbul: Nelli Sanat Evi.
- Gall, M. D., Borg, W. R. & Gall, J. P. (1996). *Educational Research an Introduction*. USA: Longman.
- Golomb, C., D. Farmer. (1983). Children's Graphic Planning Strategies And Early Principles Of Spatial Organization İn Drawing. *Studies İn Art Education*. 24(2), 86-100. 23 Mart 2014 tarihinde <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1319564?uid=44837&uid=3739192&uid=2129&uid=2134&uid=5909400&uid=2&uid=70&uid=3&uid=67&uid=62&uid=24703&sid=21104245632007> sayfasından erişilmiştir.
- Golomg, C. (2004). *The Child's Creation of a Pictorial World*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gürtuna, S. (2007). *Çocuk ve Sanat Eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Güvenç, E. (2005). *İlköğretim Birinci Basamağı Çocuk Resimlerinde Renk Kullanımında Okul, Aile Ve Kültürel Etkilerin Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- İnan, B. (2006). *Ana Sınıfı Çocuklarının Duygu Ve Düşüncelerini İfade Etmelerinde Çocuk Resimlerinin Önemi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Kanııcıoğlu, A. (2009). *Cinsiyet Farklılıklarının Çocuk Resmine Yansıması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karaman, Y. (2011). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Yaptıkları Resimlerde Oyuncak Çizimlerinin İncelenmesi. *Çukur Ova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), 277-296. 15 2013 tarihinde <http://sosyalbilimler.cukurova.edu.tr/dergi.asp?dosya=846> sayfasından erişilmiştir.
- Kehnemuyi, Z. (2001). *Çocuğun Görsel Sanatlar Eğitimi*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Kellogg, R. & O'dell, S. (1967). *The Psychology of Children's Art*. New York: Random House.
- Keser, N. (2005). *Sanat Sözlüğü*. İstanbul: Ütopya.
- Keskinok, K. (2001). *Sanat Eğitimi Aşamalı Yöntem*. Ankara: Sanat Yapım.
- Kındap, Y. & Sayıl, M. (2005). Çocuk Çizimlerinde Temsil Ve İfade: Doğrusal Ve Doğrusal Olmayan Gelişim. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20 (56), 25-39.
- Kırıçoğlu, O. T. (2002). *Sanatta Eğitim*. Ankara: Pegem A.
- Klepsch, M., Logie, L. (1982). *Children Draw and Tell*. Newyorg: Brunner/Mazel.
- Köse, N. (2009). *7-13 Yaş Çocuklarının Duygusal Zeka Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Lasky, L. & Bergerson, M. R. (1995). *Art Basic For Young Children*. Amerika: Naeyc.
- Lawshe, C. H. (1975). A Quantitative Approach To Content Validity. *Personnel Psychology*, 28, 563-575.
- Malchiodi, A. C. (2005). *Çocukların Resimlerini Anlamak* (T. Yurtbay, Çev.). İstanbul: Epsilon.
- McMillan, J. H. (2000). *Educational Research: Fundamentals Fort the Consumer*. New York: Longman.
- MEB. (1997). *Resim-İş Öğretmen Kılavuzu İlköğretim I. Kademe*. İstanbul: MEB.
- Misailidi, P., Bonoti, F. (2008). Emotion İn Children's Art: Do Young Children Understand The Emotions Expressed İn Other Children's Drawings?. *Journal of Early Childhood Research*, 6 (2), 189-200. 28 Ekim 2013 tarihinde <http://ecr.sagepub.com/content/6/2/189.full.pdf+html> sayfasından erişilmiştir.
- Misailidi, P., Bonoti, F. (2008). Emotion İn Children's Art: Do Young Children Understand The Emotions Expressed İn Other Children's Drawings?. *Journal of Early Childhood Research*, 6 (2), 189-200. 28 Ekim 2013 tarihinde <http://ecr.sagepub.com/content/6/2/189.full.pdf+html> sayfasından erişilmiştir.

- Öner- Küçükşen, F. (2010). *İlköğretim Öğrencilerinin Resimlerinde Renk Ve Duygu İlişkisi Ve Kırmızının Öğrencilerde Yaratığı Kavramsal Ve Simgesel Çağrışımlar*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öveç, Ö. (2012). *Okul Öncesi Eğitim Alan 6 Yaş Çocuklarının Bazı Duyguları (Sevgi, Korku, Mutluluk, Üzüntü) Resmetmelerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özsoy, V.(Eds.). (2005). *İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Varan.
- Öztürk, Ş. (1994). *Duyuşsal Alanın Bir Objektivasyon Olarak Çocuk Resimlerine Yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Paktuna-Keskin, S. (2012). *Çocuk Çizgilerindeki Giz-Çöp Çocuk*. İstanbul: Boyut.
- San, İ. (1979). *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık*. Ankara: İş Bankası.
- Schirmacher, R. (2006). *Art and Creative Development for Young Children*. ABD: Thomson Learning.
- Serin, A. Y. (2003). Bir İletişim Aracı Olarak Çocuk Resimleri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 28 (302) , 17-23.
- Sezer, H. (2001). *İlköğretimde Resim-İş Eğitimi*. Ankara: MEB.
- Sözen, M., & Tanyeli, U. (2005). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Striker, S. (2005). *Çocukların Resimlerini Anlamak* (A. Akın, Çev.). İstanbul: Epsilon.
- Süitor, G. (2006). *Temel Sanat Eğitimi*. İstanbul: Tıglat.
- Tekin, J. (2012). *Okul Öncesi Eğitim Almış Ve Almamış 1. Sınıf Çocuklarının Yaptıkları Resimleri İle Öğretmen Algılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Veneziano L. and Hooper J. (1997). A Method For Quantifying Content Validity Of Health-Related Questionnaires. *American Journal of Health Behavior*, 21(1), 67-70. 14.01.2014 tarihinde <http://eds.a.ebscohost.com/eds/results?sid=90c56d8c-e79f-4dae-a31f-75998fe65c05%40sessionmgr4002&vid=2&hid=4103&bquery=JN+%22American+Journal+of+Health+Behavior%22+AND+DT+19970101&bdata=Jmxhbm9dHImdHlwZT0wJnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d>. Sayfasından erişilmiştir.
- Wales, R. (1992). Children's Pictures. Robert Grieve & Martin Hughes (Eds.). (1992). *Understanding Children*, (s. 140). Cambridge: Basil Blackwell.
- Yavuzer, H. (2011). *Resimleriyle Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım-Doğru, S., Turcan, A., Arslan, E., & Doğru, S. (2006). Çocukların Resimlerindeki Aileyi Tanılama Durumlarının Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 223-235.
- Yılmaz, M., (2007). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar*. Ankara: Gündüz.
- Yolcu, E. (2004). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel.

EKLER

Ek 1. Genel Bilgi Formu

GENEL BİLGİ FORMU

1. Genel resim no:
2. Resim no: () 1 () 2 () 3 () 4 () 5
3. Çocuğun Adı ve Soyadı:
4. Çocuğun Cinsiyeti:
5. Çocuğun yaşı (Ay) :
6. Daha önce okul öncesi eğitimi kurumuna gitmiştir.
() Evet () Hayır
7. Daha önceden aldığı okul öncesi eğitimi kurumuna kaç yıl devam etmiştir. (.....)
8. Kardeş sayısı. (.....)
9. Doğum sırası (Kaçınıcı çocuk olduğu). (.....)

Ek 2a İzin Belgesi

T.C.
ÇANKIRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı :47597406-773-
Konu : İzin

003296

13 03 2013

VALİLİK MAKAMINA

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Afife ÖZKAN' ın " 60-72 Aylık Çocukların Resimlerine Duygusal Tiplerinin Yansıması " isimli tezi yapmak istemesi ile ilgili 20.02.2013 tarihli ve 80287700-302.08.01-945 sayılı yazıları ekte sunulmuştur.

Ekli yazı gereğince yukarıda belirtilen konuyu Yüksek Lisans Öğrencisi Afife ÖZKAN'ın aşağıda belirtilen okullarda uygulaması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Yaşar PETEK
İl Millî Eğitim Müdürü.

OLUR

13/03/2013

Ahmet ATILKAN

Vali a.

Vali Yardımcısı

Ahmet Talat Onay Anaokulu
Şehit Uğur Hiçyılmaz Anaokulu
Vilayetler Hizmet Birliği Anaokulu
Hüsniye-Ahmet Akpınar Anaokulu

Adres : Cumhuriyet Mh. Park Sk. Hükümet Konağı Çankırı
Ayrıntılı bilgi için irtibat : Temel Eğitim
Telefon : (0376) 213 15 36 (113) Fax: (0376) 213 10 16
E-mail : cankimem@meb.gov.tr
İnternet : http://cankiri.meb.gov.tr

<http://www.egitimdestek.meb.gov.tr> - <http://www.bilgisayarliegitedestek.org>

Ek 2b İzin Belgesi

TUTANAK

Araştırma,Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri ile ilgili 04.03.2013 tarihli ve 47597406-371-2862 sayılı Valilik oluru gereği toplanan komisyonumuz Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Afife ÖZKAN'ın ilimiz anaokullarında "60-72 Aylık Çocukların Resimlerine Duygusal Tiplemelerinin Yansıması " konulu tez çalışması dosyası incelenmiş olup, belirtilen konu hakkında tez yapmasında bir sakınca bulunmamıştır.

İş bu tutanak tarafımızdan imza altına alınmıştır. 12/03/2012

Hüseyin ÇAKIR
Şube Müdürü

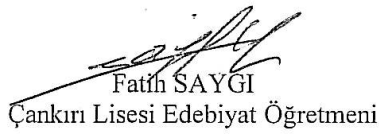
EML İngilizce Öğretmeni

Mustafa YILMAZ
Ş.Uğur Hıçyalı Zihinsel Eng.i
Sınıf Öğretmeni

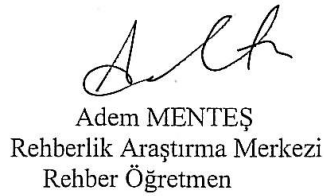
Mustafa GÜMÜŞ
Öğretmen Evi Müdürü(Din Kül. Öğrt.)

Fatih SAYGI
Çankırı Lisesi Edebiyat Öğretmeni

S.Feyza BİLGİÇ
MKE Tophane Ortaokulu Matematik
Öğretmeni

Adem MENTEŞ
Rehberlik Araştırma Merkezi
Rehber Öğretmen

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SAYI : 80287700-302.08.01/945
KONU : İzin

ANKARA
20.02.2013

ÇANKIRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğüne

Enstitümüz İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Afife ÖZKAN, Doç. Dr. Adalet KANDIR' ın danışmanlığında yürüttüğü "60-72 Aylık Çocukların Resimlerine Duygusal Tiplemelerinin Yansıması" isimli tezi ile ilgili olarak Çankırı İli Merkez İlçesinde bulunan ekli dilekçesinde belirttiği anaokullarında haftada 1 gün, toplam 5 hafta süresince resim çalışması yapmak istemektedir.

İlgili öğrenciye müsaade edilmesi hususunda gereğini bilgilerinize saygılarımla arz/rica ederim.

Prof. Dr. Musa YILDIZ
Enstitü Müdürü

EKLER

- 1-Dilekçe
- 2-Okulların Listesi
- 3-Tez önerisi
- 4-Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ek 3. 60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu İle İlgili Görüşleri Alınan
Uzmanların Listesi

**60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN RESİMLERİNİ DEĞERLENDİRME FORMU İLE
İLGİLİ GÖRÜŞLERİ ALINAN UZMANLARIN LİSTESİ**

SIRA NO	UZMANLAR	ÜNİVERSİTE
1.	Prof. Dr. Adalet KANDIR	Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı
2.	Doç. Dr. Meliha YILMAZ	Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı
3.	Doç. Dr. Ayşegül TÜRK	Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Görsel Sanatlar ve Tasarımı Anabilim Dalı
4.	Doç. Dr. Özlem ALP	Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Görsel Sanatlar ve Tasarımı Anabilim Dalı
5.	Doç. Dr. Cem Oktay GÜZELLER	Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ölçme Değerlendirme Anabilim Dalı
6.	Doç. Dr. Münevver CAN YAŞAR	Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı
7.	Dr. Elçin YAZICI	Okul Öncesi Öğretmeni

Ek 4. 60-72 Aylık Çocukların Resimlerini Değerlendirme Formu Puanlayıcı Güvenirliği

60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN RESİMLERİNİ DEĞERLENDİRME FORMU
PUANLAYICI GÜVENİRLİĞİ

		Değerlendimeci A		Değerlendirmeci B		
		n	%	n	%	
M1	Var	3	4,1	3	4,1	0,0
	Yok	70	95,9	70	95,9	0,0
M2	Var	70	95,9	70	95,9	0,0
	Yok	3	4,1	3	4,1	0,0
M3	Var	29	39,7	29	39,7	0,0
	Yok	44	60,3	44	60,3	0,0
M4	Var	58	79,5	58	79,5	0,0
	Yok	15	20,5	15	20,5	0,0
M5	Var	52	71,2	52	71,2	0,0
	Yok	21	28,8	21	28,8	0,0
M6	Var	56	76,7	57	78,1	1,0
	Yok	17	23,3	16	21,9	1,0
M7	Var	54	74,0	54	74,0	0,0
	Yok	19	26,0	19	26,0	0,0
M8	Var	60	82,2	60	82,2	0,0
	Yok	13	17,8	13	17,8	0,0
M9	Var	64	87,7	64	87,7	0,0
	Yok	9	12,3	9	12,3	0,0
M10	Var	59	80,8	59	80,8	0,0
	Yok	14	19,2	14	19,2	0,0
M11	Var	1	1,4	2	2,7	1,0
	Yok	72	98,6	71	97,3	1,0
M12	Var	72	98,6	71	97,3	1,0
	Yok	1	1,4	2	2,7	1,0
M13	Var	71	97,3	71	97,3	0,0
	Yok	2	2,7	2	2,7	0,0
M14	Yok	29	39,7	29	39,7	0,0
	Yok	44	60,3	44	60,3	0,0
M15	Var	67	91,8	68	93,2	1,0
	Yok	6	8,2	5	6,8	1,0
M16	Var	6	8,2	5	6,8	1,0
	Yok	67	91,8	68	93,2	1,0
M17	Var	10	13,7	10	13,7	0,0
	Yok	63	86,3	63	86,3	0,0
M18	Var	18	24,7	18	24,7	0,0
	Yok	55	75,3	55	75,3	0,0
M19	Var	6	8,2	6	8,2	0,0
	Yok	67	91,8	67	91,8	0,0
M20	Var	33	45,2	33	45,2	0,0
	Yok	40	54,8	40	54,8	0,0
M21	Var	11	15,1	11	15,1	0,0
	Yok	62	84,9	62	84,9	0,0
M22	Var	24	32,9	24	32,9	0,0
	Yok	49	67,1	49	67,1	0,0

M23	Var	6	8,2	6	8,2	0,0
	Yok	67	91,8	67	91,8	0,0
M24	Var	1	1,4	1	1,4	0,0
	Yok	72	98,6	72	98,6	0,0
M25	Var	5	6,8	5	6,8	0,0
	Yok	68	93,2	68	93,2	0,0
M26	Var	3	4,1	3	4,1	0,0
	Yok	70	95,9	70	95,9	0,0
M27	Var	7	9,6	7	9,6	0,0
	Yok	66	90,4	66	90,4	0,0
M28	Var	14	19,2	14	19,2	0,0
	Yok	59	80,8	59	80,8	0,0
M29	Var	20	27,4	20	27,4	0,0
	Yok	53	72,6	53	72,6	0,0
M30	Var	2	2,7	2	2,7	0,0
	Yok	71	97,3	71	97,3	0,0
M31	Var	15	20,5	15	20,5	0,0
	Yok	58	79,5	58	79,5	0,0
M32	Var	3	4,1	3	4,1	0,0
	Yok	70	95,9	70	95,9	0,0
M33	Var	37	50,7	39	53,4	2,0
	Yok	36	49,3	34	46,6	2,0
M34	Var	24	32,9	24	32,9	0,0
	Yok	49	67,1	49	67,1	0,0
M35	Var	19	26,0	19	26,0	0,0
	Yok	54	74,0	54	74,0	0,0
M36	Var	14	19,2	14	19,2	0,0
	Yok	59	80,8	59	80,8	0,0
M37	Var	16	21,9	16	21,9	0,0
	Yok	57	78,1	57	78,1	0,0
M38	Var	71	97,3	71	97,3	0,0
	Yok	2	2,7	2	2,7	0,0
M39	Var	0	0,0	0	0,0	0,0
	Yok	73	100,0	73	100,0	0,0
M40	Var	0	0,0	0	0,0	0,0
	Yok	73	100,0	73	100,0	0,0
M41	Var	0	0,0	0	0,0	0,0
	Yok	73	100,0	73	100,0	0,0
M42	Var	40	54,8	40	54,8	0,0
	Yok	33	45,2	33	45,2	0,0
M43	Var	69	94,5	70	95,9	1,0
	Yok	4	5,5	3	4,1	1,0
M44	Var	49	67,1	49	67,1	0,0
	Yok	24	32,9	24	32,9	0,0
M45	Var	12	16,4	13	17,8	1,0
	Yok	61	83,6	60	82,2	1,0
M46	Var	12	16,4	12	16,4	0,0
	Yok	61	83,6	61	83,6	0,0
M1	Var	4	5,5	4	5,5	0,0
	Yok	69	94,5	69	94,5	0,0
M2	Var	70	95,9	70	95,9	0,0
	Yok	3	4,1	3	4,1	0,0
M3	Var	31	42,5	31	42,5	0,0
	Yok	42	57,5	42	57,5	0,0
M4	Var	61	83,6	61	83,6	0,0
	Yok	12	16,4	12	16,4	0,0

M5	Var	47	64,4	47	64,4	0,0
	Yok	26	35,6	26	35,6	0,0
M6	Var	51	69,9	51	69,9	0,0
	Yok	22	30,1	22	30,1	0,0
M7	Var	57	78,1	56	76,7	1,0
	Yok	16	21,9	17	23,3	1,0
M8	Var	58	79,5	58	79,5	0,0
	Yok	15	20,5	15	20,5	0,0
M9	Var	65	89,0	66	90,4	1,0
	Yok	8	11,0	7	9,6	1,0
M10	Var	57	78,1	57	78,1	0,0
	Yok	16	21,9	16	21,9	0,0
M11	Var	3	4,1	3	4,1	0,0
	Yok	70	95,9	70	95,9	0,0
M12	Var	70	95,9	69	94,5	1,0
	Yok	3	4,1	4	5,5	1,0
M13	Var	72	98,6	72	98,6	0,0
	Yok	1	1,4	1	1,4	0,0
M14	Var	19	26,0	19	26,0	0,0
	Yok	54	74,0	54	74,0	0,0
M15	Var	68	93,2	67	91,8	1,0
	Yok	5	6,8	6	8,2	1,0
M16	Var	5	6,8	6	8,2	1,0
	Yok	68	93,2	67	91,8	1,0
M17	Var	12	16,4	12	16,4	0,0
	Yok	61	83,6	61	83,6	0,0
M18	Var	15	20,5	15	20,5	0,0
	Yok	58	79,5	58	79,5	0,0
M19	Var	2	2,7	2	2,7	0,0
	Yok	71	97,3	71	97,3	0,0
M20	Var	34	46,6	34	46,6	0,0
	Yok	39	53,4	39	53,4	0,0
M21	Var	7	9,6	7	9,6	0,0
	Yok	66	90,4	66	90,4	0,0
M22	Var	22	30,1	22	30,1	0,0
	Yok	51	69,9	51	69,9	0,0
M23	Var	2	2,7	2	2,7	0,0
	Yok	71	97,3	71	97,3	0,0
M24	Var	2	2,7	2	2,7	0,0
	Yok	71	97,3	71	97,3	0,0
M25	Var	3	4,1	3	4,1	0,0
	Yok	70	95,9	70	95,9	0,0
M26	Var	1	1,4	1	1,4	0,0
	Yok	72	98,6	72	98,6	0,0
M27	Var	10	13,7	10	13,7	0,0
	Yok	63	86,3	63	86,3	0,0
M28	Var	12	16,4	12	16,4	0,0
	Yok	61	83,6	61	83,6	0,0
M29	Var	22	30,1	22	30,1	0,0
	Yok	51	69,9	51	69,9	0,0
M30	Var	0	0,0	0	0,0	0,0
	Yok	73	100,0	73	100,0	0,0
M31	Var	22	30,1	22	30,1	0,0
	Yok	51	69,9	51	69,9	0,0

M32	Var	0	0,0	0	0,0	0,0
	Yok	73	100,0	73	100,0	0,0
M33	Var	36	49,3	39	53,4	3,0
	Yok	37	50,7	34	46,6	3,0
M34	Var	24	32,9	24	32,9	0,0
	Yok	49	67,1	49	67,1	0,0
M35	Var	14	19,2	14	19,2	0,0
	Yok	59	80,8	59	80,8	0,0
M36	Var	15	20,5	15	20,5	0,0
	Yok	58	79,5	58	79,5	0,0
M37	Var	20	27,4	20	27,4	0,0
	Yok	53	72,6	53	72,6	0,0
M38	Var	0	0,0	0	0,0	0,0
	Yok	73	100,0	73	100,0	0,0
M39	Var	69	94,5	69	94,5	0,0
	Yok	4	5,5	4	5,5	0,0
M40	Var	0	0,0	0	0,0	0,0
	Yok	73	100,0	73	100,0	0,0
M41	Var	1	1,4	1	1,4	0,0
	Yok	72	98,6	72	98,6	0,0
M42	Var	45	61,6	46	63,0	1,0
	Yok	28	38,4	27	37,0	1,0
M43	Var	69	94,5	69	94,5	0,0
	Yok	4	5,5	4	5,5	0,0
M44	Var	50	68,5	50	68,5	0,0
	Yok	23	31,5	23	31,5	0,0
M45	Var	13	17,8	12	16,4	1,0
	Yok	60	82,2	61	83,6	1,0
M46	Var	10	13,7	10	13,7	0,0
	Yok	63	86,3	63	86,3	0,0
M1	Var	0	0,0	0	0,0	0,0
	Yok	73	100,0	73	100,0	0,0
M2	Var	73	100,0	73	100,0	0,0
	Yok	0	0,0	0	0,0	0,0
M3	Var	29	39,7	29	39,7	0,0
	Yok	44	60,3	44	60,3	0,0
M4	Var	59	80,8	59	80,8	0,0
	Yok	14	19,2	14	19,2	0,0
M5	Var	58	79,5	58	79,5	0,0
	Yok	15	20,5	15	20,5	0,0
M6	Var	52	71,2	52	71,2	0,0
	Yok	21	28,8	21	28,8	0,0
M7	Var	53	72,6	53	72,6	0,0
	Yok	20	27,4	20	27,4	0,0
M8	Var	60	82,2	60	82,2	0,0
	Yok	13	17,8	13	17,8	0,0
M9	Var	64	87,7	65	89,0	1,0
	Yok	9	12,3	8	11,0	1,0
M10	Var	52	71,2	52	71,2	0,0
	Yok	21	28,8	21	28,8	0,0
M11	Var	2	2,7	4	5,5	2,0
	Yok	71	97,3	69	94,5	2,0
M12	Var	71	97,3	69	94,5	2,0
	Yok	2	2,7	4	5,5	2,0

M13	Var	70	95,9	70	95,9	0,0
	Yok	3	4,1	3	4,1	0,0
M14	Var	29	39,7	29	39,7	0,0
	Yok	44	60,3	44	60,3	0,0
M15	Var	68	93,2	68	93,2	0,0
	Yok	5	6,8	5	6,8	0,0
M16	Var	5	6,8	5	6,8	0,0
	Yok	68	93,2	68	93,2	0,0
M17	Var	19	26,0	19	26,0	0,0
	Yok	54	74,0	54	74,0	0,0
M18	Var	6	8,2	6	8,2	0,0
	Yok	67	91,8	67	91,8	0,0
M19	Var	6	8,2	6	8,2	0,0
	Yok	67	91,8	67	91,8	0,0
M20	Var	33	45,2	33	45,2	0,0
	Yok	40	54,8	40	54,8	0,0
M21	Var	13	17,8	13	17,8	0,0
	Yok	60	82,2	60	82,2	0,0
M22	Var	16	21,9	16	21,9	0,0
	Yok	57	78,1	57	78,1	0,0
M23	Var	8	11,0	8	11,0	0,0
	Yok	65	89,0	65	89,0	0,0
M24	Var	1	1,4	1	1,4	0,0
	Yok	72	98,6	72	98,6	0,0
M25	Var	4	5,5	4	5,5	0,0
	Yok	69	94,5	69	94,5	0,0
M26	Var	2	2,7	2	2,7	0,0
	Yok	71	97,3	71	97,3	0,0
M27	Var	4	5,5	4	5,5	0,0
	Yok	69	94,5	69	94,5	0,0
M28	Var	10	13,7	10	13,7	0,0
	Yok	63	86,3	63	86,3	0,0
M29	Var	21	28,8	21	28,8	0,0
	Yok	52	71,2	52	71,2	0,0
M30	Var	3	4,1	3	4,1	0,0
	Yok	70	95,9	70	95,9	0,0
M31	Var	20	27,4	20	27,4	0,0
	Yok	53	72,6	53	72,6	0,0
M32	Var	0	0,0	0	0,0	0,0
	Yok	73	100,0	73	100,0	0,0
M33	Var	36	49,3	36	49,3	0,0
	Yok	37	50,7	37	50,7	0,0
M34	Var	18	24,7	18	24,7	0,0
	Yok	55	75,3	55	75,3	0,0
M35	Var	21	28,8	21	28,8	0,0
	Yok	52	71,2	52	71,2	0,0
M36	Var	15	20,5	15	20,5	0,0
	Yok	58	79,5	58	79,5	0,0
M37	Var	19	26,0	19	26,0	0,0
	Yok	54	74,0	54	74,0	0,0
M38	Var	1	1,4	1	1,4	0,0
	Yok	72	98,6	72	98,6	0,0
M39	Var	0	0,0	0	0,0	0,0
	Yok	73	100,0	73	100,0	0,0
M40	Var	60	82,2	60	82,2	0,0
	Yok	13	17,8	13	17,8	0,0

M41	Var	0	0,0	0	0,0	0,0
	Yok	73	100,0	73	100,0	0,0
M42	Var	44	60,3	44	60,3	0,0
	Yok	29	39,7	29	39,7	0,0
M43	Var	58	79,5	58	79,5	0,0
	Yok	15	20,5	15	20,5	0,0
M44	Var	49	67,1	49	67,1	0,0
	Yok	24	32,9	24	32,9	0,0
M45	Var	13	17,8	13	17,8	0,0
	Yok	60	82,2	60	82,2	0,0
M46	Var	11	15,1	11	15,1	0,0
	Yok	62	84,9	62	84,9	0,0
M1	Var	5	6,8	5	6,8	0,0
	Yok	68	93,2	68	93,2	0,0
M2	Var	68	93,2	68	93,2	0,0
	Yok	5	6,8	5	6,8	0,0
M3	Var	35	47,9	35	47,9	0,0
	Yok	38	52,1	38	52,1	0,0
M4	Var	61	83,6	61	83,6	0,0
	Yok	12	16,4	12	16,4	0,0
M5	Var	60	82,2	60	82,2	0,0
	Yok	13	17,8	13	17,8	0,0
M6	Var	50	68,5	51	69,9	1,0
	Yok	23	31,5	22	30,1	1,0
M7	Var	57	78,1	57	78,1	0,0
	Yok	16	21,9	16	21,9	0,0
M8	Var	61	83,6	61	83,6	0,0
	Yok	12	16,4	12	16,4	0,0
M9	Var	62	84,9	62	84,9	0,0
	Yok	11	15,1	11	15,1	0,0
M10	Var	57	78,1	57	78,1	0,0
	Yok	16	21,9	16	21,9	0,0
M11	Var	1	1,4	3	4,1	2,0
	Yok	72	98,6	70	95,9	2,0
M12	Var	71	97,3	69	94,5	2,0
	Yok	2	2,7	4	5,5	2,0
M13	Var	73	100,0	73	100,0	0,0
	Yok	0	0,0	0	0,0	0,0
M14	Var	25	34,2	25	34,2	0,0
	Yok	48	65,8	48	65,8	0,0
M15	Var	64	87,7	64	87,7	0,0
	Yok	9	12,3	9	12,3	0,0
M16	Var	9	12,3	9	12,3	0,0
	Yok	64	87,7	64	87,7	0,0
M17	Var	22	30,1	22	30,1	0,0
	Yok	51	69,9	51	69,9	0,0
M18	Var	11	15,1	11	15,1	0,0
	Yok	62	84,9	62	84,9	0,0
M19	Var	5	6,8	5	6,8	0,0
	Yok	68	93,2	68	93,2	0,0
M20	Var	35	47,9	35	47,9	0,0
	Yok	38	52,1	38	52,1	0,0
M21	Var	13	17,8	13	17,8	0,0
	Yok	60	82,2	60	82,2	0,0
M22	Var	16	21,9	16	21,9	0,0
	Yok	57	78,1	57	78,1	0,0

M23	Var	5	6,8	6	8,2	1,0
	Yok	68	93,2	67	91,8	1,0
M24	Var	2	2,7	2	2,7	0,0
	Yok	71	97,3	71	97,3	0,0
M25	Var	6	8,2	5	6,8	1,0
	Yok	67	91,8	68	93,2	1,0
M26	Var	0	0,0	0	0,0	0,0
	Yok	73	100,0	73	100,0	0,0
M27	Var	10	13,7	10	13,7	0,0
	Yok	63	86,3	63	86,3	0,0
M28	Var	6	8,2	6	8,2	0,0
	Yok	67	91,8	67	91,8	0,0
M29	Var	20	27,4	19	26,0	1,0
	Yok	53	72,6	54	74,0	1,0
M30	Var	3	4,1	3	4,1	0,0
	Yok	70	95,9	70	95,9	0,0
M31	Var	22	30,1	23	31,5	1,0
	Yok	51	69,9	50	68,5	1,0
M32	Var	2	2,7	2	2,7	0,0
	Yok	71	97,3	71	97,3	0,0
M33	Var	36	49,3	36	49,3	0,0
	Yok	37	50,7	37	50,7	0,0
M34	Var	16	21,9	16	21,9	0,0
	Yok	57	78,1	57	78,1	0,0
M35	Var	14	19,2	14	19,2	0,0
	Yok	59	80,8	59	80,8	0,0
M36	Var	21	28,8	21	28,8	0,0
	Yok	52	71,2	52	71,2	0,0
M37	Var	22	30,1	22	30,1	0,0
	Yok	51	69,9	51	69,9	0,0
M38	Var	2	2,7	2	2,7	0,0
	Yok	71	97,3	71	97,3	0,0
M39	Var	1	1,4	1	1,4	0,0
	Yok	72	98,6	72	98,6	0,0
M40	Var	0	0,0	0	0,0	0,0
	Yok	73	100,0	73	100,0	0,0
M41	Var	62	84,9	60	82,2	2,0
	Yok	11	15,1	13	17,8	2,0
M42	Var	48	65,8	49	67,1	1,0
	Yok	25	34,2	24	32,9	1,0
M43	Var	63	86,3	61	83,6	2,0
	Yok	10	13,7	12	16,4	2,0
M44	Var	52	71,2	52	71,2	0,0
	Yok	21	28,8	21	28,8	0,0
M45	Var	12	16,4	12	16,4	0,0
	Yok	61	83,6	61	83,6	0,0
M46	Var	9	12,3	9	12,3	0,0
	Yok	64	87,7	64	87,7	0,0

GAZİ GELECEKTİR..